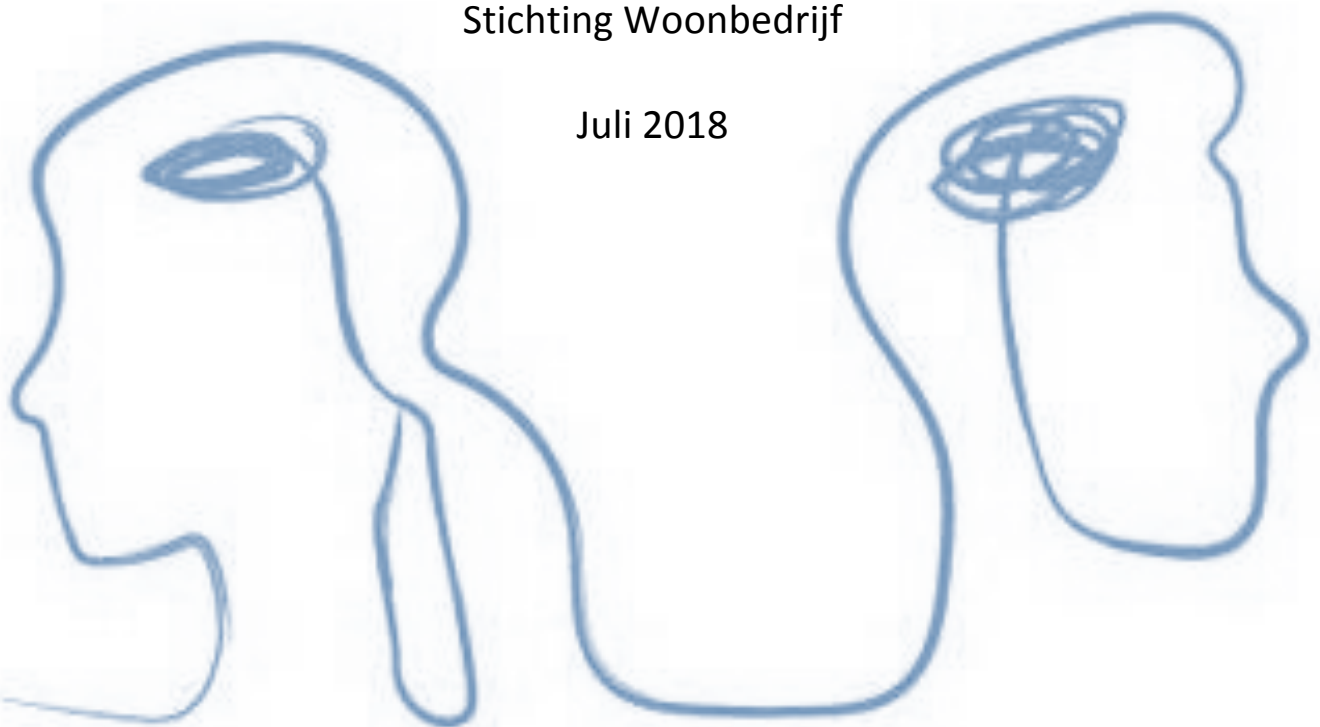

Bijzondere buren

Een onderzoek naar de invloed van de aanwezigheid van kwetsbare bewoners op de veiligheidsbeleving en perceptie van de sociale cohesie van bewoners in Burghplan

D.B.E. Bouwmans
M Human Geography
Universiteit Utrecht

Stichting Woonbedrijf

Juli 2018

Universiteit Utrecht

BIJZONDERE BUREN

Een onderzoek naar de invloed van de aanwezigheid van kwetsbare bewoners op de veiligheidsbeleving en perceptie van de sociale cohesie van bewoners in Burghplan

Auteur: D.B.E. (Daniëlle) Bouwmans

Studentnummer: 5502551

Begeleiders:

Dr. K. Visser, Universiteit Utrecht

K. Koning, Stichting Woonbedrijf

Master Thesis

Human Geography

Faculteit Geowetenschappen

Universiteit Utrecht

Stichting Woonbedrijf

Eindhoven

Juli 2018

Afbeelding voorblad: Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Voorwoord

Voor u ligt de thesis 'Bijzondere burens: Een onderzoek naar de invloed van de aanwezigheid van kwetsbare bewoners op de veiligheidsbeleving en perceptie van de sociale cohesie van bewoners in Burghplan'. Deze thesis is geschreven ter afsluiting van de master Human Geography aan de Universiteit Utrecht en in opdracht van Stichting Woonbedrijf. Van februari 2018 tot en met juli 2018 ben ik bezig geweest met het onderzoek en het schrijven van de thesis. Na een half jaar vol uitdagingen ben ik trots op het eindproduct.

In deze thesis staan de ervaringen van buurtbewoners centraal over het samenwonen met kwetsbare bewoners in de buurt. Tijdens het schrijven van deze thesis merkte ik dat dit onderwerp rond de extramuralisering van de zorg steeds actueler werd en dat veel verschillende partijen nadenken over het creëren van een zachte landing in de buurt voor mensen die extra begeleiding nodig hebben. Dit maakte het voor mij nog interessanter om met dit onderwerp bezig te zijn. De beste ideeën kwamen op momenten dat ik juist niet met mijn thesis bezig was. In de trein, op de fiets, na mijn danslessen. Ook in gesprekken met andere personen kwamen de meest waardevolle inzichten naar boven. Ik had deze thesis dan ook niet in mijn eentje tot een succesvol einde kunnen brengen en daarom wil ik hier de ruimte nemen om een aantal personen te bedanken.

Ten eerste wil ik mijn begeleidsters Kirsten Visser en Koj Koning bedanken. Kirsten, bedankt voor je feedback, interesse en ideeën. Dankzij jou kon ik na iedere sessie weer met nieuwe energie aan de slag. Koj, bedankt voor de vrijheid die je mij hebt gegeven tijdens het schrijven van deze thesis en de mogelijkheden die ik heb gekregen om te zien wat er allemaal speelt binnen in een woningcorporatie. Daarnaast wil ik het hele team van Stratum bedanken voor de leerzame en gezellige maanden. Ook wil ik mijn respondenten bedanken voor de tijd en energie die zij hebben gestoken in de interviews. Zonder hun medewerking had ik dit onderzoek niet kunnen uitvoeren. Tot slot wil ik mijn vrienden, familie en in het bijzonder mijn vriend Tom bedanken voor hun steun, het luisteren naar mijn verhalen en, misschien wel net zo belangrijk, het bieden van de nodige afleiding de afgelopen maanden.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Daniëlle Bouwmans
Helmond, 26 juli 2018

Samenvatting

Als gevolg van de vermaatschappelijking van de zorg (ook wel de extramuralisering) wonen kwetsbare bewoners nu en in de toekomst steeds vaker zelfstandig, of onder begeleiding, in de wijk. Dit beleid is erop gericht kwetsbare bewoners zoveel mogelijk onderdeel te laten worden, zijn en blijven van de maatschappij. Aangezien kwetsbare bewoners meer druk kunnen leggen op burens en omwonenden en in sommige gevallen zorgen voor woonoverlast, is de aanwezigheid van kwetsbare bewoners merkbaar in buurten. Lokale partijen op het gebied van wonen, zorg en welzijn staan daarom voor de opgave om woongenot te garanderen en de buurt leefbaar te houden voor zowel kwetsbare bewoners als buurtgenoten. Deze maatschappelijke opgave is in de afgelopen jaren toegenomen aan belang en lijkt zich te concentreren in buurten met een hoog aandeel sociale huurwoningen. Voor Stichting Woonbedrijf was dit de aanleiding om het actieplan 'bijzondere burens' uit te voeren op buurtniveau in Burghplan en hiermee burens te informeren over kwetsbare bewoners in de buurt zodat het begrip voor deze bewoners groeit. Dit is gedaan aan de hand van vier ontwerpen in de openbare ruimte.

In dit onderzoek is gekeken naar de invloed van de aanwezigheid van kwetsbare bewoners op de veiligheidsbeleving en perceptie van de sociale cohesie van buurtbewoners in Burghplan, Eindhoven. Ook het actieplan is gedeeltelijk verwerkt in dit onderzoek. Zo draagt dit onderzoek bij aan het verkrijgen van inzicht in de gevolgen van de extramuralisering voor buurtbewoners en de manieren waarop het in harmonie met de rest van de buurt kan plaatsvinden. De vraag die centraal staat in dit onderzoek is: Hoe ervaren buurtbewoners de veiligheid en sociale cohesie in Burghplan en hoe is de aanwezigheid van kwetsbare bewoners hierop van invloed?

De belangrijkste literatuur over dit onderwerp toont aan dat de veiligheidsbeleving van bewoners wordt beïnvloed door de individuele context (persoonskenmerken), de situationele context (omgevingskenmerken) en de sociaal-culturele context (maatschappelijke kenmerken). Een van de belangrijkste omgevingskenmerken die invloed uitoefent op de veiligheidsbeleving is de sociale cohesie in de buurt. Een sterke sociale cohesie draagt eraan bij dat bewoners elkaar (her)kennen wat vervolgens ten goede komt aan de veiligheidsbeleving van bewoners in de buurt. Op basis van de literatuur was de verwachting dat de aanwezigheid van kwetsbare bewoners een negatieve invloed heeft op de bestaande sociale cohesie in de buurt. Sociale interactie met deze groep bewoners verloopt minder soepel, het hebben van gelijkgerichte opvattingen over de buurt is niet vanzelfsprekend en een band met de buurt mist in veel gevallen vanwege een gebrek aan sociale netwerken met buurtgenoten. Deze zwakke sociale cohesie kan vervolgens leiden tot een hoger gevoel van onveiligheid onder buurtbewoners vanwege een gebrek aan publieke familiariteit. Door middel van kwalitatief onderzoek is onderzocht hoe buurtbewoners in Burghplan het wonen met kwetsbare bewoners ervaren. De resultaten zijn tot stand gekomen op basis van vijftien interviews met buurtbewoners wonend in Burghplan. Alle respondenten wonen in een sociale huurwoning van Stichting Woonbedrijf. De interviews zijn getranscribeerd en vervolgens geanalyseerd met behulp van het programma NVivo.

Uit de resultaten blijkt dat respondenten over het algemeen positief reageren op de komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners in de buurt, met name wanneer zij persoonlijk geen last ervaren van deze bewoners. De meeste bewoners reageren begripvol en vinden het belangrijk dat iedereen een plek heeft in de maatschappij. Ook reageren zij positief op de aandacht die het actieplan besteed aan kwetsbare bewoners in de buurt. Overigens zijn het niet de ontwerpen die respondenten enthousiast maken over dit actieplan, maar aandacht voor dit thema op zich. Uit eerder onderzoek blijkt dat de sociale problematiek in sociale huurwoningen groot is. Toch reageren juist bewoners uit dit sociaalswakkere milieu positief op de aanwezigheid van kwetsbare bewoners. Het lijkt erop dat bewoners vanwege hun eigen 'kwetsbare positie'

begrip kunnen opbrengen voor de problemen waar kwetsbare bewoners mee te kampen hebben. Dit begrip zorgt er tevens voor dat buurtbewoners zich niet onveiliger voelen door de aanwezigheid van kwetsbare bewoners in hun buurt. Hoewel Burghplan te maken heeft met uitdagingen wat betreft overlast en veiligheidsproblematiek zien respondenten geen relatie met de aanwezigheid van kwetsbare bewoners. In overlastgevallen zorgen kwetsbare bewoners echter wel voor een afname van het woongenot.

Daarnaast tonen de resultaten aan dat de sociale cohesie in Burghplan door als voldoende wordt beschouwd. Respondenten vinden het belangrijk hun privacy te waarborgen en daarnaast lichte relaties te onderhouden met buurtgenoten. Het contact, de hulpbereidheid en de bekendheid met kwetsbare bewoners is in mindere mate ontwikkeld dan met andere buurtbewoners. Bovendien vraagt de aanwezigheid van kwetsbare bewoners een ander soort buurmanschap van bewoners. De aanwezigheid van kwetsbare bewoners heeft zo nadelige gevolgen voor de perceptie van de sociale cohesie aangezien de omgang en het contact met deze groep bewoners in mindere mate plaatsvindt dan met andere buurtgenoten.

Het is van belang te benadrukken dat hoewel buurtbewoners geen uitvoerig contact met elkaar hebben zij dit niet als nadelig ervaren. Bewoners zijn juist tevreden met de mate waarin zij contact hebben met buurtgenoten. De sociale cohesie in Burghplan is gebaseerd op het in stand houden van de juiste balans tussen de burenhulp en het behouden van een gepaste afstand. Hoewel in dit onderzoek wordt gesteld dat de sociale cohesie niet wordt versterkt door de aanwezigheid van kwetsbare bewoners, heeft dit geen nadelige gevolgen voor buurtbewoners. De zwakkere sociale cohesie werkt immers niet door in een hoger gevoel van onveiligheid terwijl dit op basis van de theorie wel de verwachting was. Wel geven bewoners aan dat zij moeilijkheden ervaren in het aangaan van contacten met kwetsbare bewoners vanwege een gebrek aan sociale vaardigheden.

Dit onderzoek geeft een genuanceerd beeld weer van de gevolgen van de extramuralisering voor de buurt en haar bewoners. Terwijl de negatieve gevolgen van de extramuralisering als maatschappelijke opgave aan terrein winnen, tonen de resultaten aan dat het samenwonen van kwetsbare bewoners en buurtgenoten in veel gevallen zonder problemen verloopt. Toch zijn uit de verhalen van buurtbewoners ook aanbevelingen voor beleid te herleiden. Ten eerste blijkt dat bewoners vanwege privacyoverwegingen niet voldoende op de hoogte worden gebracht over de komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners in hun buurt met een matige integratie en ondersteuning tot gevolg. Deze informatievoorziening kan bewoners juist helpen in het begrijpen van iemands problemen en kwetsbaarheid. Het is daarom van belang dat naar manieren wordt gezocht om bewoners informatie te geven over kwetsbare bewoners die in de buurt wonen zodat zij beter weten hoe hiermee om te gaan. Ook moeten burenhulp actief meegenomen worden in het plaatsen van kwetsbare bewoners in de buurt zodat dit proces voor zowel burenhulp als kwetsbare bewoners soepeler verloopt. Ten tweede moeten lokale partijen op het gebied van wonen, zorg en welzijn, waaronder de gemeente, welzijnsorganisaties en woningcorporaties, afspraken maken over waar buurtbewoners terecht kunnen met hun klachten, vragen of zorgen. Vanwege privacyoverwegingen weten bewoners onvoldoende waar zij terecht kunnen wanneer zij last hebben van of zich zorgen maken over kwetsbare bewoners. Het is van belang dat duidelijk wordt waar buurtbewoners aan de bel kunnen trekken zodat situaties worden aangepakt voordat deze escaleren.

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Samenvatting	5
Lijst met figuren en tabellen	9
Hoofdstuk 1: Inleiding	10
1.1 Aanleiding	10
1.2 Probleemstelling	11
1.3 Relevantie	12
1.4 Leeswijzer	13
Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader	14
2.1 Veiligheidsbeleving	14
2.1.1 Situationele context	14
2.1.2 Individuele context	17
2.1.3 Sociaal-culturele context	18
2.2 Sociale cohesie	18
2.2.1 Sociale interactie	19
2.2.2 Gelijkgerichte opvattingen over de buurt	20
2.2.3 Identificatie met de buurt	20
2.2.4 Wat ons bindt en verdeelt	21
2.3 Vermaatschappelijking van de zorg	21
2.4 Deelconclusie	23
Hoofdstuk 3: Gebiedsbeschrijving	25
3.1 Profiel van Burghplan	25
3.1.1 Woningvoorraad	26
3.1.2 Eén buurt, vijf leefgebieden	26
3.2 Sociale leefomgeving	27
3.2.1 Sociale cohesie	27
3.2.2 Veiligheid	28
3.2.3 Actieplan bijzondere burenen	28
3.3 Deelconclusie	30
Hoofdstuk 4: Methodologie	31
4.1 Beschrijving van de aanpak	31
4.2 Beschrijving onderzoeksgroep	31
4.3 Uitvoering van het onderzoek	33
4.3.1 Operationalisering	33
4.3.2 Data-analyse	34
4.3.3 Betrouwbaarheid en validiteit	35

Hoofdstuk 5: Resultaten	36
5.1 Veiligheidsbeleving	36
5.1.1 Gevoelens van veiligheid en onveiligheid	36
5.1.2 Relatie kwetsbare bewoners	38
5.1.3 Deelconclusie I	40
5.2 Sociale cohesie	41
5.2.1 Sociale interactie	41
5.2.2 Gelijkgerichte opvattingen	43
5.2.3 Identificatie met de buurt	44
5.2.4 Relatie kwetsbare bewoners	44
5.2.5 Deelconclusie II	46
5.3 Actieplan bijzondere bureu	46
5.3.1 Reactie actieplan	46
5.3.2 Deelconclusie III	47
Hoofdstuk 6: Conclusie	49
6.1 Beantwoording van de centrale vraag	49
6.2 Discussie	50
6.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	51
6.4 Aanbevelingen voor beleid	51
Hoofdstuk 7: Reflectie	53
Literatuurlijst	54
Bijlagen	59
Bijlage 1: Topiclijst buurtbewoners in Burghplan	59
Bijlage 2: Codeboom NVivo	61

Lijst met figuren en tabellen

Figuren

Figuur 1: Overzicht van verschillende invloeden op de veiligheidsbeleving	15
Figuur 2: Burghplan in de wijk Stratum in Eindhoven	25
Figuur 3: Leefgebieden in Burghplan	27
Figuur 4: Overzicht van de ontwerpen	29

Tabellen

Tabel 1: Woningen naar eigendom in Burghplan en Eindhoven	26
Tabel 2: Ervaringen van bewoners in Burghplan en Eindhoven over hun eigen financiële positie	26
Tabel 3: Persoonskenmerken van de respondenten van de interviews	32

Hoofdstuk 1: Inleiding

‘Woningcorporaties maken zich zorgen om de hoge instroom van kwetsbare bewoners in sommige wijken. Er moet, naast passende huisvesting met voldoende (woon)begeleiding voor kwetsbare doelgroepen, ook voldoende aandacht zijn voor de situatie van omwonenden’ (Nagtzaam, 2018).

1.1 Aanleiding

Enkele decennia geleden woonden kwetsbare bewoners met een beperking in zorginstellingen in de bossen of aan de rand van de stad. Sinds de jaren 70 is het internationale geestelijke gezondheidszorgbeleid erop gericht mensen met een beperking indien mogelijk zelfstandig thuis te laten wonen, maar in de Nederlandse context werd deze ambitie minder strikt nageleefd (Van Veen, 2017). Echter, in 2012 besloot Edith Visser, toenmalig minister van Volksgezondheid, samen met de geestelijke gezondheidszorg, gemeenten en zorgverzekeraars het aantal bedden terug te brengen van 30.000 naar 20.000 in 2020 (Houwelingen & Nieuwenhuis, 2017). Dit beleid rond extramuralisering (of ambulantisering zoals het in de psychiatrie wordt aangeduid) is erop gericht mensen met een beperking zoveel mogelijk onderdeel te laten worden, zijn en blijven van de maatschappij en de nodige hulp aan huis te bieden. Alleen wanneer alternatieven niet te bedenken of te organiseren zijn, worden kwetsbare bewoners in een zorginstelling geplaatst. Voor kwetsbare bewoners, zoals mensen met een psychische aandoening of een (licht) verstandelijke beperking, betekent dit dat zij in de toekomst steeds vaker zelfstandig ‘in de wijk’ zullen wonen in plaats van in een zorginstelling. Een omgeving die deze mensen accepteert en mogelijkheden biedt voor participatie is van essentieel belang om (re)integratie in de maatschappij te laten slagen (Van Iersel & Leidermeijer, 2016, p. 3).

Echter zijn de gevolgen van de vermaatschappelijking van de zorg merkbaar in wijken en buurten, met name daar waar een groot deel van de woningen uit sociale huurwoningen bestaat. Aangezien het merendeel van de kwetsbare bewoners een lager inkomen en een specifieke woningbehoefte heeft, wordt voor de huisvesting van deze doelgroep in de meeste gevallen een beroep gedaan op woningcorporaties. Een concentratie van deze groep in dezelfde buurt is vaak niet wenselijk, omdat het effect kan hebben op de bereidwilligheid van andere bewoners in de buurt. Bovendien bestaat het risico dat buurtbewoners worden overvraagd aangezien zij ook hun eigen problemen hebben (Sint Nicolaas, 2017). De komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners in de buurt legt dus mogelijk meer druk op omwonenden en vraagt meer van andere buurtbewoners, bijvoorbeeld om een oogje in het zeil te houden, op te treden als informele sociale controle of een praatje te maken op straat. Dit soort contact tussen kwetsbare bewoners en buurtgenoten is essentieel bij het streven naar een buurt waarin de bewoners in goede harmonie met elkaar samenleven (Van Klaveren, Van Triest & Meijer, 2018). Onderzoek van Bredewold, Tonkens en Trappenburg (2014, p. 12) toont echter aan dat het niet reëel is om te verwachten dat relaties tussen buurtgenoten met en zonder een beperking spontaan tot stand komen, hoewel dit door beleidsmakers wel wordt verwacht. Dijker, Van Alphen, Bos, Van den Borne en Curfs (2011, p. 892) komen tot eenzelfde conclusie door in hun onderzoek aan te tonen dat kwetsbare bewoners en omwonenden anders aankijken tegen wat het betekent om een goede buur te zijn. Kwetsbare bewoners hechten belang aan een warme en veilige omgeving met slechts een paar vrienden of vrijwilligers terwijl mensen zonder een beperking een sterk onderscheid maken tussen vrienden en burens en verwachten dat hun burens bekwaam zijn om een gepaste afstand te behouden.

Naast een hogere druk op buurtbewoners kan de aanwezigheid van kwetsbare bewoners ook daadwerkelijke woonoverlast veroorzaken. Uit onderzoek van de vereniging van woningcorporaties Aedes (2017a) blijkt dat bijna alle woningcorporaties in Nederland te maken hebben met overlast veroorzaakt door kwetsbare bewoners. De overlast en incidenten hebben betrekking op geluidsoverlast en nachtelijk overlast, agressief gedrag tegen medewerkers of burens, zelfverwaarlozing, vervuiling van de woning, brandstichting en schade

aan de woning. Dit kan ertoe leiden dat burens en omwonenden zich onveilig voelen in de buurt. De problematiek heeft zo een directe invloed op de leefbaarheid van wijken (Gemeente Eindhoven, 2017a, p. 15). Dit geldt in gevallen waar sprake is van overlast, maar ook in gevallen waar de aanwezigheid van kwetsbare bewoners gewoonweg meer druk op burens en omwonenden legt. Lokale partijen op het gebied van wonen, zorg en welzijn, waaronder gemeenten, welzijnsorganisaties en woningcorporaties, staan hierdoor voor de opgave om woongenot te garanderen en de buurt leefbaar te houden voor zowel kwetsbare bewoners als burens en omwonenden (Aedes, 2017b; Van Iersel & Leidermeijer, 2016).

Een van de partijen die zich bezighoudt met dit thema is Stichting Woonbedrijf. Het veiligheidsgevoel onder bewoners in Burghplan, een buurt met een hoog aandeel sociale huurwoningen en (potentieel) kwetsbare bewoners, is relatief laag ten opzichte van de ware criminaliteitscijfers (Gemeente Eindhoven, 2017b, p. 19). Op basis van geluiden uit de buurt constateert Woonbedrijf dat bewoners in Burghplan zich onveilig voelen door de aanwezigheid van kwetsbare bewoners, ook in gevallen waar geen sprake is van daadwerkelijke overlast. Dit gevoel van onveiligheid wordt mogelijk ingegeven door een gebrek aan kennis van kwetsbare bewoners die in de buurt wonen (Zoutendijk & Visser, 2016). Naar aanleiding van deze constatering heeft Woonbedrijf in samenwerking met ruimtelijk ontwerp bureau Studio 1:1 een actieplan bedacht en uitgevoerd op buurtniveau om kennis van bewoners in de buurt te vergroten over zogenaamde 'bijzondere burens'. Onder deze groep vallen mensen met psychische problemen of een (licht) verstandelijke beperking. Het actieplan richt zich op het creëren van meer begrip door buurtbewoners te informeren over hun bijzondere burens met behulp van vier ontwerpen in de openbare ruimte en hierover in gesprek te gaan. De verwachting is dat met het beschikken over de juiste kennis en een vergroting van de onderlinge bekendheid buurtbewoners zich minder onveilig zullen voelen. Deze verwachting komt overeen met onderzoek van onder andere Hudson-Allez en Barret (1996), die stellen dat een gebrek aan kennis hand in hand gaat met een vergroot gevoel van onveiligheid, en onderzoek van Jacobs (1961), waarin wordt gesteld dat een betere bekendheid tussen bewoners in de buurt het vertrouwen tussen bewoners ten goede komt. Met de inzet van het actieplan wordt geprobeerd om het absorptievermogen van de buurt als het ware op te rekken. Via deze weg hoopt Woonbedrijf op een omgeving die kwetsbare bewoners accepteert waardoor een hogere hulpbereid onder bewoners, meer informele sociale controle in de buurt en een verbetering van het veiligheidsgevoel worden bereikt.

1.2 Probleemstelling

Als gevolg van de extramuralisering wonen kwetsbare bewoners nu en in de toekomst vaker zelfstandig, of onder begeleiding, in de buurt. Een buurt die deze groep bewoners accepteert en mogelijkheden biedt voor participatie is voor kwetsbare bewoners van belang, maar ontbreekt in veel gevallen. Vanuit de maatschappij bestaat de roep om passende oplossingen zodat kwetsbare bewoners en omwonenden zonder problemen en met behoud van hun woongenot kunnen wonen in de buurt. Echter is het onduidelijk hoe de aanwezigheid van kwetsbare bewoners in de buurt wordt ervaren door buurtgenoten. Het is daarom van belang om het samenwonen van buurtbewoners en kwetsbare bewoners in Burghplan te bestuderen en de mogelijke gevolgen voor de veiligheidsbeleving en de sociale cohesie te verklaren. Het doel van dit onderzoek is inzicht te krijgen in de gevolgen van de extramuralisering op de veiligheidsbeleving en perceptie van de sociale cohesie van omwonenden, en de manieren waarop het in harmonie met de rest van de buurt kan plaatsvinden. Aangezien het actieplan bijzondere burens nog niet volledig is afgerond, maar in theorie wel zou kunnen bijdragen aan een hogere tolerantie in de buurt, is ervoor gekozen dit actieplan deels te verwerken in dit onderzoek. De vraag die centraal staat in dit onderzoek is:

Hoe ervaren buurtbewoners de veiligheid en sociale cohesie in Burghplan en hoe is de aanwezigheid van kwetsbare bewoners hierop van invloed?

Om tot een antwoord te komen op de centrale vraag is deze opgedeeld in drie deelvragen:

1. Hoe ervaren bewoners in Burghplan de veiligheid in de buurt en in hoeverre zien zij een relatie met de aanwezigheid van kwetsbare bewoners?
2. Hoe ervaren bewoners in Burghplan de sociale cohesie in de buurt en in hoeverre zien zij een relatie met de aanwezigheid van kwetsbare bewoners?
3. Hoe reageren buurtbewoners op het actieplan 'bijzondere burens'?

1.3 Relevantie

In deze paragraaf worden de wetenschappelijke, maatschappelijke en geografische relevantie besproken om aan te geven hoe dit onderzoek bijdraagt aan de bestaande kennis. Op deze manier wordt dit onderzoek gepositioneerd in de bredere wetenschappelijke en maatschappelijke discussie.

Wetenschappelijke relevantie

In de eerste plaats draagt dit onderzoek bij aan het verkrijgen van meer kennis over het samenwonen van verschillende mensen in dezelfde buurt, in dit geval van kwetsbare bewoners en omwonenden. In de wetenschappelijke literatuur (Cheshire & Buglar, 2016; Nieuwenhuis, Völker & Flap, 2013) wordt aandacht besteed aan conflicten en situaties van overlast tussen burens. In dit onderzoek wordt dit onderwerp uitgediept door specifiek te kijken naar kwetsbare bewoners en de druk die zij mogelijk leggen op burens en omwonenden. Dit onderzoek kan op verschillende manieren nieuwe kennis bijdragen aan de bestaande literatuur. Ten eerste is in de bestaande literatuur (Van Alphen, Dijker, Van Den Borne & Curfs, 2010; Bredewold et al., 2014) een sterke focus op mensen met een ernstige verstandelijke beperking of handicap. Dit onderzoek richt zich echter ook op kwetsbare personen met psychische problemen of een licht verstandelijke beperking die in de buurt wonen. Dit onderwerp is in de wetenschappelijke literatuur onderbelicht terwijl het als gevolg van de extramuralisering als maatschappelijk vraagstuk aan belang wint. Daarnaast ligt in dit onderzoek de nadruk op het perspectief van burens en omwonenden van kwetsbare bewoners. In voorgaand onderzoek (Wiesel, Bigby & Carling-Jenkins, 2013) wordt veelal het perspectief van kwetsbare bewoners belicht. Om meer te weten te komen over de gevolgen van de extramuralisering op de leefbaarheid en veiligheid van buurten speelt de perceptie van omwonenden echter een belangrijke rol. Tot slot is in de bestaande literatuur (Van Alphen, Dijker, Bos, Van den Borne & Curfs, 2012; Cook, 1997) onderzoek gedaan naar woonprojecten in de buurt waar kwetsbare bewoners gezamenlijk wonen terwijl in dit onderzoek de nadruk ligt op kwetsbare bewoners die zelfstandig in een woning in de buurt wonen. Het is van meerwaarde dit te onderzoeken aangezien kwetsbare bewoners in mindere mate geconcentreerd wonen in de buurt en de gevolgen voor de buurt daarom mogelijk anders uitwerken dan in het geval van een gezamenlijk woonproject.

Maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek biedt inzicht in de gevolgen van de extramuralisering voor de buurt en haar bewoners en de resultaten kunnen bijdragen aan het vormgeven van de extramuralisering zonder dat dit de leefbaarheid van de buurt, de tevredenheid en het woongenot van omwonenden aantast. Het samenwonen van verschillende type mensen in dezelfde buurt kan in de praktijk problemen met zich meebrengen, waaronder een gevoel van onveiligheid. Ook blijft het de vraag in hoeverre mensen met een beperking daadwerkelijk zijn geïntegreerd in de samenleving. Het lijkt erop dat hoewel deze groep mensen aanwezig is in de maatschappij zij hier niet actief aan kunnen en/of willen deelnemen (Wiesel et al., 2013). Woningcorporaties staan samen met gemeenten en welzijnsorganisaties voor de opgave om passende oplossingen te vinden en woongenot te garanderen voor iedereen in de buurt. Deze maatschappelijke opgave lijkt in de afgelopen jaren te zijn toegenomen aan belang en lijkt zich te concentreren in buurten met een hoog aandeel sociale huurwoningen (Nieuwenhuis, 2018). Andere bewoners moeten hier mee leren omgaan aangezien kwetsbare bewoners ook in de toekomst in de buurt zullen wonen. Het is daarom van belang dat manieren worden gevonden om het samenwonen van kwetsbare bewoners en omwonenden op de juiste manier te begeleiden. Naast goede samenwerkingsafspraken tussen de betrokken partijen is meer nodig, maar tot op heden ontbreken concrete

oplossingen. Vanuit dit oogpunt draagt dit onderzoek bij aan het verkrijgen van meer kennis over de gevolgen van de extramuralisering en de manieren waarop het in harmonie met de rest van de buurt kan plaatsvinden.

Geografische relevantie

Hedendaagse problemen en uitdagingen vragen om geografische kennis. Extramuralisering heeft een instroom van kwetsbare bewoners in wijken en buurten tot gevolg. Een buurt die deze bewoners accepteert en mogelijkheden biedt voor participatie is van belang om extramuralisering op een goede manier te laten plaatsvinden (Van Iersel & Leidermeijer, 2016). Zonder hiervoor te kiezen spelen omwonenden een belangrijke rol in het extramuraliseringsproces. Toch wordt in veel wetenschappelijk onderzoek vaak vanuit een zorg perspectief naar de extramuralisering gekeken door de nadruk te leggen op de kwetsbare bewoners in kwestie. Een geografisch perspectief kijkt juist naar de gevolgen van de extramuralisering voor de buurt waarin kwetsbare bewoners worden geplaatst. Zoals het citaat aan het begin van dit hoofdstuk aangeeft, moet er naast voldoende begeleiding voor kwetsbare bewoners ook voldoende aandacht zijn voor de situatie van omwonenden. Dit onderzoek hoopt bij te dragen aan geografische kennis omtrent het samenwonen van kwetsbare bewoners en omwonenden in dezelfde buurt en het verbeteren van de hulpbereidheid, tolerantie en het absorptievermogen van de wijk zodat de extramuralisering zonder nadelige gevolgen voor de wijk en het woongenot van buurtbewoners kan plaatsvinden.

1.4 Leeswijzer

In dit rapport wordt in hoofdstuk 2 een overzicht van de wetenschappelijke literatuur gegeven. Hoofdthema's die aan bod komen zijn veiligheid, overlast en sociale cohesie. Ook wordt ingegaan op verschillende elementen die invloed uitoefenen op de veiligheidsbeleving van bewoners uitgesplitst naar de persoonlijke context, de situationele context en de sociaal-culturele context. Hoofdstuk 3 geeft een gebiedsbeschrijving van de buurt Burghplan en biedt meer informatie over het actieplan bijzondere burenen. Ook wordt in dit hoofdstuk een nadere toelichting gegeven op de vier ontwerpen in de openbare ruimte. Hoofdstuk 4 bouwt voort op en verbindt de voorgaande hoofdstukken door de gebruikte methodologie in dit onderzoek te presenteren. De dataverzameling en data-analyse komen tevens aan bod in dit hoofdstuk. Hoofdstuk 5 presenteert de belangrijkste resultaten van dit onderzoek. Aan de hand van de resultaten worden in dit hoofdstuk tevens de verschillende deelvragen beantwoord. De conclusie, discussie en aanbevelingen voor zowel vervolgonderzoek als beleid worden in hoofdstuk 6 gepresenteerd. Tot slot wordt in hoofdstuk 7 gereflecteerd op dit onderzoek en de totstandkoming van de resultaten.

Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader

Bewoners willen zich veilig voelen in hun eigen woonomgeving. Kleine irritaties, maar ook grotere vraagstukken, waaronder criminaliteit, kunnen bewoners een onveilig gevoel geven. In dit hoofdstuk wordt duidelijk wat de centrale concepten zijn omtrent veiligheidsbeleving in de wijk. Allereerst wordt duidelijk wat veiligheidsbeleving inhoudt en worden verschillende contexten besproken die van invloed zijn op de veiligheidsbeleving: de individuele context, de situationele context en de sociaal-culturele context. Vervolgens wordt ingegaan op de sociale cohesie in de wijk en de contacten die kunnen ontstaan tussen burens. Tot slot wordt de relatie tussen de extramuralisering van de zorg, veiligheidsbeleving en sociale cohesie besproken. Dit hoofdstuk sluit af met een korte vooruitblik op het volgende hoofdstuk.

2.1 Veiligheidsbeleving

De zorg voor openbare orde en veiligheid is van oudsher een van de voornaamste taken van de overheid en staat bij bijna alle gemeenten hoog op de politieke agenda. Binnen het domein veiligheid streeft de gemeente samen met partners als de politie, woningcorporaties en welzijnsorganisaties onder andere naar een veilige woon- en leefomgeving (CCV, 2018, p. 7). Echter is veiligheid een breed begrip waar veel verschillende interpretaties aan kunnen worden gegeven. In dit onderzoek staat de subjectieve veiligheid centraal. Subjectieve veiligheid gaat in op de mate waarin bewoners zich veilig voelen in de wijk. Niet de feitelijke aan- of afwezigheid van misdrijven en overtredingen wordt gemeten, maar de beleving van de burger (CBS, 2015). Aangezien veiligheidsbeleving met meer factoren te maken heeft dan enkel met de daadwerkelijke criminaliteitscijfers correleren deze twee elementen echter niet. Bovendien is criminaliteit veel minder op personen gericht en meer op eigendommen. Criminele activiteiten in de wijk hoeven daarom niet per se voor een onveilig gevoel te zorgen. In de praktijk betekent dit dat bewoners in een wijk met veel criminaliteit zich veiliger kunnen voelen dan bewoners in een wijk met een lagere mate van criminaliteit (Basolo & Strong, 2002, p. 89).

Veiligheid in de wijk is vrijwel onlosmakelijk verbonden met de leefbaarheid van wijken. Basolo en Strong (2002) geven aan dat de veiligheidsbeleving een van de belangrijkste verklaringen is voor de mate waarin bewoners tevreden zijn met de wijk. Een hoger veiligheidsgevoel onder bewoners leidt tot een hogere mate van tevredenheid met de wijk waarin zij wonen. Daarentegen leiden situaties van overlast tot een lagere tevredenheid (Van Bergeijk, Kokx, Bolt & Van Kempen, 2008). Voor beleidsmakers is dit cruciale informatie aangezien dit betekent dat met een verbetering van het veiligheidsgevoel onder bewoners ook de tevredenheid met de wijk wordt vergroot (Parkes, Kearns & Atkinson, 2002, p. 2417). Daarnaast is het van belang om problemen omtrent de veiligheid op te lossen aangezien deze problemen kunnen leiden tot een verdere achteruitgang van de buurt. Bewoners kunnen zich vanwege angst en onveiligheidsgevoelens terugtrekken uit het gemeenschapsleven waardoor de informele sociale controle afneemt en meer criminaliteit op de loer ligt (Baba & Austin, 1989). De veelheid van invloeden op de veiligheidsbeleving die in de literatuur worden genoemd kunnen volgens Elffers en De Jong (2004) worden ondergebracht in drie klassen: kenmerken van de persoon zelf (individuele context), invloeden vanuit de directe woonomgeving (situationele context) en maatschappelijke invloeden (sociaal-culturele context). In de volgende paragrafen wordt dieper ingegaan op de invloeden zoals weergegeven in Figuur 1, met speciale aandacht voor de situationele context.

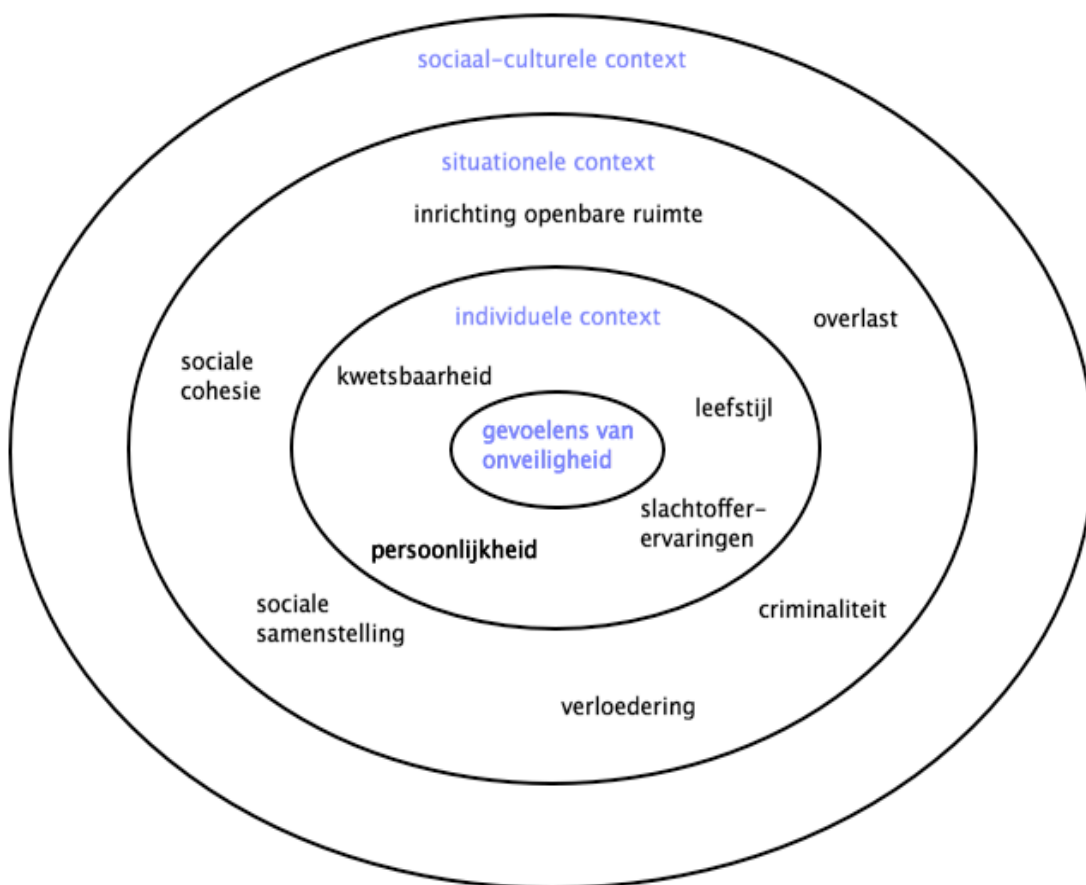
2.1.1 Situationele context

De veiligheidsbeleving van individuen wordt in grote mate beïnvloed door verschillende omgevingsinvloeden waaronder de mate van overlast en criminaliteit, de sociale samenstelling van de buurt, de inrichting van de openbare ruimte en verloederings, en de sociale cohesie in de wijk (Oppelaar & Wittebrood, 2006). De sociale cohesie in de wijk wordt afzonderlijk besproken in paragraaf 2.2, de andere elementen worden in deze paragraaf behandeld.

De sociale leefomgeving: overlast en criminaliteit

Het begrip overlast is een subjectief begrip. De mate waarin een element als overlastgevend wordt gezien hangt in sterke mate samen met de ervaring van de betrokkenen. Dit betekent dat wat voor de één als overlast wordt gezien, voor de ander niet zo hoeft te gelden (Oppelaar & Wittebrood, 2006). In de literatuur wordt gesproken van een onderscheid tussen fysieke en sociale overlast. Onder fysieke overlast vallen fysieke tekens van verloedering in de wijk, waaronder vandalisme, graffiti en afval op straat. Hier wordt later in deze paragraaf aandacht aan besteed. Daarentegen gaat sociale overlast over het gedrag van anderen dat als bedreigend wordt ervaren. Fysieke overlast is het zichtbare gevolg van dit gedrag. Bij deze indeling moet worden stilgestaan bij het feit dat nooit sprake is van een puur fysieke of een puur sociale betekenis. De indeling tussen fysieke en sociale overlast moet in plaats daarvan als een continuüm worden gezien (Pleysier & Deklerck, 2006, p. 9).

Figuur 1: Overzicht van verschillende invloeden op de veiligheidsbeleving

Bron: aangepast overgenomen van Oppelaar en Wittebrood (2006, p. 35)

In het geval van sociale overlast staat een rechtstreekse interactie tussen de betrokken partijen centraal. Deze interactie wordt negatief ervaren en kan irritatie, hinder of angst oproepen. Dit betekent dat andere bewoners in de wijk een gevoel van onveiligheid kunnen ingeven. In onderzoek van Pleysier en Deklerck (2006, p. 11-12) wordt een indeling gemaakt naar drie soorten groepen die invloed kunnen uitoefenen op de veiligheidsbeleving van buurtbewoners, namelijk (1) hinderlijke groepen, (2) overlastgevende groepen en (3) criminele groepen. Bij hinderlijke groepen gaat het om een groep die regelmatig met elkaar omgaat en door hun aanwezigheid voor irritatie of hinder zorgt bij buurtbewoners. Hangjongeren vallen meestal onder deze categorie. Overlastgevende groepen veroorzaken overlast door het plegen van lichte criminaliteit, zoals kleine

diefstallen of het intimideren van voorbijgangers. Er wordt gesproken van criminele groepen bij zwaardere vormen van criminaliteit. Naast groepen in de openbare ruimte kunnen ook burens en omwonenden irritatie, hinder of angst oproepen. Aangezien burens nu eenmaal altijd dichtbij zijn, liggen ergernissen op de loer. Zo kunnen interacties tussen burens omslaan in een gebrek aan privacy (Cheshire & Buglar, 2016, p. 735) en kunnen verschillende leefstijlen tussen bewoners botsen (Michaux, Groenen & Uzieblo, 2017). Eén op de vijftig personen ervaart regelmatig overlast door directe burens of omwonenden. Ondanks dat dit maar een klein aandeel beslaat, heeft overlast door omwonenden en burens de grootste impact op het algemene oordeel over de buurt. Hoewel hondenpoep en het verkeer ook ergernissen zijn voor bewoners werken deze veel minder door in de algemene tevredenheid met de buurt (VROM, 2004). Een omgeving zonder ergernissen leidt ertoe dat bewoners meer zorg dragen voor hun omgeving en draagt tevens bij aan het verhogen van het veiligheidsgevoel van bewoners. Ook dragen positieve interacties tussen bewoners bij aan een sterkere sociale cohesie in de buurt. Vanuit dit oogpunt is het van belang om fysieke en sociale overlast in de leefomgeving tot een minimum te beperken (Van Bergeijk et al., 2008, p. 177).

Hoewel conflicten tussen buurtbewoners zich niet beperken tot de sociale huursector speelt de problematiek een grote rol in deze sector. Het resultaat van regels omtrent het toewijzen van sociale huurwoningen zorgt voor een concentratie van bewoners met een lager inkomen in corporatiewoningen. Uit onderzoek blijkt dat ruim de helft van de huishoudens met een laag inkomen te maken heeft met een voorziening in het sociale domein en één op de tien met combinaties van jeugdzorg, Wmo en werkloosheid. De sociale problematiek in corporatiewoningen is dan ook groot. Dit kan leiden tot extra spanningen of problemen tussen burens vanwege uitdagend of afwijkend gedrag van één van de partijen (Kullberg & Ras, 2017, p. 311). Echter blijkt dat buurtbewoners ook met sympathie reageren op bewoners met sociale problemen, zelfs wanneer hun afwijkende gedrag als storend wordt ervaren (Cheshire & Buglar, 2016, p. 740). Sociale woningbouw wordt daarnaast vaak gekarakteriseerd door hoogbouw, gehorigheid van de woningen en het delen van gezamenlijke ruimtes, zoals een portiek of een parkeergarage. Dit zorgt voor situaties waarin potentiële conflicten kunnen ontstaan (Nieuwenhuis et al., 2013). Binnen deze conflicten wordt door verschillende auteurs waaronder Cheshire en Fitzgerald (2015, p. 104) een onderscheid gemaakt tussen (privé) overlast, veroorzaakt door bijvoorbeeld geluid, kinderen, huisdieren of verkeerd geparkeerde auto's, en criminaliteit, zoals bedreigingen, intimidatie en schade aan de woning. In veel gevallen kunnen huurders de problemen niet zelfstandig oplossen en moet de woningcorporatie inspringen door conflicten uit te praten, een nieuwe woning te vinden voor één van de partijen of herstelwerkzaamheden aan de woning uit te voeren als gevolg van vandalisme (Cheshire & Buglar, 2016).

Sociale samenstelling

Onderzoek van Oppelaar en Wittebrood (2006, p. 38) toont aan dat in sommige buurten individuen zich onveilig voelen door de specifieke sociale samenstelling dan in andere buurten. Het kan hierbij gaan om buurten met een lage sociaaleconomische status en relatief veel allochtonen, eenoudergezinnen, jonge alleenstaanden en een hoge verhuismobiliteit. Deze resultaten zijn in lijn met het klassieke model van Shaw en McKay (1942) over sociale desorganisatie, waarin wordt gesteld dat sociale desorganisatie in een buurt het resultaat is van drie gebiedskarakteristieken, namelijk een lage sociaaleconomische status, hoge woonmobiliteit en etnische heterogeniteit onder bewoners. Volgens het model leiden de combinatie van deze karakteristieken tot een verstoring van de sociale gemeenschap en vervolgens tot sociale desorganisatie (Bruinsma, Pauwels, Weerkan & Bernasco, 2013, p. 943). Echter bestaat geen consensus over de impact van de sociale samenstelling van de wijk op de mate van criminaliteit en overlast. Sommige auteurs beweren dat hogere niveaus van heterogeniteit leiden tot hogere niveaus van sociale wanorde. Zij zien een directe link tussen diversiteit in de wijk en een afname in het vertrouwen van bewoners in de buurt. Wanneer het vertrouwen afneemt, bestaat het gevaar dat overlast en criminaliteit toenemen. Andere auteurs tonen echter het tegenovergestelde aan en laten zien dat de sociale samenstelling niet bepalend is voor de mate waarin bewoners overlast en criminaliteit in de buurt ervaren. Een diverse sociale samenstelling zou juist in toenemende mate gewaardeerd worden door bewoners, met name in steden (Sampson, 2009).

De fysieke leefomgeving: inrichting van de openbare ruimte en verloedering

Ook de inrichting van de openbare ruimte speelt een rol bij de beleving van de veiligheid. Uit onderzoek van Blöbaum en Hunecke (2005) komt naar voren dat een individu zich het veiligst voelt in een open omgeving die voldoende zicht biedt en die mogelijke daders geen mogelijkheden geeft om zich te verstoppen. Volgens de onderzoekers roept een omgeving waar een individu zich opgesloten voelt juist gevoelens van onveiligheid op. De mogelijkheid om te vluchten voor gevaar is in zulke gevallen kleiner waardoor personen zich onveiliger zouden voelen (Loewen, Steel & Suedfeld, 1993, p. 325). Daarnaast blijkt dat individuen zich veiliger voelen in een lichte omgeving. Een omgeving die donker is roept gevoelens van onveiligheid op. Zo worden locaties met een slechte straatverlichting vaker als onveiliger gezien (Oppelaar & Wittebrood, 2006, p. 38).

De beoordeling en tevredenheid van bewoners over de buurt hangt sterk samen met de fysieke kwaliteit van de leefomgeving. Ongewenste elementen in de wijk, waaronder verlaten gebouwen, vandalisme, graffiti en andere fysieke verloedering vergroten het gevoel van onveiligheid voor omwonenden (Baba & Austin, 1989, p. 764). In onderzoek van onder andere Baba en Austin (1989) en Basolo en Strong (2002) wordt geconcludeerd dat fysieke elementen in de leefomgeving een belangrijke indicator zijn voor de mate waarin bewoners zich veilig voelen in de buurt. Men voelt zich vaker onveilig in buurten waar sprake is van vervuiling of vernieling (VROM, 2004). In deze context is de *broken windows theory* van Wilson en Kelling (1982) van belang. Deze theorie verklaart dat relatief bescheiden vormen van wanorde en criminaliteit, waaronder graffiti of afval op straat, een ernstiger misdrijf kunnen veroorzaken. Waarneembare tekens van wanorde in de wijk, zowel van fysieke als sociale aard, lijken aan te geven dat bewoners niet willen of kunnen omgaan met de lokale problemen. Onschuldig crimineel gedrag kan zich zo verspreiden naar ernstigere vormen van criminaliteit in de wijk (Kleinhans & Bolt, 2014, p. 424). Deze conclusie werkt als aanleiding voor het inzetten van herstructureringsplannen op wijk- of buurtniveau om de uitstraling van een gebied te verbeteren met de hoop een positieve invloed uit te oefenen op de veiligheid, de leefbaarheid en de woontevredenheid van bewoners.

2.1.2 Individuele context

Zoals Figuur 1 aangeeft spelen ook de individuele en sociaal-culturele context een rol in het verklaren van de veiligheidsbeleving van individuen. In dit onderzoek is ervoor gekozen deze contexten slechts kort aan te halen aangezien de focus ligt op de situationele context. De individuele context beschrijft de mate waarin de veiligheidsbeleving wordt ingegeven door persoonskenmerken en eerdere slachtofferervaringen van het individu. Pain (2001) geeft in haar onderzoek aan dat het belangrijk is om leeftijd, etniciteit en geslacht niet enkel mee te nemen als beschrijvende categorieën tijdens de analyse, maar ook te zien als verklarende factoren voor de mate waarin personen zich onveilig voelen. Zo concludeert bijna al het onderzoek naar angst voor criminaliteit en veiligheidsbeleving dat vrouwen zich over het algemeen onveiliger voelen dan mannen. Dit hangt volgens Taylor en Hale (1986, p. 156) samen met de kwetsbaarheid van individuen. Wanneer individuen zichzelf als kwetsbaar zien en de kans om slachtoffer te worden van criminaliteit hoger achten, zal hun gevoel van onveiligheid ook hoger zijn. De kwetsbaarheid van individuen hangt daarnaast samen met de routineactiviteiten die personen ondernemen aangezien deze bepalen hoe vaak of hoe lang iemand wordt blootgesteld aan (potentiële) bedreigingen. Zo zal iemand die regelmatig avonddiensten werkt en 's nachts van werk naar huis reist eerder blootstaan aan bedreigingen dan iemand die op dat moment altijd thuis is. De mate waarin individuen zich veilig voelen, kan tot slot samenhangen met de persoonlijkheid. De ene persoon is meer geneigd om angstig te reageren dan de ander (Oppelaar & Wittebrood, 2006).

Gibson, Zhao, Lovrich en Gaffney (2002) geven aan dat individuen die eerder in aanraking zijn gekomen met criminaliteit, zoals inbraak, diefstal en geweldsdelicten, ook een hoger gevoel van onveiligheid ervaren dan individuen die nog nooit met criminaliteit in aanraking zijn gekomen. Dit betekent dat een persoon die al eerder in zijn of haar leven is overvallen een hoger gevoel van onveiligheid ervaart dan iemand die nog nooit is overvallen. Echter kunnen naast directe slachtofferervaringen ook indirecte ervaringen de veiligheidsbeleving van individuen beïnvloeden. In onderzoek van Kleinhans en Bolt (2014, p. 438) komt naar voren dat het horen van ervaringen en verhalen van anderen genoeg is om een gevoel van angst en onveiligheid in te geven.

Indirecte ervaringen worden niet alleen verspreid via persoonlijke netwerken, ook de media speelt hier een rol in. De uitwerking van de media op de veiligheidsbeleving wordt in de volgende paragraaf toegelicht.

2.1.3 Sociaal-culturele context

De bredere sociaal-culturele context vormt als het ware een kader waarin persoonskenmerken en omgevingskenmerken worden gevormd. Ook uit deze context kunnen signalen komen die gevoelens van onveiligheid aanwakkeren. De belangrijkste factor binnen deze context met betrekking tot de veiligheidsbeleving betreft de rol van de media. Over het algemeen wordt de invloed van de media op de samenleving steeds groter. Via berichtgeving in de media worden individuen op de hoogte gebracht van indirecte slachtofferervaringen. De focus op onveiligheid en criminaliteit in de berichtgeving kan een onveilig gevoel ingeven bij individuen. Met name wanneer individuen via de media verhalen horen over slachtoffers die op hen lijken of in vergelijkbare buurten wonen kan dit leiden tot een onveilig gevoel (Hale, 1996). De media heeft overigens niet alleen invloed op de veiligheidsbeleving, maar ook op de beeldvorming over bijvoorbeeld de politie, de omvang van criminaliteit en specifieke etnische groepen in de samenleving. Ook berichtgeving over terrorisme kan bijdragen aan angst voor een terroristische aanslag terwijl de daadwerkelijke dreiging minimaal is (Oppelaar & Wittebrood, 2006, p. 40). Overigens is de sociaal-culturele context met name van belang om ontwikkelingen over de tijd of verschillen tussen landen te verklaren (Elffers & De Jong, 2004).

2.2 Sociale cohesie

Zoals is aangegeven in de vorige paragraaf beïnvloeden de mate van overlast en criminaliteit, de sociale samenstelling van de buurt, de inrichting van de openbare ruimte en verloedering, en de sociale cohesie de veiligheidsbeleving van bewoners. In deze paragraaf wordt specifiek stilgestaan bij de rol van sociale cohesie aangezien dit element een belangrijke rol speelt in dit onderzoek. Net zoals het begrip veiligheid heeft het begrip sociale cohesie meerdere interpretaties in de literatuur. Het is, met het oog op dit onderzoek, van belang om de definitie van sociale cohesie duidelijk af te bakenen. Sociale cohesie wordt gedefinieerd als de interne bindingskracht van een sociaal systeem (Schuyt, in Bolt & Torrance, 2005, p. 15). Het is in de eerste plaats een systeemkenmerk en geen persoonlijk kenmerk en vereist dat individuen hun persoonlijke belangen afstemmen op een gemeenschappelijk doel. Daarnaast kan sociale cohesie betrekking hebben op verschillende systemen (zoals een familie of een vereniging) en verschillende schaalniveaus, variërend van een straat, buurt, wijk, stad of natie. Over sociale cohesie stellen Dekker en Bolt (2005, p. 2448) dat het kan worden gezien als de lijm die de leden van een sociaal systeem bijeenhoudt. De wijk is een voorbeeld van zo'n systeem. Sociale cohesie wordt vaak gezien als een belangrijke indicator voor de leefbaarheid, veiligheid en woontevredenheid. Zo is een sterke sociale cohesie in de buurt direct verbonden met minder onveiligheidsgevoelens bij bewoners. Met het bevorderen van sociale samenhang kan tevens gestreefd worden naar een verbetering op het gebied van veiligheid, gezondheid, economie en leefbaarheid (Huygen & De Meere, 2008).

Sociale cohesie is een containerbegrip dat wordt toegepast op verschillende systemen en verschillende schaalniveaus. Kearns en Forrest (2000) onderscheiden vijf dimensies van sociale cohesie: de mate van gemeenschappelijke waarden en een maatschappelijke cultuur, sociale orde en sociale controle, sociale solidariteit en vermindering van welvaartsverschillen, sociale netwerken en sociaal kapitaal, en een band en identificatie met de plaats. Op basis van deze vijfdeling onderscheiden Bolt en Torrance (2005) drie dimensies van sociale cohesie op buurtniveau, die in de volgende paragrafen verder uiteengezet worden. Deze dimensies van sociale cohesie staan niet op zichzelf, maar vullen elkaar aan:

1. De mate van sociale participatie via sociale interactie en formele participatie (gedragsaspect)
2. De mate waarin gelijkgerichte opvattingen bestaan over de (ongeschreven) regels in de buurt (normen- en waarden aspect)
3. De identificatie met de buurt (belevingsaspect)

2.2.1 Sociale interactie

Interacties tussen buren kunnen zowel positief als negatief worden ervaren. In paragraaf 2.1.1 zijn negatieve interacties tussen bewoners besproken in de vorm van criminaliteit en overlast. Deze interacties zijn negatief aangezien deze kunnen resulteren in bedreigende situaties die invloed uitoefenen op de mate waarin bewoners zich veilig voelen in de buurt. Positieve interacties tussen buren daarentegen kunnen bijdragen aan een sterkere sociale cohesie (Bolt & Torrance, 2005, p. 17). Positieve interacties tussen buren doen zich voor in verschillende verschijningsvormen: (1) contact en ontmoeting tussen bewoners, zoals een praatje maken, (2) samen dingen ondernemen, zoals op de koffie komen of samen sporten, (3) elkaar steunen en hulp bieden, zoals advies geven of een oogje in het zeil houden wanneer de ander op vakantie is en (4) gezamenlijke activiteiten in de buurt, zoals vrijwilligerswerk of een buurtbarbecue. Contacten verschillen naar vorm, maar ook naar frequentie en diepgang. Zo zullen buren die kort een praatje maken op straat een minder sterke band ervaren dan buren die samen de buurtbarbecue of burendag organiseren (Dautzenberg, Kolner & Van Soomeren, 2008, p. 5). Van Alphen et al. (2010) stellen dat succesvolle buren een gepaste afstand houden en de ander privacy geven, maar daarnaast ook interesse tonen. Zij onderscheiden verschillende principes die buren toepassen: buurtlidmaatschap, dagelijkse interactie, het uitwisselen van gunsten, rekening houden met de ander en het behouden van een gepaste afstand. De relaties die buren met elkaar hebben zijn meestal zwakke relaties. Buren maken een praatje met elkaar of steunen elkaar bijvoorbeeld door te helpen met klusjes rondom het huis of de post uit te halen tijdens de vakantieperiode. Mocht het echt nodig zijn, dan doen bewoners een beroep op iemand in de buurt. Buren delen vaak geen persoonlijke zaken met elkaar, maar houden het bij oppervlakkig contact (Mollenhorst, 2015, pp. 111-112). Het draait om vriendelijkheid zonder te betrokken te raken aangezien te veel intimiteit een bron van conflicten kan vormen (Bredewold et al., 2014 p. 2). Al met al zijn gepaste afstand, oppervlakkigheid en hulpbereidheid kenmerkend voor contact tussen buren.

Sinds de jaren 60 twijfelen auteurs over het belang van de buurt in de hedendaagse maatschappij. De buurt zou minder belangrijk zijn dan in het verleden en de noodzaak om burenrelaties te hebben zou zijn afgenomen. Bovendien is het niet meer vanzelfsprekend dat buren contact hebben met elkaar. Het komt voor dat bewoners in dezelfde wijk wonen, maar weinig tot geen contact hebben met elkaar (Wellman, 1979; Van Kempen & Wissink, 2014). Volgens Putnam (1995) is deze trend negatief van aard. Zijn onderzoek toont aan dat bewoners in de Verenigde Staten de afgelopen decennia minder actief zijn geworden in het verenigingsleven en soortgelijke gemeenschappen waar sociaal kapitaal wordt opgebouwd. Sociaal kapitaal bestaat uit de sociale contacten en sociale netwerken van mensen die hen toegang geven tot hulpbronnen in de vorm van hulp en steun van andere mensen (Dautzenberg et al., 2008, p. 10). Aangezien bewoners minder tijd besteden aan verenigingen en hier minder betrokken bij zijn, ontstaat een afname in sociaal kapitaal. Putnam (1995) stelt dat deze afname van sociaal kapitaal moet worden aangepakt door de betrokkenheid van bewoners te vergroten en de verbindingen tussen mensen te versterken. Nieuwe typen netwerken, zoals die via internet, zijn veel losser en compenseren volgens hem niet voor het verlies aan sociaal kapitaal.

Overigens is niet iedereen het eens met Putnam's standpunt: sociale banden en betrokkenheid zijn niet verminderd, er wordt gewoonweg een andere invulling aan gegeven. Bewoners zijn steeds mobieler geworden waardoor ook buiten de wijk relaties en netwerken worden gevormd en moderne technologieën stellen personen in staat om contact te behouden met vrienden en familieleden die verder weg wonen (Mollenhorst, 2015). Daarnaast is het van belang te beseffen dat het belang van de buurt door verschillende groepen en individuen anders wordt beleefd. Hoewel de buurt minder belangrijk lijkt dan voorheen, is deze nog altijd van belang voor bepaalde groepen. Over het algemeen hebben oudere bewoners en ouders met jonge kinderen een sterkere gerichtheid op hun buurt (Van Beckhoven & Van Kempen, 2002, p. 18). Ook jongeren zijn vaker aangewezen op hun eigen buurt. Anders gezegd, het zijn vooral de minder mobiele mensen die lokaal gericht zijn op de buurt waarin zij wonen (Dautzenberg et al., 2008, p. 22).

Ondanks dat het belang van de buurt onder vuur ligt, wijst onderzoek uit dat een sterke gemeenschap en sociale cohesie in de wijk worden geassocieerd met sociale controle en collectieve zelfredzaamheid dat vele soorten wanorde in buurten voorkomt (Mollenhorst, 2015, p. 117). In gebieden waar de sociale cohesie hoog is en bewoners aangeven dat zij het contact met de burens en omwonenden positief ervaren, geldt dat het veiligheidsgevoel vaak ook hoger is (Baba & Austin, 1989; Ross & Jang, 2000). Onderzoek van Kleinhans en Bolt (2014, p. 422) toont aan dat bewoners meer geneigd zijn om met elkaar te praten wanneer zij elkaar herkennen. Bewoners komen minder snel met vreemden in contact dan met personen die zij herkennen. Dit toont aan dat publieke familiariteit in een wijk van vitaal belang is. Publieke familiariteit houdt in dat bewoners voldoende informatie halen uit dagelijkse interacties om mensen te herkennen en als het ware te categoriseren. Sterke publieke familiariteit kan zich vervolgens ontwikkelen in wederzijds vertrouwen en een veiliger gevoel. Dit vertrouwen is nodig om buurtzaken, waaronder misdaad en onveiligheid, op te kunnen lossen en gezamenlijk op te treden als informele sociale controle (Bruinsma et al., 2013).

2.2.2 Gelijgerichte opvattingen over de buurt

Sociale cohesie in de buurt kan ook bestaan zonder dat bewoners hechte netwerken hebben. De sociale cohesie is in zulke gevallen gebaseerd op het hebben van dezelfde opvattingen, normen en waarden. Dit zorgt voor respect en begrip naar elkaar toe. Het geheim van buurten zonder sociale problemen is de 'vanzelfsprekende' overeenstemming die bestaat op punten die belangrijk zijn voor de leefbaarheid van de buurt. Het hebben van dezelfde opvattingen tussen bewoners in de buurt leidt tot meer tevredenheid met de buurt en een hoger woongenot (Bolt & Torrance, 2005). Bovendien zorgt een combinatie van vertrouwen tussen bewoners en het hebben van dezelfde verwachtingen tot collectieve zelfredzaamheid in een buurt. Collectieve zelfredzaamheid houdt volgens Sampson (2004, p. 108) in dat wanneer bewoners elkaar vertrouwen en dezelfde normen en waarden delen, zij meer geneigd zijn om gezamenlijk problemen op te pakken die spelen in de buurt. De bereidheid om in te grijpen is hoger en dit komt de mate van sociale controle en veiligheid in de buurt ten goede.

Het hebben van gelijkgerichte opvattingen over de buurt is niet meer vanzelfsprekend en komt onder druk te staan wanneer nieuwe groepen zich vestigen in de buurt en het de 'oude garde' niet lukt om nieuwkomers aan hun regels te onderwerpen (Bolt & Torrance, 2005, p. 18). Bewoners geven de voorkeur aan interacties met gelijkgestemden die qua leefstijl op zichzelf lijken en gaan met name om met mensen van dezelfde sociaaleconomische klasse en etniciteit (Cabrera & Najarian, 2013). Verschillen in leefstijl en opvattingen kunnen bewoners het gevoel geven dat zij niks gemeen hebben met elkaar. Dit hindert sociale interacties tussen bewoners en daardoor publieke familiariteit en sociale cohesie. Wanneer nieuwkomers regels overtreden in de buurt kunnen bewoners verschillende strategieën toepassen, zoals de overtreder aanspreken op zijn of haar gedrag, met afkeurende blikken of door roddels te verspreiden die de reputatie van de overtreder beïnvloeden (Kleinhans & Bolt, 2014, p. 422).

2.2.3 Identificatie met de buurt

Bij een identificatie met de buurt draait het om de gevoelens van trots van bewoners in de buurt. Ook de mate waarin individuen zich thuis voelen in de buurt is een indicatie voor de identificatie met de buurt. Buurtbewoners maken deel uit van een gemeenschap en het behoren tot een buurt kan een belangrijk deel vormen van iemands identiteit (Bolt & Torrance, 2005). Verbondenheid met de buurt kan zowel voortkomen uit een band met de burens, sociale gehechtheid, als met de woonomgeving, hechting met de fysieke aspecten van de woonomgeving. Binding met de buurt leidt tot een hogere veiligheidsbeleving en meer vertrouwen en zorgt voor een band tussen mensen, culturen en ervaringen (Dekker & Bolt, 2005, p. 2452). Volgens Bolt en Van Kempen (2013, p. 392) resulteert het hebben van weinig activiteiten, vrienden en sociale contacten in de wijk bijna automatisch in het hebben van een minder sterke band met de wijk. Zoals eerder is aangegeven is de buurt met name van belang voor minder mobiele mensen, waaronder ouderen en ouders met jonge kinderen, maar ook voor personen met een laag inkomen. Aangezien zij zich minder hulpbronnen kunnen veroorloven, zijn zij afhankelijker van de wijk voor hun sociale contacten (Dekker & Bolt, 2005, p. 2451). Bovendien hebben

bewoners met een lager inkomen over het algemeen meer behoefte aan een band met de buurt en de burens aangezien zij in grotere mate afhankelijk zijn van hulp en steun (Cheshire & Buglar, 2016, p. 734). Hoewel mensen met een laag inkomen meer behoefte hebben aan een band met de buurt, hebben zij vaak ook minder keuzemogelijkheden en zullen zij sneller tevreden moeten zijn met een woning of buurt die wellicht niet aan al hun eisen voldoet. Deze groep bewoners kan hun eigen smaak en keuze minder tot uiting brengen in de buurt- en woningkeuze en dit kan gevolgen hebben voor de mate waarin bewoners tevreden zijn met de buurt (Bolt & Torrance, 2005).

Een ander element dat van invloed is op de band met de wijk is de woonduur van bewoners. In onderzoek van Kleinhans en Bolt (2014) geven bewoners aan dat zij zich sterker verbonden voelen met de buurt wanneer zij een gedeelde geschiedenis hebben met andere buurtbewoners. Deze geschiedenis komt tot stand door het gedurende een langere tijd samenwonen in dezelfde wijk. Zelfs wanneer bewoners qua leefstijl en persoonlijke normen en waarden van elkaar verschillen kan de woonduur ervoor zorgen dat bewoners toch een band met elkaar hebben. In het algemeen geldt dat de woonduur een positieve invloed heeft op de kracht van sociale netwerken in de buurt en de binding met de buurt. De woonduur geeft een indicatie van de investering en inzet die mensen willen tonen om een band aan te gaan met de buurt. Wanneer bewoners verwachten na een korte tijd weer te verhuizen, bouwen zij een minder sterke band op met hun burens en de buurt dan wanneer zij verwachten voor een langere tijd op een bepaalde plek te blijven wonen. Bovendien geldt dat buurten waar minder mensen verhuizen vaak als veiliger worden ervaren dan buurten waar verhuizingen regelmatig plaatsvinden (Baba & Austin, 1989; Dekker & Bolt, 2005). Echter bestaat in de literatuur discussie over de relatie tussen woonduur en buurttevredenheid en treffen sommige auteurs juist een negatief verband aan tussen woonduur en tevredenheid (Basolo & Strong, 2002, p. 89).

2.2.4 Wat ons bindt en verdeelt

In de voorgaande paragrafen is sociale cohesie in de positieve zin van het woord besproken. Echter moet ook worden stilgestaan bij de negatieve kanten van sociale cohesie aangezien sociale samenhang niet alleen verbindend, maar ook verdeeld kan uitwerken. Ten eerste kan een sterke sociale cohesie binnen een wijk ervoor zorgen dat verschillende wijken binnen dezelfde stad weinig verbinding met elkaar hebben. De sociale cohesie tussen bewoners is in dit soort gevallen sterk binnen de wijken, maar niet tussen de wijken. Dit leidt tot het bestaan van sociaal samenhangende, maar steeds meer verdeelde buurten. Ook kan een gebrek aan relaties met andere personen uit andere buurten negatief uitwerken in, bijvoorbeeld, het geval van werkloosheid. Door de sterke oriëntatie op het eigen netwerk en de eigen buurt mist de persoon in kwestie connecties met andere personen om aan een nieuwe baan te komen (Van Kempen & Bolt, 2009, p. 459). Daarnaast houdt het insluiten van mensen automatisch in dat anderen worden buitengesloten en er niet bijhoren. Een sterke groepscohesie kan dan ook samengaan met wantrouwen tegenover buitenstaanders (Dautzenberg et al., 2008). Tot slot is het van belang om te beseffen dat sociale cohesie bewoners op een positieve manier kan verbinden terwijl tegelijkertijd negatieve verbindingen worden gemaakt met 'de andere kant van de samenleving', zoals drugsdealers en bendeleden. Als gevolg van deze negatieve banden kan groepsdruk individuen aanzetten tot (criminele) activiteiten waar zij als afzonderlijk individu niet aan zouden deelnemen (Pattillo, 1998; Dautzenberg et al., 2008, p. 15).

2.3 Vermaatschappelijking van de zorg

In het eerste deel van dit hoofdstuk zijn theorieën over de veiligheidsbeleving van bewoners en de sociale cohesie in de buurt besproken. Deze elementen worden beïnvloed door tal van factoren en maatschappelijke ontwikkelingen en de mate waarin deze in verschillende buurten zijn ontwikkeld loopt uiteen. Eén van de ontwikkelingen die invloed uitoefent op de buurt betreft de extramuralisering: het streven om mensen met een beperking zo normaal mogelijk te laten participeren door hen in de wijk te laten wonen en de nodige hulp aan huis te bieden. Als voornaamste reden om hierop in te zetten, noemt onderzoek van Van Hoof et al. (2012, p. 12) de overweging dat een verblijf in een kliniek of zorginstelling de kwaliteit van leven en het herstel van cliënten niet ten goede komt aangezien zij te afgezonderd van hun eigen woonomgeving en de samenleving

wonen. Het zelfstandig wonen in de buurt in plaats van in een zorginstelling kan voor kwetsbare bewoners een belangrijke stap zijn naar het opdoen van nieuwe contacten en het verkrijgen van meer zelfstandigheid (Van Iersel & Leidermeijer, 2016). Zo blijkt uit onderzoek van Koops en Kwekkeboom (2005) dat kwetsbare bewoners na een verhuizing naar een zelfstandige woning meer ondernemingslust vertoonden, actiever waren, meer buiten kwamen en minder last hadden van hun problematiek. Ook ervoeren kwetsbare bewoners dat de kwaliteit van hun leven verbeterd was. Er worden dus positieve effecten voor de kwaliteit van leven verwacht wanneer kwetsbare bewoners in de buurt wonen. Extramuralisering kan echter ook gevolgen hebben voor de buurten waarin het plaatsvindt en voor de bewoners die hier wonen. Zonder hiervoor te kiezen krijgen buurtbewoners te maken met de extramuralisering van de zorg en in sommige gevallen leidt dit tot negatieve reacties vanuit de buurt, overlast of conflicten (Dorvil, Morin, Beaulieu & Robert, 2005). In deze paragraaf wordt de (mogelijke) relatie tussen de extramuralisering van de zorg enerzijds en de veiligheidsbeleving en bestaande sociale cohesie van omwonenden anderzijds uiteengezet. In dit hoofdstuk is eerder al naar voren gekomen dat sociale cohesie op buurtniveau kan worden onderverdeeld in drie elementen: de mate van sociale interactie, gelijkgerichte opvattingen over de buurt en de identificatie met de buurt. Deze elementen worden achtereenvolgens besproken om de relatie met de extramuralisering te kenmerken. Ook de invloed van de aanwezigheid van kwetsbare bewoners op de veiligheidsbeleving van buurtbewoners wordt toegelicht.

Ten eerste loopt de sociale interactie tussen kwetsbare bewoners en buurtbewoners soms moeizaam aangezien mensen met een beperking minder kennis hebben van gepaste omgangsvormen. Door hun afwijkende gedrag hebben veel kwetsbare bewoners geen contact met burens en komt het tevens voor dat zij andere vormen van hulp op afstand houden (Hanrath, 2016, p. 21). Daar waar het contact door de omstandigheden begrensd is in duur, frequentie of intensiteit blijven contacten tussen mensen met psychische problemen of een verstandelijke beperking en buurtgenoten prettig. Oppervlakkig en begrensd contact lijkt beter te passen bij de mogelijkheden van mensen met een beperking aangezien zij vaak beperkte sociale vaardigheden hebben. Ook past het bij de manier waarop burens relaties met elkaar graag onderhouden, namelijk door het creëren van een gepaste afstand en elkaar te helpen wanneer dit nodig is. Het behouden van een gepaste afstand lijkt echter nog sterker te gelden in het hebben van contact met burens met een beperking dan met andere burens (Bredewold et al., 2014). Het ontbreken van contact tussen kwetsbare bewoners en buurtgenoten leidt tot een situatie waarin de sociale cohesie verzwakt aangezien buurtbewoners elkaar in mindere mate kennen en herkennen. Ook het gevoel van onveiligheid kan groeien wanneer bewoners minder contact hebben met hun (kwetsbare) burens. Uit onderzoek van Ross en Jang (2000, p. 414) blijkt dat individuen die regelmatig contact hebben met hun burens minder angst en wantrouwen vertonen dan individuen die sociaal geïsoleerd zijn van hun burens. Dit hangt samen met het ontbreken van publieke familiariteit. Elkaar in mindere mate kennen en herkennen kan voor bewoners leiden tot een onveilig gevoel in hun woon- en leefomgeving (Bruinsma et al., 2013).

Ten tweede komt de mate van gelijkgerichte opvattingen in de buurt onder druk te staan wanneer nieuwkomers zich vestigen in de wijk. Bij bewoners met een beperking ligt dit nog ingewikkelder aangezien stereotypen een rol spelen en deze een negatieve invloed uitoefenen op het veiligheidsgevoel van bewoners. Het overwinnen van vooroordelen vanuit de buurt is een van de belangrijkste opgaven bij het huisvesten van kwetsbare bewoners (Dorvil et al., 2005, p. 514). Uit onderzoek van Piat (2000) blijkt dat het niet ongebruikelijk is dat buurtbewoners zich negatief uitspreken over de komst van kwetsbare bewoners in de wijk. In veel gevallen staan zij niet achter het beleid dat het opnemen van mensen met een beperking in de gemeenschap zal leiden tot een hogere mate van integratie in de maatschappij. Hoewel buurtbewoners in eerste instantie vaak negatief reageren op de komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners, wordt dit verzet minder naarmate bewoners gewend raken aan de nieuwkomers in de wijk. Na een periode van weerstand lijkt een periode te volgen waarin buurtbewoners de situatie hebben geaccepteerd en meer begrip tonen (Sigelman, Spanhel & Lorenzen, 1979, p. 53). Deze conclusie komt overeen met onderzoek van Hudson-Allez en Barrett (1996, p. 11) naar contact tussen mensen met een verstandelijke beperking en omwonenden. Zij stellen dat buurtbewoners met name bang zijn of zich onveilig voelen wanneer zij geen goede voorlichting hebben gehad

over de nieuwe mensen die in de buurt zijn komen wonen. Zij beschikken niet over de juiste kennis en in combinatie met een angst voor het onbekende leidt dit tot een vergroot gevoel van onveiligheid. Deze gevoelens van onveiligheid worden minder naarmate omwonenden een beter beeld hebben gevormd van de nieuwelingen in de buurt. Dit onderzoek toont dus aan dat met een verbetering van de kennis en informatie die bewoners hebben ook de veiligheidsbeleving van bewoners wordt verbeterd.

Tot slot kan de aanwezigheid van kwetsbare bewoners ook invloed uitoefenen op de mate waarin buurtbewoners zich identificeren met de buurt. In onderzoek van Dautzenberg (2009) komt naar voren dat de omgang met mensen met dezelfde achtergrond en interesses het thuis voelen in de buurt versterkt. Bewoners hebben de behoefte om zich met bepaalde groepen te associëren en zich van anderen te distantiëren. Aangezien de identificatie met de buurt toeneemt naarmate hier meer mensen met dezelfde leefstijl wonen, is homogeniteit meestal bevorderlijk voor de identificatie met de buurt en daarmee voor de sociale cohesie. De komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners kan hier verandering in brengen aangezien de mate van homogeniteit in de buurt verstoord wordt. De identificatie met de buurt van buurtbewoners kan dus onder druk komen te staan in het geval van de komst van nieuwkomers, zoals kwetsbare bewoners (Bolt & Torrance, 2005, p. 19). Een band tussen buurtbewoners en kwetsbare bewoners komt de mate waarin zij integreren in de maatschappij ten goede. In onderzoek van Bredewold et al. (2014, p. 6) komt naar voren dat sociale interactie tussen mensen met een beperking en omwonenden van essentieel belang is voor het creëren van een band tussen buurtbewoners, bewoners met een beperking en de buurt. Zoals echter al eerder aan de orde is gekomen mist sociale interactie tussen bewoners met en zonder een beperking in veel gevallen waardoor het de vraag blijft in welke mate een sterke sociale cohesie in de buurt kan worden bereikt. Toch moet de waarde van oppervlakkig contact voor kwetsbare bewoners niet worden onderschat. Het gaat hier bijvoorbeeld om het groeten van elkaar op straat of een kort gesprek tijdens het uitlaten van de hond. Deze oppervlakkige contacten geven een gevoel van erkenning en dragen bij aan het gevoel thuis te zijn in en onderdeel te zijn van de buurt. Bovendien zorgt de lichtheid van het contact ervoor dat mensen met een beperking geen problemen ondervinden met, soms voor hen, ingewikkelde sociale codes (Bredewold, 2014, p. 177).

Concluderend kan gesteld worden dat de aanwezigheid van kwetsbare bewoners een verandering kan voortbrengen in de sociale cohesie, met name aangezien contact met deze groep in het algemeen minder soepel en vanzelfsprekend verloopt. Echter blijkt sociale interactie tussen bewoners met en zonder een beperking van belang om de extramuralisering zonder negatieve gevolgen voor de buurt te laten verlopen en kwetsbare bewoners de kans te geven om te (re)integreren in de samenleving (Bredewold et al., 2014). Sociale interactie zorgt voor een binding met de buurt en een hogere onderlinge bekendheid waardoor de veiligheidsbeleving positief wordt beïnvloed (Dekker & Bolt, 2005). Over het algemeen geldt dat buurtbewoners positiever tegenover de aanwezigheid van kwetsbare bewoners staan wanneer zij op de juiste wijze zijn geïnformeerd dan wanneer zij geen informatie over deze groep bewoners hebben gekregen. Bovendien lijkt de mate van verzet tegen de aanwezigheid van kwetsbare bewoners over de tijd af te nemen (Hudson-Allez & Barrett, 1996, p. 11).

2.4 Deelconclusie

Op basis van de literatuur die binnen dit theoretisch kader gebruikt is komt naar voren dat de veiligheidsbeleving van bewoners wordt beïnvloed door de individuele context (persoonskenmerken), de situationele context (omgevingskenmerken) en de sociaal-culturele context (maatschappelijke kenmerken). In het verklaren van de veiligheidsbeleving spelen met name omgevingskenmerken een rol met elementen als de mate van overlast en criminaliteit, de sociale samenstelling van de buurt, de inrichting van de openbare ruimte en verloederings, en de sociale cohesie in de wijk (Oppelaar & Wittebrood, 2006). In dit onderzoek wordt sociale cohesie opgesplitst in drie dimensies: sociale interactie, gelijkgerichte opvattingen over de buurt en identificatie met de buurt (Bolt & Torrance, 2005). Een sterke sociale cohesie in buurten heeft een positieve invloed op de sociale controle en kan vormen van wanorde voorkomen (Mollenhorst, 2015).

Uitgaande van de verschillende gebruikte onderzoeken en theorieën kunnen een aantal verwachtingen worden uitgesproken over de invloed van de aanwezigheid van kwetsbare bewoners op de veiligheidsbeleving en de perceptie van de sociale cohesie van buurtbewoners. Wanneer in een buurt kwetsbare bewoners wonen, kan dit een verandering in de bestaande sociale cohesie teweeg brengen. Sociale interactie met deze groep bewoners gaat moeizamer, het hebben van dezelfde opvattingen is niet meer vanzelfsprekend en een band met de buurt mist in veel gevallen vanwege een gebrek aan sociale netwerken met buren omwonenden. Een zwakke sociale cohesie in de buurt als gevolg van de aanwezigheid van kwetsbare bewoners kan vervolgens leiden tot een hoger gevoel van onveiligheid onder bewoners vanwege het ontbreken van publieke familiariteit.

Hoofdstuk 4 bouwt voort op de literatuur in dit hoofdstuk door aan te geven hoe de veiligheidsbeleving van bewoners en de perceptie van de sociale cohesie zijn geoperationaliseerd en geïntegreerd in de interviews. Alvorens over te gaan naar de methodologie wordt in hoofdstuk 3 allereerst een gebiedsbeschrijving van Burghplan gepresenteerd om de context te schetsen waarin dit onderzoek wordt uitgevoerd zodat de onderzoeksresultaten in perspectief kunnen worden geplaatst.

Hoofdstuk 3: Gebiedsbeschrijving

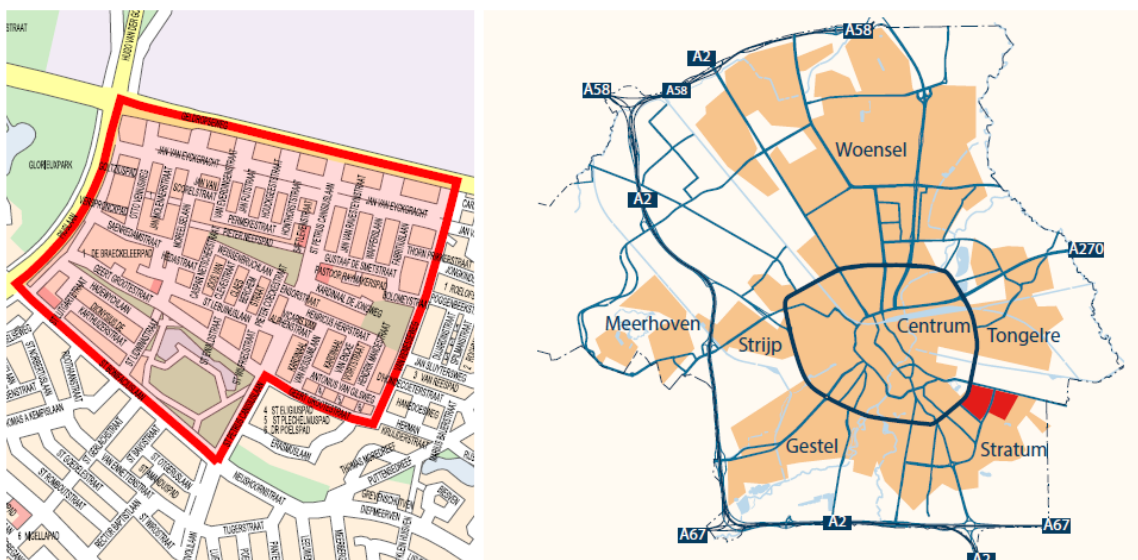
In dit hoofdstuk wordt een beschrijving van de buurt Burghplan in Eindhoven gegeven. Inzicht in deze buurt is van belang zodat de meest geschikte methodologische keuzes kunnen worden gemaakt en de onderzoeksresultaten in de juiste context worden geplaatst. Bij de totstandkoming van dit hoofdstuk is met name gebruikgemaakt van de Buurtmonitor Eindhoven. Allereerst worden in dit hoofdstuk verschillende sociaaldemografische kenmerken en de woningvoorraad van Burghplan besproken. Vervolgens wordt ingegaan op de sociale leefomgeving door te kijken naar de veiligheid en de sociale cohesie in de buurt. Tot slot wordt het actieplan bijzondere burens besproken. Dit hoofdstuk sluit af met een concluderende paragraaf.

3.1 Profiel van Burghplan

Burghplan is een naoorlogse buurt met 1.488 woningen in de wijk Stratum gelegen in Eindhoven (Figuur 2). Met twee parken in de directe omgeving, het Sint Bonifaciuspark en het Glorieuxpark, wordt Burghplan als een groene buurt gezien. De buurt ligt aan een van de uitvalswegen van Eindhoven in het zuidoosten van de stad. Op 1 januari 2018 telde Burghplan 3.080 inwoners verdeeld over 1.580 huishoudens. Het is een jonge buurt waar door de jaren heen verjonging heeft plaatsgevonden vanwege het relatief grote aandeel gezinnen met kinderen. Naar verhouding wonen in Burghplan weinig ouderen en veel jongeren terwijl de situatie in Eindhoven juist andersom is. Ongeveer de helft van de huishoudens (52%) bestaat uit eenpersoonshuishoudens. Dit is hoger dan het gemiddelde in Eindhoven (48%). Ook het aandeel huishoudens met kinderen is hoger (Burghplan: 29%, Eindhoven: 27%) terwijl het aandeel zonder kinderen juist lager is (Burghplan: 19%, Eindhoven: 25%) (Buurtmonitor Eindhoven, 2018).

Ondanks dat meer dan de helft van de bevolking (56%) in Burghplan autochtoon is, is dit relatief gezien minder dan in Eindhoven (65%). De buurt kent naar verhouding dus een groot aandeel allochtonen voornamelijk bestaande uit Turken, Marokkanen, Midden- en Oost-Europeanen, Indonesiërs en, in mindere mate, Surinamers, Antillianen en Arubanen. Wat opvalt aan deze verdeling naar etniciteit is dat de helft van de niet-westerse allochtonen Turks is. Ondanks dat Turken de grootste groep vormen onder de niet-westerse allochtonen in Eindhoven is het aandeel van 15% Turkse bewoners aanzienlijk groter in Burghplan dan in Stratum en Eindhoven met aandelen van respectievelijk 4% en 5% (Buurtmonitor Eindhoven, 2018).

Figuur 2: Burghplan in de wijk Stratum in Eindhoven

Bron: Gemeente Eindhoven (2014, p. 17)

3.1.1 Woningvoorraad

De meeste woningen in Burghplan zijn gebouwd tussen 1945 en 1966. In 1993 en 1995 zijn vier appartementencomplexen toegevoegd aan de buurt. Het merendeel van de woningen is grondgebonden en vrij ruim; 70% van de woningen heeft 4 of meer kamers. De buurt heeft meer huurwoningen dan koopwoningen. Bovendien is het aandeel corporatiewoningen aanzienlijk groter in vergelijking met het gemiddelde van Eindhoven (Tabel 1). In totaal zijn 597 woningen in Burghplan van Woonbedrijf. Dit is ongeveer 40% van de totale woningvoorraad in Burghplan. Dit maakt Woonbedrijf een belangrijke partner binnen de buurt (Buurtmonitor Eindhoven, 2018; Woonbedrijf, 2018).

Tabel 1: Woningen naar eigendom in Burghplan en Eindhoven

	Burghplan	Eindhoven
Koopwoning	42%	47%
Huurwoning	58%	53%
Waarvan in bezit van woningcorporatie	50%	37%
Waarvan van overige verhuurders	8%	16%

Bron: Buurtmonitor Eindhoven (2018)

Tabel 2: Ervaringen van bewoners in Burghplan en Eindhoven over hun eigen financiële positie

	Burghplan	Eindhoven
Maakt zich zorgen om geld	20%	14%
Kan moeilijk rondkomen	12%	7%
Heeft een schuld	22%	20%

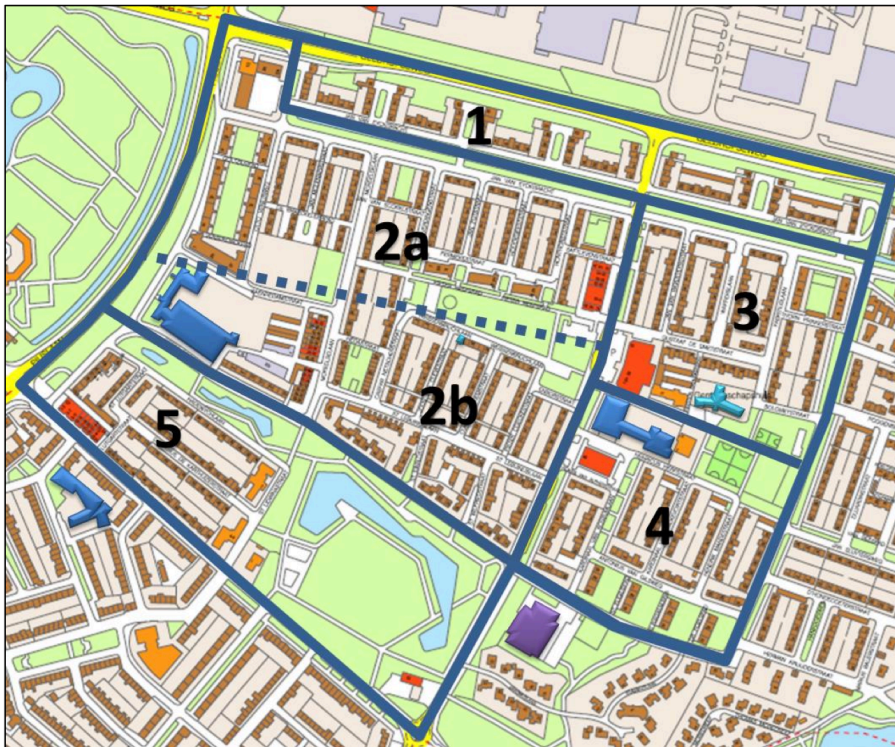
Bron: Buurtmonitor Eindhoven (2018)

3.1.2 Eén buurt, vijf leefgebieden

Hoewel Burghplan één buurt is, valt de buurt in werkelijkheid uiteen in vijf leefgebieden die qua woningen, bewoners en karakter van elkaar verschillen. Deze leefgebieden zijn te zien in Figuur 3. In het noordelijk deel van de buurt staan koopwoningen (gebied 1). Deze woningen worden voor gemiddeld €300.000 verkocht. De bewoners van dit gebied hebben een hoge opleiding en verdienen gemiddeld twee keer modaal. De corporatiewoningen van Woonbedrijf liggen met name in leefgebied 2 in het noordoosten van Burghplan tussen de Piuslaan en de St. Petrus Canisiuslaan. In Figuur 3 zijn deze woningen aangeduid als leefgebied 2a en 2b. In het noordelijk deel (2a) wonen meer ouderen terwijl in het zuidelijk deel (2b) meer gezinnen met kinderen wonen. Deze woningen hebben een gemiddelde netto huur van €446. De meeste bewoners in gebied 2 hebben een beneden modaal inkomen en een lage tot middelbare opleiding. Ook hebben veel bewoners een niet-westerse achtergrond. Leefgebied 3 lijkt qua type inwoners op leefgebied 2, maar deze woningen behoren tot woningcorporatie Sint Trudo. Tot slot staan in leefgebied 4 en 5 koopwoningen, net als in leefgebied 1, al verdienen bewoners in deze gebieden gemiddeld genomen minder dan in gebied 1 en is het opleidingsniveau lager (Gemeente Eindhoven, 2017b, pp. 20-21).

Al met al wonen bewoners met een hogere opleiding (hbo en wo) en een hoger inkomen aan de randen van Burghplan (leefgebieden 1, 4 en 5). Hierbij moet worden vermeld dat het om een relatief klein aandeel hoger opgeleiden gaat van 28% in vergelijking tot 45% in Eindhoven. In de corporatiegebieden hebben de meeste bewoners een middelbare opleiding en een lager inkomen. Ook loopt de werkloosheid in deze gebieden op tot 20% (Gemeente Eindhoven, 2017b, pp. 15-17). Naast een hogere werkloosheid heeft Burghplan relatief gezien ook meer bewoners die financiële problemen ervaren. Uit Tabel 2 komt naar voren dat meer bewoners zich zorgen maken om geld, moeilijk rond kunnen komen of een schuld hebben in vergelijking met het gemiddelde van Eindhoven (Buurtmonitor Eindhoven, 2018).

Figuur 3: Leefgebieden in Burghplan

Bron: Gemeente Eindhoven (2017b, p. 20)

3.2 Sociale leefomgeving

Aangezien dit onderzoek de nadruk legt op de invloed van kwetsbare bewoners op de sociale cohesie en veiligheidsbeleving is ervoor gekozen deze twee elementen uit te lichten in dit contextuele hoofdstuk over Burghplan. De data komt met name uit de Buurtmonitor Eindhoven.

3.2.1 Sociale cohesie

Bewoners uit Burghplan beoordelen de sociale cohesie in de buurt gemiddeld met een 5,8. Dit rapportcijfer is door de jaren heen iets omhoog gegaan; in 2013 scoorde de sociale cohesie in Burghplan nog een 5,1. De wijk Stratum daarentegen scoort een 6,4. Met name de sociale cohesie tussen verschillende bevolkingsgroepen in Burghplan is laag (Gemeente Eindhoven, 2017c). In de buurtmonitor wordt tevens het imago van de buurt gemeten door te vragen wat inwoners denken dat andere mensen van hun buurt vinden. Bewoners in Burghplan beoordelen het imago van de buurt met een 7,1. Dit geeft aan dat zij denken dat anderen vrij positief zijn over de buurt (Buurtmonitor Eindhoven, 2018). Wel moet hierbij worden vermeld dat het imago per deelgebied verschillend kan zijn. Met name de Moreelselaan (in leefgebied 2) heeft een slecht imago bij zowel bewoners als bezoekers (Gemeente Eindhoven, 2017b, p. 13).

Burghplan heeft twee locaties voor buurtontmoeting en activiteiten namelijk FAB28 en 't Huukske. FAB28 richt zich met haar activiteiten op het deel van Burghplan ten westen van de Sint Petrus Canisiuslaan (deelgebied 3 en 4) en de wijken Gijzenrooi en Putten. Met name bewoners uit leefgebied 2 trekken voor buurtactiviteiten naar 't Huukske (Gemeente Eindhoven, 2017c, p. 5). Uit een eerdere analyse naar de buurt komt naar voren dat de participatie, hulpbereidheid en het zelforganiserend vermogen van de inwoners in Burghplan laag is. Inwoners organiseren zelden zelf activiteiten. Ook geven de verschillende buurtorganisaties aan dat zij te maken hebben met een tekort aan vrijwilligers vanuit de buurt (Gemeente Eindhoven, 2017b, p. 15).

3.2.2 Veiligheid

De score van Burghplan op de veiligheidsindex is bovengemiddeld goed. De veiligheidsindex is gebaseerd op het aantal aangiften en meldingen bij de politie met betrekking tot inbraak, geweld, overlast en/of vandalisme. In Burghplan worden relatief gezien minder meldingen gemaakt van deze zaken. Echter hangt dit mogelijk samen met de lage meldingsbereidheid van bewoners in de buurt. Hoewel de veiligheidsindex een positief beeld geeft, hoeft het dus niet zo te zijn dat de criminaliteit daadwerkelijk lager is dan in andere buurten, maar dat bewoners in Burghplan minder snel een melding maken (Gemeente Eindhoven, 2017b, p. 18). Naast de veiligheidsindex houdt de Gemeente Eindhoven de veiligheidsbeleving van bewoners bij. Uit de buurtmonitor van 2017 blijkt dat 25% van de bewoners in Burghplan zich wel eens onveilig voelt in de eigen buurt. Dit percentage is hoger dan het gemiddelde van 20% van Eindhoven (Buurtmonitor Eindhoven, 2018).

Uit het vergelijken van de veiligheidsindex en veiligheidsbeleving blijkt dat de perceptie van bewoners niet overeen komt met het aantal aangiften en meldingen. Dit betekent dat bewoners een onveiliger beeld van de buurt schetsen dan de cijfers doen vermoeden waardoor een gat ontstaat tussen de perceptie van bewoners en de daadwerkelijke criminaliteit (Gemeente Eindhoven, 2017b, p. 38). Burghplan is daarom door de Gemeente Eindhoven, in samenwerking met de verschillende woningcorporaties in Eindhoven, aangewezen als actiegebied. In totaal zijn in Eindhoven 19 actiegebieden aangewezen voor de periode 2015-2018. In het programma van de Gemeente Eindhoven (2014, p. 20) komt het vergroten van het veiligheidsgevoel in Burghplan als kernopgave naar voren. De gemeente wil hierop inzetten aan de hand van vier speerpunten: het stabiliseren van de huidige toestand van de buurt, het vergroten van de bekendheid van elkaar en onderling in de straat, het verhogen van de meldingsbereidheid van de buurt (met betrekking tot inbraak, diefstal en criminaliteit) en het bieden van extra aandacht voor jongeren die dreigen af te glijden.

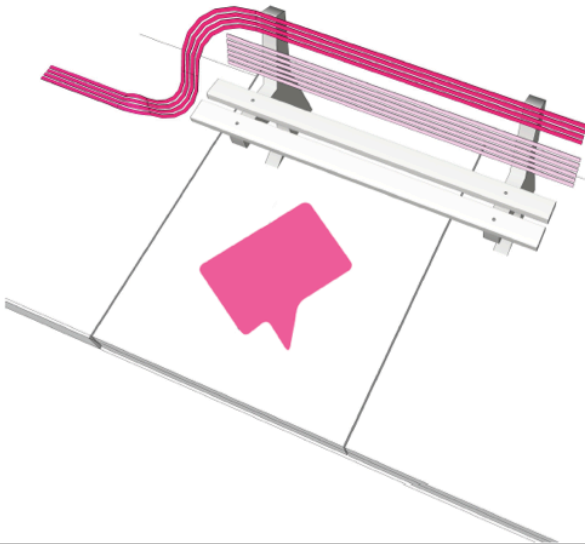
3.2.3 Actieplan bijzondere burens

Uit voorgaand onderzoek van ruimtelijk ontwerpbureau Studio 1:1 (Zoutendijk & Visser, 2016), aangevraagd door Stichting Woonbedrijf, blijkt dat bewoners in Burghplan zich onveilig voelen door kwetsbare bewoners die in de buurt wonen. Dit wordt verklaard door de weinige kennis die bewoners van deze groep hebben. Kwetsbare bewoners hebben te maken met psychische problemen of een (licht) verstandelijke beperking. Het gebrek aan informatie, kennis en contact tussen kwetsbare bewoners en omwonenden kan leiden tot onwetendheid en negatieve vooroordelen waardoor een gevoel van onveiligheid heerst. Dit verklaart mogelijk het eerder besproken 'gat' tussen de daadwerkelijke criminaliteit en de beleefde veiligheid in de buurt.

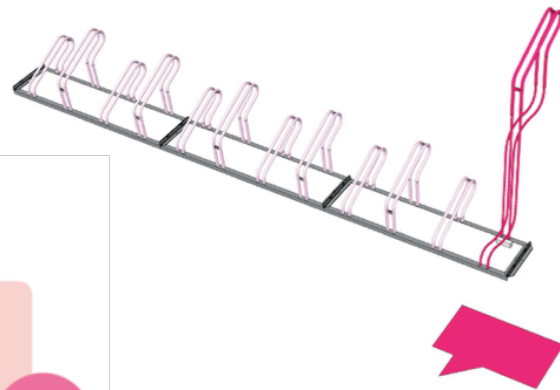
Het actieplan bijzondere burens zet in op het verbeteren van kennis van buurtbewoners over speciale doelgroepen die in de buurt wonen via nieuwe manieren van informatievoorziening. Er is gezocht naar een manier om informatie te delen met de ondersteuning van kleine ontwerpen en informatiestickers om zo het gesprek over bijzondere burens op gang te brengen. Door middel van vier vormgegeven aanpassingen aan voorwerpen in de openbare ruimte zijn buurtbewoners geïnformeerd over hun bijzondere burens. Standaard voorwerpen, zoals een bankje, zebrapad en een fietsenrek, zijn tijdelijk aangepast door Studio 1:1 op een manier waardoor ze afwijken van wat standaard is (figuur 4). Informatie bij de ontwerpen laat zien dat 4 op de 10 Nederlanders weleens met psychische problemen zit (referentie naar het bankje), 90% van de mensen met een psychische aandoening gewoon zelfstandig blijft wonen (referentie naar het fietsenrek), 8% van de volwassenen steun zoekt bij psychische problemen (referentie naar de steunpaal bij de boom) en 3,5% van de woningzoekers in Eindhoven voorrang krijgt op een woning door urgentie (referentie naar het zebrapad). Het idee is dat via de ontwerpen bewoners op een speelse wijze meer bewust worden van kwetsbare bewoners in de buurt en dit bijdraagt aan een veiliger gevoel. Het actieplan is bedoeld voor bewoners in Burghplan en de ontwerpen zijn daarom geplaatst op centrale locaties in de buurt van woningen van Woonbedrijf. Daarnaast zijn de ontwerpen het best zichtbaar voor voetgangers. Aangezien het een tijdelijke aanpassing aan voorwerpen in de openbare ruimte betreft, zijn de ontwerpen na vijf weken weer verwijderd.

"4 op de 10 Nederlanders zit wel eens met psychische problemen."

Figuur 4: Overzicht van de ontwerpen
Bron: Studio 1:1 (2018)

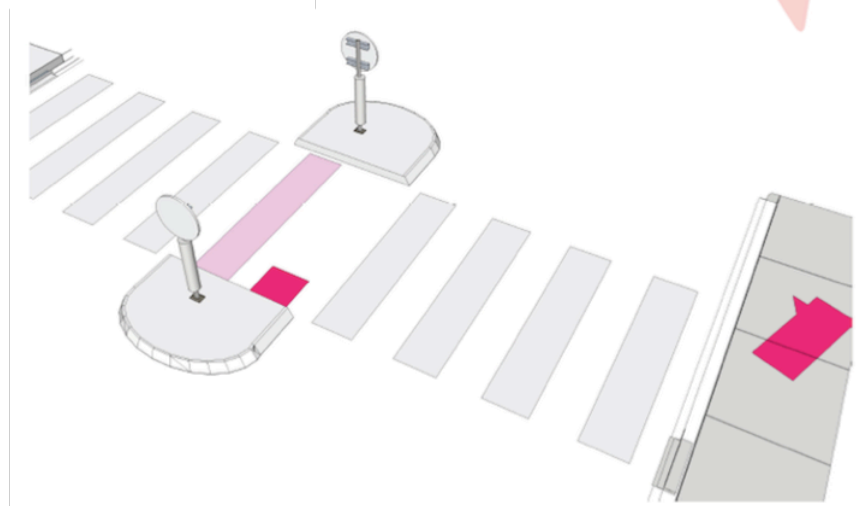
"9 van de 10 mensen met een psychische aandoening blijven gewoon zelfstandig wonen."

"8% van de volwassenen zoekt steun bij psychische problemen."

"3,5% van de woningzoekers in Eindhoven krijgt voorrang op een woning."

In theorie kan het actieplan het veiligheidsgevoel van bewoners verbeteren door bewoners over aandoeningen en psychische klachten te informeren. De centrale gedachte is dat bewoners zich beseffen dat aandoeningen niet ongewoon zijn en dat verschillende soorten mensen in dezelfde buurt wonen. Het actieplan is gebaseerd op de aanname dat een betere bekendheid tussen bewoners in de buurt de veiligheidsbeleving ten goede komt, wat overeenkomt met onderzoek van onder andere Baba en Austin (1989) en Kleinhans en Bolt (2014). Volgens Hudson-Allez en Barrett (1996) zorgt onwetendheid en gebrek aan kennis voor angst en met dit plan wordt de situatie verbeterd door bewoners correct te informeren. De aanname is dat hierdoor de tolerantie en houding ten opzichte van kwetsbare bewoners omhoog gaat. Dit zal dan weer een positieve invloed hebben op de hulpbereid, sociale cohesie en de veiligheidsbeleving van bewoners.

De ontwerpen die zijn ingezet in Burghplan moeten werken als een manier om sociale verandering te bevorderen via een verbetering in de veiligheidsbeleving van bewoners. De ontwerpen vallen hiermee onder de noemer maatschappelijk verantwoord, wat bekend staat onder verschillende namen waaronder *design activism*, *public interest design*, *human-centered design* en *social design*. Er bestaat geen eenduidige definitie voor maatschappelijk verantwoord ontwerpen, maar het wordt over het algemeen gekenmerkt door de centrale gedachte dat ontwerpers een verandering kunnen veroorzaken in de wereld via hun ontwerpen door te streven naar rechtvaardigheid, gelijkheid, participatie en duurzaamheid (Mangold, 2014). Zij stellen maatschappelijke kwesties aan de orde waarbij het milieu, culturele vraagstukken of de positie van zwakkeren in de samenleving de basis vormen voor nieuwe projecten. In sommige gevallen vindt het maken van een ontwerp plaats met behulp van bewoners, in andere gevallen niet. Met het ontwerp wil de maker een boodschap overbrengen of mensen laten nadenken over een maatschappelijke opgave. Het doel is niet om oplossingen aan te dragen, maar om een ander perspectief te bieden (De Meere, Kroes & Huygen, 2013). Recentelijk worden maatschappelijk verantwoord ontwerpen ook ingezet om de leefbaarheid van wijken te beïnvloeden. Via ontwerpen in de openbare ruimte wordt gezocht naar manieren om communicatie tussen groepen makkelijker te laten verlopen en verschillen te overbruggen (Huang, Koster & Borchers, 2008, p. 229). In het actieplan worden de ontwerpen ingezet als een manier om kennis over te brengen en een positieve invloed uit te oefenen op de veiligheidsbeleving van buurtbewoners. De aanname is dat mensen worden aangetrokken door het ontwerp en dat zij de informatie bekijken die staat afgebeeld.

3.3 Deelconclusie

In dit hoofdstuk is duidelijk geworden dat Burghplan een buurt is met verschillende leefgebieden. Dit maakt het lastig om één profiel te schetsen voor de gehele buurt. Zo wonen in leefgebied 1 hoger opgeleiden met een hoog inkomen terwijl leefgebied 2 wordt gekenmerkt door bewoners met een laag opleidingsniveau, een laag inkomen en een werkloosheid die oploopt tot 20%. Toch gelden bepaalde kenmerken voor de gehele buurt. In Burghplan wonen weinig ouderen, het aandeel niet-westerse allochtonen is groot (en dan met name het aandeel Turken) en de sociale cohesie scoort laag. In het programma van de Gemeente Eindhoven (2014) komt naar voren dat onder andere de veiligheid in Burghplan moet worden verbeterd. Het gaat hier om de veiligheidsbeleving, de daadwerkelijke criminaliteitscijfers tonen immers geen verontrustend beeld al kan dit samenhangen met de lage meldingsbereidheid van bewoners in Burghplan. Om de veiligheidsbeleving van bewoners te verbeteren is door Woonbedrijf ingezet op het actieplan bijzondere burens. Hiermee wordt de kennis van de buurt vergroot en wordt gestreefd naar een verbetering van de tolerantie en houding tegenover kwetsbare bewoners, de sociale cohesie en de veiligheidsbeleving in de buurt.

Hoofdstuk 4: Methodologie

Om de kwaliteit van dit onderzoek en de resultaten te waarborgen worden in dit hoofdstuk de methodologische keuzes verantwoord die ten grondslag liggen aan dit onderzoek. Ten eerste wordt een verantwoording gegeven voor de keuze voor kwalitatieve methoden en wordt de onderzoeksaanpak beschreven. Vervolgens wordt een beschrijving van de respondenten en de selectie- en wervingsprocedure gepresenteerd en komt de operationalisering aan bod. Het hoofdstuk sluit af met een overzicht van de uitvoering van het onderzoek. In dit laatste deel komen de dataverzameling, de data-analyse en de betrouwbaarheid en validiteit aan de orde.

4.1 Beschrijving van de aanpak

De doelstelling van dit onderzoek is inzicht te krijgen in de invloed van de extramuralisering op de veiligheidsbeleving en de perceptie van de sociale cohesie van buurtbewoners. Dit wordt onderzocht door het samenwonen van kwetsbare bewoners en omwonenden in Burghplan nader te bestuderen. Tevens wordt een koppeling gemaakt met het actieplan bijzondere burens dat in de buurt is uitgevoerd. De centrale vraag en deelvragen in dit onderzoek zijn als volgt:

Hoe ervaren buurtbewoners de veiligheid en sociale cohesie in Burghplan en hoe is de aanwezigheid van kwetsbare bewoners hierop van invloed?

1. Hoe ervaren bewoners in Burghplan de veiligheid in de buurt en in hoeverre zien zij een relatie met de aanwezigheid van kwetsbare bewoners?
2. Hoe ervaren bewoners in Burghplan de sociale cohesie in de buurt en in hoeverre zien zij een relatie met de aanwezigheid van kwetsbare bewoners?
3. Hoe reageren buurtbewoners op het actieplan 'bijzondere burens'?

De geschikte methode om de onderzoeksvragen te beantwoorden is met kwalitatief onderzoek in de vorm van individuele, semigestructureerde interviews. Kwalitatief onderzoek is geschikt wanneer een onderzoeksgebied verder moet worden verkend, in dit geval het samenwonen van kwetsbare bewoners en omwonenden in dezelfde buurt. Het gaat hier om de verkenning van een onderzoeksgebied aangezien tot nu toe vrijwel geen onderzoek is verricht naar de veiligheidsbeleving en perceptie van de sociale cohesie van buurtbewoners ingegeven door de aanwezigheid van kwetsbare bewoners in de wijk. Gemeenten, welzijnsorganisaties en woningcorporaties werken aan een betere samenwerking en oplossingen, maar over de praktische uitwerking van deze oplossingen is nog weinig bekend. Daarnaast is kwalitatief onderzoek geschikt om belevingen en ervaringen te beschrijven, te interpreteren en te verklaren. Kijkend naar de onderzoeksvraag wordt in dit onderzoek gezocht naar de ervaringen van buurtbewoners. Het draait om *hun* ervaringen en belevingswereld. Om deze ervaringen te begrijpen is het van belang om meer te weten over de context van bewoners in deze situatie. Via kwantitatieve methoden, bijvoorbeeld in de vorm van een enquête, is hier minder goed zicht op te verkrijgen aangezien deze methoden minder geschikt zijn bij het achterhalen van persoonlijke ervaringen en belevingen. Kwalitatieve methoden daarentegen geven respondenten meer ruimte om uitvoerig hun beleving te bespreken en te onderbouwen. Ook geeft een individueel interview de onderzoeker de mogelijkheid om door te vragen op antwoorden van respondenten en verdiepende vragen te stellen (Boeije, 't Hart & Hox, 2009).

4.2 Beschrijving onderzoeksgroep

Deze thesis draait om de ervaringen en percepties van buurtbewoners in Burghplan. De respondenten van de interviews zijn volwassen buurtbewoners wonend in Burghplan. De huurwoningen van Woonbedrijf bevinden

zich in leefgebied 2 (zie Figuur 3 in hoofdstuk 3). Aangezien kwetsbare bewoners met name in sociale huurwoningen worden gehuisvest, wonen in dit deel van Burghplan relatief gezien de meeste kwetsbare bewoners. Dit onderzoek richt zich dan ook op leefgebied 2. Dit betekent dat alle respondenten in een sociale huurwoning van Woonbedrijf wonen.

In totaal hebben 15 bewoners deelgenomen aan individuele interviews die tussen de 30 en 50 minuten duurde. Aangezien in de literatuur (Elffers & De Jong, 2004; Oppelaar & Wittebrood, 2006) naar voren komt dat persoonskenmerken invloed uitoefenen op de mate waarin een individu zich veilig voelt, is gestreefd naar een evenwichtige verdeling op basis van geslacht, leeftijd, etnische achtergrond en arbeidssituatie (werkend, werkloos of met pensioen). Via deze weg werd gezocht naar een juiste balans tussen de respondenten zodat met verschillende type bewoners werd gesproken en een zo representatief mogelijk beeld werd verkregen van de bewoners in Burghplan. De leeftijd van de respondenten ligt tussen de 28 en 89 jaar. Kijkend naar de persoonskenmerken van de respondenten (tabel 3) is gesproken met bewoners met een variërende leeftijd, gezinssituatie en woonduur. Ook is zowel met bewoners gesproken die overdag werken als met bewoners die geen werk hebben en veel thuis zijn. Aangezien gesproken is met drie mannen en twaalf vrouwen is sprake van een oververtegenwoordiging van vrouwen in dit onderzoek. Dit hoeft echter geen probleem te zijn aangezien respondenten in de interviews ook regelmatig ervaringen van hun partner deelden. Gebaseerd op de werkelijke bevolkingssamenstelling in Burghplan is in de selectie van de respondenten gestreefd naar een 60/40 verdeling in autochtonen en allochtonen. Deze verdeling is behaald. Naast autochtone Nederlanders is in de interviews gesproken met bewoners van Turkse, Marokkaanse, Antilliaanse, Indische en Afghaanse afkomst.

Tabel 3: Persoonskenmerken van de respondenten van de interviews

Respondent	Datum	M/V	Leeftijd (in jaren)	Etniciteit	Gezinssituatie	Arbeidssituatie	Woonduur (in jaren)
1	09-05	V	62	Nederlands	Alleenstaand	Pensioen	18
2	09-05	V	46	Nederlands	Met partner	Werkloos	12
3	15-05	M	89	Nederlands	Met partner	Pensioen	55
4	15-05	V	36	Turks	Met partner en kinderen	Werkloos	6
5	16-05	V	59	Nederlands	Alleenstaand	Werkend	7
6	17-05	V	76	Nederlands	Alleenstaand	Pensioen	50
7	18-05	M	46	Antilliaans	Met partner en kinderen	Werkend	8
8	18-05	V	67	Nederlands	Met partner	Pensioen	40
9	23-05	M	55	Nederlands	Alleenstaand	Werkloos	23
10	23-05	V	66	Nederlands	Alleenstaand	Pensioen	35
11	24-05	V	46	Marokkaans	Alleenstaand met kinderen	Werkloos	7
12	24-05	V	48	Nederlands	Met partner	Werkend	3
13	28-05	V	33	Nederlands	Met partner en kind	Werkend	7
14	28-05	V	39	Indisch	Alleenstaand met kinderen	Werkend	2
15	28-05	V	28	Afghaans	Met partner en kinderen	Werkloos	5

In mei 2018 is op meerdere dagen op verschillende tijdstippen de buurt bezocht en is de onderzoeker langs de deuren gegaan om ter plekke, bij bewoners thuis, interviews af te nemen. De respondenten zijn benaderd door bij willekeurige huizen aan te bellen en, na een korte introductie van het onderwerp, te vragen of de bewoner tijd wilde maken voor een interview. Er is gekozen voor deze manier van selecteren aangezien het in de optiek van Woonbedrijf de meest winstgevende manier is om respondenten te werven. In eerste instantie dacht de onderzoeker aan het versturen van brieven of mails om respondenten te werven, maar Woonbedrijf gaf aan dat zij hier doorgaans weinig respons op krijgen. Om de respons te verhogen, is daarom gekozen om de buurt te bezoeken en via die manier respondenten te werven. De onderzoeker heeft een lijstje gekregen van adressen waar kwetsbare bewoners wonen zodat er bij deze woningen niet werd aangebeld. Het bezoeken van de buurt op verschillende tijdstippen van de dag (zowel 's ochtends, 's middags als 's avonds) is de respons ten goede gekomen. Bij de meeste woningen waar werd aangebeld, reageerde de bewoner positief op de vraag om tijd vrij te maken voor een interview. Bewoners vonden het leuk om iets te vertellen over de buurt waarin zij wonen. Ook het feit dat het onderzoek werd uitgevoerd in samenwerking met Woonbedrijf trok bewoners over de streep om deel te nemen. Met het afnemen van de interviews is doorgegaan tot inhoudelijke verzadiging werd bereikt en met bewoners verspreid over het hele leefgebied was gesproken. Dit bleek het geval te zijn na 15 bewoners gesproken te hebben. Aangezien de respondenten in dit onderzoek op basis van inhoudelijke kenmerken zijn geselecteerd is statistische generaliseerbaarheid niet aan de orde. Toch kan dit onderzoek inzichten bieden voor vergelijkbare buurten die met hetzelfde sociale vraagstuk omtrent kwetsbare bewoners te maken hebben. De aanname is dat in vergelijkbare buurten hetzelfde resultaat kan worden verwacht ook al zijn deze buurten niet onderzocht. De resultaten kunnen echter niet één op één gekopieerd worden naar alle buurten in Nederland. Kijkend naar de onderzoeksvraag is dit echter ook niet het doel aangezien kennis over deze specifieke locatie, namelijk Burghplan, de belangrijkste opbrengst is van het onderzoek.

In dit onderzoek is zo goed mogelijk gehandeld naar ethiek. Tijdens de selectie en voordat de interviews begonnen werden de respondenten geïnformeerd over de inhoud en het doel van het onderzoek. Ook namen de respondenten enkel deel aan het onderzoek wanneer dit vrijwillig was. De antwoorden en persoonlijke gegevens van de respondenten zijn geanonimiseerd zodat niet te herleiden is welke bewoners bepaalde uitspraken hebben gedaan. Ook Woonbedrijf weet niet met welke bewoners gesproken is. Tot slot worden de interviews niet voor andere doeleinden gebruikt dan dit onderzoek. Dit is ook zo naar de respondenten van de interviews gecommuniceerd.

4.3 Uitvoering van het onderzoek

In de slotparagraaf van dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij de operationalisering van verschillende concepten die centraal staan in dit onderzoek. Vervolgens wordt de data-analyse besproken en tot slot wordt aandacht besteed aan de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek.

4.3.1 Operationalisering

De interviews met de buurtbewoners zijn semigestructureerd en opgesteld volgens een topiclijst (Bijlage 1). Als hulpmiddel staan bij ieder topic voorbeeldvragen geformuleerd. De topics zijn tot stand gekomen op basis van de deelvragen. Het interview is grofweg te verdelen in vier thema's: persoonskenmerken, veiligheidsbeleving, kwetsbare bewoners (inclusief het actieplan bijzondere burens) en de perceptie van de sociale cohesie. Het interview startte met het achterhalen van achtergrondinformatie over de respondent zodat een beeld werd gevormd van de persoonskenmerken van de respondent. Vervolgens werd in het tweede thema ingegaan op het oordeel van de respondent over de veiligheid in de buurt. Het draait in dit onderzoek om de subjectieve veiligheid oftewel de veiligheidsbeleving van bewoners. Hoe veilig bewoners zich voelen in de buurt staat daarom centraal. Ook is het interessant om na te gaan waar een gevoel van onveiligheid door wordt ingegeven, bijvoorbeeld door persoonskenmerken, omgevingskenmerken of maatschappelijke kenmerken. Dit onderdeel van het interview droeg bij aan het vormen van een beeld van de respondent en de buurt Burghplan. Dit was van belang tijdens het analyseren van de data.

In het derde thema omtrent kwetsbare bewoners werd met de respondent besproken hoe de aanwezigheid van kwetsbare bewoners wordt ervaren. Hier werd naar gevraagd door te beginnen met een vraag over het bewustzijn dat er kwetsbare bewoners in de buurt wonen. Tevens werd gevraagd naar de gevolgen van de aanwezigheid van kwetsbare bewoners voor de buurtbewoner, onder andere met het oog op de beleefde veiligheid in de buurt. Daarnaast werd aandacht besteed aan het actieplan en hoe buurtbewoners de ontwerpen hebben ervaren. Het was in dit deel van het interview van belang na te gaan in hoeverre het doel van de ontwerpen is overgekomen op buurtbewoners en in welke mate zij het belangrijk vinden dat er in de buurt aandacht wordt besteed aan dit thema omtrent kwetsbare bewoners.

In het laatste thema kwam de sociale cohesie in de buurt aan bod. Sociale cohesie is in dit onderzoek geoperationaliseerd als de mate van sociale interactie en participatie met andere buurtbewoners, de mate waarin bewoners gelijkgerichte normen en waarden hebben en de mate waarin bewoners zich verbonden voelen met de buurt.

- De mate van sociale interactie en participatie is gemeten door te vragen naar het soort contact dat bewoners hebben met anderen in de buurt en de hulpbereidheid ten aanzien van burens en omwonenden.
- Het hebben van gelijkgerichte opvattingen is gemeten door te vragen naar de manier waarop bewoners met elkaar omgaan en de manier waarop zij omgaan met overlafsituaties.
- Identificatie met de buurt is gemeten door te vragen naar de bekendheid met burens en omwonenden, en de mate waarin bewoners zich thuis voelen in de buurt.

Deze operationalisering voor sociale cohesie is gebaseerd op de drie elementen waar sociale cohesie op buurniveau volgens Bolt en Torrance (2005) uit bestaat namelijk sociale interactie, gelijkgerichte opvattingen en identificatie met de buurt. Hoewel in de interviews werd gevraagd naar de sociale cohesie in de hele buurt werd al vrij snel duidelijk dat bewoners sociale cohesie op een ander schaalniveau ervaren. De onderzoeker heeft de topiclijst hierop aangepast door te vragen naar het contact met directe burens, omwonenden in dezelfde straat en buurtbewoners in de rest van de buurt. De sociale cohesie in Burghplan werd ook besproken met het oog op kwetsbare bewoners. Op deze manier kon in een later stadium van het onderzoek het contact tussen buurtbewoners en kwetsbare bewoners worden vergeleken met het contact tussen buurtbewoners onderling. Ook de beleefde veiligheid kon op deze manier in relatie worden gebracht met de aanwezigheid van kwetsbare bewoners.

4.3.2 Data-analyse

In wetenschappelijk onderzoek moet het mogelijk zijn om de gezette methodische stappen te controleren en na te gaan hoe de resultaten zijn verkregen. De interviews zijn daarom opgenomen en na het afnemen van de interviews zijn de opnames getranscribeerd en geanalyseerd. Tijdens het analyseren is gezocht naar thema's door het interview op te delen in fragmenten en deze aan te duiden met codes. Het analyseren van de data bracht ook uitdagingen met zich mee aangezien voor het coderen van de interviews geen standaard processen bestaan. Het programma NVivo kan helpen door op een transparante wijze data te structureren waardoor het gemakkelijker is om deze te analyseren. De transcripten zijn constant met elkaar vergeleken om zo tot verfijning, samenvoeging of verwijdering van codes te komen. In Bijlage 2 is een kopie van de codeboom uit NVivo toegevoegd.

Tijdens het schrijven van de resultaten is ervoor gekozen om de citaten van respondenten over te nemen in schrijftaal. Dit betekent dat interpunctie is toegevoegd, zinnen zijn uitgeschreven of verduidelijkt en grammaticale fouten zijn gecorrigeerd. In een aantal gevallen is tijdens de herformulering van de citaten een aanpassing gedaan aan de letterlijke woorden van de respondent zodat het citaat op zichzelf kan staan zonder dat het nodig is om als lezer de gehele context te kennen. Het gebruik van schrijftaal in plaats van spreektaal heeft niet tot problemen geleid in dit onderzoek aangezien de inhoud van de citaten gewaarborgd is gebleven ook al is de precieze verwoording van de respondenten soms gewijzigd. In een later stadium zijn de resultaten uit de interviews teruggekoppeld naar de belangrijkste theorie uit het theoretisch kader.

4.3.3 Betrouwbaarheid en validiteit

Baarda et al. (2013, pp. 73-77) geven aan dat onderzoeksresultaten betrouwbaarder zijn wanneer ze minder van toeval afhangen. Om de betrouwbaarheid te bevorderen is ieder interview gevoerd aan de hand van dezelfde topiclijst. Ook al hadden respondenten de mogelijkheid om hun eigen onderwerpen in te brengen, zijn de interviews vergelijkbaar in inhoud. Daarnaast is steeds met een frisse blik naar de interviews en analyses gekeken. Dit is gedaan door op sommige momenten afstand te nemen van (een onderdeel van) het onderzoek en op een later moment pas weer verder te gaan. Ook zijn tijdens het analyseren in NVivo steeds nieuwe codes toegevoegd zodat de onderzoeker niet werd gestuurd door de oorspronkelijke hoofdcodes, maar juist actief op zoek ging naar andere zienswijzen. Bovendien is genoteerd waar, wanneer en onder welke omstandigheden de interviews hebben plaatsgevonden. Om extra inzicht te geven in de onderzoekssituatie is in dit hoofdstuk genoteerd hoe het onderzoek is uitgevoerd en welke keuzes zijn gemaakt in het onderzoeksproces. Tot slot is gedurende het onderzoek een reflectieverslag bijgehouden om opvallende zaken en resultaten direct te kunnen noteren alvorens deze aan het eind van het onderzoek in hoofdstuk 7 verder uit te werken.

In het geval van dit onderzoek heeft validiteit betrekking op de mate waarin de resultaten een geldige weergave zijn van de gevolgen van de extramuralisering voor buurtbewoners in Burghplan. Om bewust stil te staan bij het effect van bepaalde elementen op de validiteit en de geldigheid te vergroten, is ingezet op verschillende strategieën. Ten eerste is gewerkt met een topiclijst zodat het onderzoek niet enkel gestuurd werd door de verwachtingen van de onderzoeker, maar ook door zaken die buurtbewoners zelf belangrijk vinden en inbrachten tijdens het interview. Ook is tijdens het onderzoek tijd doorgebracht in de onderzoekssituatie zodat de onderzoeker zelf ook een beeld heeft verkregen van de buurt. Daarnaast is gesproken met diverse buurtbewoners met een andere achtergrond om een eenzijdig beeld te vermijden. Wanneer verschillende bewoners eenzelfde beeld schetsen van de buurt is dit een indicatie dat de resultaten een correcte weergave zijn van de realiteit. Tot slot is kritische feedback verkregen van meerdere partijen namelijk de thesisbegeleider, medestudenten en de stagebegeleider. Ook tijdens de tussentijdse presentatie is feedback verkregen. Met de betrokkenheid van deze personen is meerdere malen een kritische blik geworpen op het onderzoek en de resultaten.

Hoofdstuk 5: Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven van de interviews met buurtbewoners in Burghplan. Op basis van de ervaringen van de buurtbewoners die deelgenomen hebben aan de interviews kan Burghplan beschreven worden als een volksbuurt, een gemêleerde buurt (qua leeftijd, opleidingsniveau en etniciteit) en een groene buurt. De respondenten waarderen de ligging van de buurt ten opzichte van de uitvalswegen, het centrum van Eindhoven en de natuur waaronder de twee parken in de directe omgeving en de Stratumse Heide. Ook de aanwezigheid van voldoende voorzieningen, zoals winkels, scholen en horecagelegenheden, wordt als positief ervaren. Een bewoner bespreekt de ligging van de buurt als volgt:

“De ligging is super fijn. Je zit snel op de snelweg, je zit heel snel in het centrum, je zit heel snel in het bos, je zit heel snel in het park. Het is gewoon ideaal.”

- Bewoner 14 (vrouw, 39 jr.)

Respondenten beschrijven het contact met andere bewoners als vriendelijk en betrokken zonder dat hun privacy wordt betreden. Hoewel het contact tussen buurtgenoten niet uitvoerig is, zijn bewoners over het algemeen tevreden met het contact met hun burens. Ondanks deze positieve aspecten van de buurt lopen respondenten ook tegen zaken aan waar zij minder positief over zijn. Zo zijn de woningen relatief oud en gehorig. Ook ervaart een deel van de respondenten overlast van burens of andere omwonenden. De sociale problematiek en overlast in de buurt lijkt zich te concentreren rond de Moreelselaan, een straat met een slechte reputatie die dwars door Burghplan loopt.

In het vervolg van dit hoofdstuk komt allereerst de veiligheidsbeleving van de respondenten aan bod door zowel veilige als onveilige elementen te bespreken die respondenten naar voren brachten tijdens de interviews. Vervolgens wordt ingegaan op de perceptie van de sociale cohesie van de respondenten aan de hand van de drie dimensies van sociale cohesie: sociale interactie, gelijkgerichte opvattingen over de buurt en identificatie met de buurt. Tijdens het bespreken van de veiligheidsbeleving en sociale cohesie wordt tevens de relatie met de aanwezigheid van kwetsbare bewoners besproken. Tot slot wordt aandacht besteed aan reacties van de respondenten op het actieplan bijzondere burens en de mate waarin zij dit onderwerp belangrijk vinden. Iedere paragraaf sluit af met een deelparagraaf waarin een van de drie deelvragen wordt beantwoord.

5.1 Veiligheidsbeleving

In deze paragraaf wordt allereerst aandacht besteed aan de veiligheidsbeleving van bewoners in Burghplan door gevoelens van veiligheid en onveiligheid te bespreken. Vervolgens wordt besproken in hoeverre de aanwezigheid van kwetsbare bewoners van invloed is op de veiligheidsbeleving. Aan het eind van deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de eerste deelvraag: Hoe ervaren bewoners in Burghplan de veiligheid in de buurt en in hoeverre zien zij een relatie met de aanwezigheid van kwetsbare bewoners?

5.1.1 Gevoelens van veiligheid en onveiligheid

De respondenten voelen zich over het algemeen veilig in de buurt. Uit hun verhalen komt naar voren dat dit veilige gevoel allereerst wordt ingegeven door een bepaalde mate van sociale controle in de buurt. Het gevoel heerst dat iedereen elkaar in de gaten houdt en dat bewoners op elkaar letten. Dit draagt bij aan het gevoel veilig te zijn en te wonen in de buurt. Respondenten geven overigens aan de sociale controle niet als negatief of beperkend te ervaren. De sociale controle vindt plaats op zo'n manier dat bewoners niet begrensd worden in hun privacy en woongenot. Een bewoner zegt hierover het volgende:

“Iedereen zorgt wel voor elkaar, maar niemand bemoeit. Dat is een belangrijk verschil.”

- Bewoner 14 (vrouw, 39 jr.)

Daarnaast blijkt uit de interviews dat een bepaalde mate van bekend zijn in de buurt en met andere buurtbewoners bijdraagt aan het gevoel veilig te wonen in de buurt. Door het herkennen van buurtgenoten kunnen bewoners andere mensen als het ware categoriseren. Dit resultaat komt overeen met onderzoek van Bruinsma et al. (2013) over publieke familiariteit waarin wordt gesteld dat het kennen en herkennen van buurtgenoten kan bijdragen aan een veiliger gevoel onder bewoners. Dit resultaat vertoont echter een paradox aangezien andere bewoners in de buurt niet alleen voor een veiliger gevoel kunnen zorgen, maar tegelijkertijd ook een onveilig gevoel kunnen ingeven. In het ene geval gaat het om het type mensen dat bij de buurvrouw op bezoek komt, de andere keer veroorzaken jongeren die 's avonds met hun auto's door de buurt racen een onveilig gevoel. Het merendeel van de respondenten geeft aan in enige mate hinder te ondervinden van of zich te irriteren aan de burens of omwonenden, maar slechts twee respondenten voelen zich onveilig door overlast van andere buurtbewoners. Dit betekent dat overlast door de burens weliswaar leidt tot een afname van het woongenot, maar geen directe gevolgen hoeft te hebben voor de mate waarin bewoners zich veilig voelen in hun woning en buurt.

Tijdens het bespreken van de veiligheid in de buurt geeft het merendeel van de respondenten aan dat overvallen, inbraken en diefstallen nu eenmaal overal gebeuren. De respondenten ervaren niet dat dit meer voorkomt in Burghplan dan in andere buurten in Eindhoven. Ondanks dit besef heerst de angst voor een woninginbraak wel degelijk onder de respondenten. In sommige gevallen is al eerder ingebroken, in andere gevallen wordt de angst voor een inbraak ingegeven door verhalen of ervaringen van buurtgenoten. Daarnaast speelt de inbraakgevoeligheid van de woningen een rol. De meeste woningen hebben aan de voor- of achterzijde een balkon. Dit geeft bewoners het gevoel dat inbrekers makkelijk binnen kunnen komen door op het balkon te klimmen. Drie respondenten geven aan dat zij 's nachts niet durven te slapen met het raam open, omdat zij bang zijn voor een mogelijke inbraak. Ook het gangetje achter de tuinen van de woningen draagt volgens respondenten bij aan de inbraakgevoeligheid van de woningen. De plaatsing van een poort in de gangen achter de tuin wordt gewaardeerd en heeft respondenten een veiliger gevoel gegeven. Deze poort is enkel te openen door bewoners van de desbetreffende woningen en geeft dus geen toegang tot andere mensen. Ondanks deze maatregel geven respondenten aan zich ook persoonlijk verantwoordelijk te voelen voor het creëren van een veilig gevoel en altijd erg oplettend te zijn. Hiermee wordt gedoeld op het correct afsluiten van de woning en van spullen als een fiets. Een bewoner zegt hierover het volgende:

“Je moet de achterdeur niet open laten staan. Ook niet per ongeluk. Als je boven bent dan is het hier beneden allemaal potdicht. Als je in je tuin zit en je moet naar de badkamer, dan sluit je de deur.”

- Bewoner 12 (vrouw, 48 jr.)

Niet alle respondenten ervaren een (gedeeltelijk) onveilig gevoel. Bovendien lijkt een deel van de respondenten die zich wel eens onveilig voelt hier geen concrete reden voor te hebben. Het gaat hier om twee alleenstaande vrouwen en één oudere man van 89 jaar. In deze gevallen geeft de eigen kwetsbaarheid een gevoel van onveiligheid in. Deze respondenten schatten zichzelf kwetsbaarder in waardoor hun gevoel van onveiligheid ook hoger is. Om zich veiliger te voelen, passen zij verschillende strategieën toe. Zo heeft bewoner 10 (vrouw, 66 jr.) bij de voordeur een nepcamera hangen om mensen te laten denken dat ze op film staan en ze zo af te schrikken. Ook geeft zij aan dat ze buiten bij een geldautomaat geen geld durft te pinnen. Dit doet zij daarom altijd binnen. Een enkeling bespreekt het vermijden van bepaalde delen van de buurt, met name in de avonduren. Zo raadt bewoner 11 (vrouw, 46 jr.) haar dochter aan een andere route naar huis te nemen dan via het park.

Kortom, bewoners in Burghplan ervaren het wonen in de buurt als relatief veilig. De sociale controle, bekendheid met de buurt en haar bewoners, en de poort in de gang dragen hieraan bij. Toch voelt een deel van de respondenten zich af en toe onveilig. Als redenen hiervoor noemen zij de angst voor een woninginbraak en andere mensen in de buurt die een onveilig gevoel ingeven. In sommige gevallen speelt de eigen kwetsbaarheid een rol. Er is dus sprake van een mix van elementen die invloed uitoefenen op de

veiligheidsbeleving voortkomend uit met name de individuele en situationele context, zoals beschreven door Elffers en De Jong (2004). Het aandeel van respondenten dat zich onveilig voelt is kleiner dan het aandeel respondenten dat zich veilig voelt in de buurt; het geluid dat bewoners zich onveilig voelen overheerst dus niet. Dit heeft deels te maken met de gedachte onder respondenten dat inbraken, overvallen en diefstallen nu eenmaal overal gebeuren en niet specifiek gerelateerd zijn aan Burghplan.

5.1.2 Relatie kwetsbare bewoners

Het merendeel van de respondenten is zich ervan bewust dat er kwetsbare bewoners in de buurt wonen. Echter zijn zij niet zo zeer bewust van deze bewoners als groep die aanwezig is in de buurt. In de meeste gevallen kunnen respondenten één buurtbewoner opnoemen waarvan zij denken dat hij of zij psychische problemen of een verstandelijke beperking heeft. Dit duidt op een gering bewustzijn van buurtbewoners over de aanwezigheid van kwetsbare bewoners. Respondenten geven aan dat dit aan de ene kant te maken heeft met het feit dat niet aan iedereen te zien is dat hij of zij psychische problemen of een verstandelijke beperking heeft. Zij erkennen hiermee dat de kans bestaat dat in de buurt meer kwetsbare bewoners wonen dan bij hen bekend is. Het lage bewustzijn is aan de andere kant een resultaat van de privacyregels die gelden over het informeren van burens over (psychische) problemen die spelen bij kwetsbare bewoners.

De meeste respondenten geven aan weinig tot geen last te ervaren van kwetsbare bewoners. Het feit dat deze bewoners geen overlast ervaren van kwetsbare bewoners draagt eraan bij dat zij over het algemeen positief reageren op de komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners. Respondenten geven aan het belangrijk te vinden dat kwetsbare bewoners een plek hebben om te wonen in de buurt. Zij zien de meerwaarde voor kwetsbare bewoners om in de buurt tussen andere mensen te wonen. Veelgehoorde reacties zijn: “iedereen heeft een plek nodig om te wonen, ongeacht wie je bent” en “zij horen ook in de maatschappij.” Ook geven bewoners aan dat iedereen wel eens problemen heeft, al dan niet in een ernstige mate. Dit besef onder bewoners zorgt voor meer begrip naar kwetsbare bewoners toe. Door hun eigen zwakkere positie lijken bewoners meer begrip op te brengen voor kwetsbare bewoners in de buurt. Dit komt onder andere naar voren in de volgende reacties van bewoners:

“Iedereen zit wel eens met psychische problemen, niet dan?”

- Bewoner 10 (vrouw, 66 jr.)

“Ik ben afgekeurd. Daarom zeg ik, we hebben allemaal wel wat en soms zijn dingen zoals ze zijn. Ik heb heel veel hulp van mijn ouders en van goede vriendinnen. Dan vind ik dat zij [kwetsbare bewoners] ook echt de mogelijkheid moeten hebben om zelfstandig met de juiste hulp te wonen. Dat is echt nodig. Anders hebben die mensen gewoon geen kans.”

- Bewoner 2 (vrouw, 46 jr.)

Door twee respondenten worden vraagtekens gesteld bij de kwestie of zelfstandig wonen voor iedereen met psychische problemen of een verstandelijke beperking een mogelijkheid zou moeten zijn. Een bewoner zegt hierover:

“Hiernaast heeft jarenlang een man gewoond die niet helemaal spoorde zeg maar (...) Die heeft in de loop van de jaren voor problemen gezorgd. Hij had hier wat mij betreft eigenlijk allang niet meer moeten wonen.”

- Bewoner 9 (man, 55 jr.)

Dit resultaat is in lijn met onderzoek van Piat (2000, p. 133) waarin naar voren komt dat niet alle buurtbewoners achter het beleid staan dat het opnemen van psychisch kwetsbare bewoners in de gemeenschap zal leiden tot een hogere mate van integratie in de maatschappij. De resultaten uit dit onderzoek in Burghplan voegen hieraan toe dat sommige buurtbewoners van mening zijn dat het opnemen van kwetsbare

bewoners in de buurt niet voor iedereen een mogelijkheid zou moeten zijn vanwege de specifieke hulp en zorg die zij nodig hebben. Van sommige mensen met psychische problemen of een verstandelijke beperking wordt gedacht dat zij niet op de juiste plek zitten in de buurt, maar voor hun eigen bestwil beter af zouden zijn in een zorginstelling. De resultaten tonen aan dat een negatieve reactie op het zelfstandig wonen van kwetsbare bewoners in de buurt niet alleen een reactie is op het niet geloven in het integratieproces aangezien buurtbewoners ook vanuit bezorgdheid negatief reageren op de komst van kwetsbare bewoners.

Deze negatieve reactie op de aanwezigheid van kwetsbare bewoners in de buurt wordt met name gedeeld door respondenten die overlast ervaren van kwetsbare bewoners. Van de respondenten ervaart een enkeling overlast van kwetsbare bewoners. Volgens de respondenten heeft dit geen gevolgen voor de mate waarin zij zich veilig voelen in de buurt, maar zorgt het wel voor een afname van het woongenot. Zo beschrijft een bewoner dat haar woongenot afneemt, omdat er iemand in de straat woont die vanwege psychische problemen soms agressief is. Een andere respondent woont naast een begeleid wonen traject en ervaart regelmatig overlast. Zij zegt hierover het volgende:

“Hiernaast zit een inloophuis, daar komt van alles en nog wat. Nu wonen er toevallig wat rustigere mensen, maar de meeste tijd dat er iemand woont, dat is gewoon niet uit te houden met die gasten. Midden in de nacht gestamp. Ik klaag, de andere burens klagen, daar wordt niks aan gedaan.”
- Bewoner 11 (vrouw, 46 jr.)

Daarentegen woont bewoner 2 (vrouw, 46 jr.) ook naast een begeleid wonen traject. Zij merkt dat andere buurtbewoners negatief reageren op haar psychisch kwetsbare burens terwijl zij persoonlijk geen last ondervindt van deze burens. Door de jaren heen heeft deze bewoner verschillende psychisch kwetsbare burens gehad. Zij ervaart deze burens als zeer fijne burens en geeft aan dat dit komt door het goede contact dat zij heeft opgebouwd met de zorgbegeleiding. Zij zegt hierover het volgende:

“Stel dat je naast een gezin komt te wonen met vier kinderen, heel asociaal of luidruchtig. Als je dan een burenruzie krijgt dan heb je geen poot om op te staan. Maar dit is begeleid wonen: je hebt altijd een aanspreekpunt en er kan altijd wat overlegd worden. Ik denk dat het juist toegankelijker is dan wanneer je gewone burens hebt.”
- Bewoner 2 (vrouw, 46 jr.)

Hoewel bewoner 2 (vrouw, 46 jr.) en bewoner 11 (vrouw, 46 jr.) allebei burens hebben die onder begeleiding wonen, lopen hun ervaringen zeer uiteen. Bewoner 2 heeft een goede band opgebouwd met de zorgbegeleiding waardoor zij een vast aanspreekpunt heeft terwijl bewoner 11 aangeeft dat haar klachten geen gehoor krijgen. Meerdere respondenten geven aan dat zij het vervelend vinden dat zij niet weten waar zij met klachten over overlast of vragen terecht kunnen. In de gevallen waar het wonen met kwetsbare bewoners in de buurt problemen veroorzaakt, moet het volgens de respondenten mogelijk zijn om bij een instantie aan de bel te trekken. In het geval van bewoner 2 vervult de zorgbegeleiding de rol als aanspreekpunt, maar ook andere instanties zouden deze rol kunnen uitvoeren.

Kortom, het merendeel van de respondenten deelt de gedachte dat iedereen een plek moet hebben in de samenleving en reageert begripvol op kwetsbare bewoners in de buurt. Deze resultaten sluiten aan bij eerder onderzoek van Cheshire en Buglar (2016, p. 740) naar burenruzies en overlastsituaties in de sociale huursector. In hun onderzoek tonen zij aan dat de aanwezigheid van mensen met complexe behoeften, voortkomend uit psychische problemen of een beperking, kan leiden tot negatieve gevolgen voor omwonenden. De overlast of burenruzie wordt in zulke gevallen meestal ingegeven door het gedrag van de kwetsbare bewoner in kwestie. Uit de resultaten komt tevens naar voren dat in dergelijke gevallen omwonenden sympathie tonen tegenover burens met complexe problemen, zelfs wanneer hun gedrag als confronterend of vervelend wordt ervaren. Eenzelfde resultaat komt in dit onderzoek in Burghplan naar voren. Aanvullend stelt dit onderzoek de manier

waarop buurtbewoners in Burghplan reageren op de komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners in verband met de mate van overlast die zij ervaren. Wanneer bewoners persoonlijk geen overlast ervaren van kwetsbare bewoners merken zij geen gevolgen van hun aanwezigheid en staan zij vrij positief tegenover de komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners. Een enkeling van de bewoners waarmee is gesproken ervaart overlast van kwetsbare bewoners. Zij geven aan dat dit geen gevolgen heeft voor de mate waarin zij zich veilig voelen, maar wel voor hun woongenot. Ook staan zij negatiever tegenover het opnemen van kwetsbare bewoners in de gemeenschap dan bewoners die geen overlast ervaren.

5.1.3 Deelconclusie I

In deze slotparagraaf kan antwoord worden gegeven op de eerste deelvraag: Hoe ervaren bewoners in Burghplan de veiligheid in de buurt en in hoeverre zien zij een relatie met de aanwezigheid van kwetsbare bewoners? Uit dit onderzoek komt naar voren dat bewoners fijn wonen in de buurt Burghplan en zich relatief veilig voelen. Dit komt vooral door de goede sociale controle in de buurt die bijdraagt aan het kennen en herkennen van andere buurtbewoners. Toch geven bepaalde zaken sommige bewoners een onveilig gevoel. Het gaat hier met name om het risico op een woninginbraak, de eigen inschatting om slachtoffer te worden en andere mensen in de buurt die als bedreigend worden beschouwd. De veiligheidsbeleving van buurtbewoners in Burghplan wordt dus met name ingegeven door de situationele context, maar ook de individuele context speelt voor sommige bewoners een rol. Overigens ervaren meerdere respondenten dat de zaken die in Burghplan spelen niet specifiek gerelateerd zijn aan de buurt; het kan nu eenmaal overal gebeuren.

In verschillende onderzoeken naar de veiligheidsbeleving van buurtbewoners (Van Bergeijk et al., 2008; Houben, 2008; Pleyzier & Deklerck, 2006) komt naar voren dat fysieke en sociale overlast kunnen leiden tot onveiligheidsgevoelens. De verwachting in dit onderzoek was dat dit ook geldt voor overlast door burens en omwonenden. Uit de interviews met buurtbewoners blijkt echter dat sociale overlast in de buurt in de vorm van overlast door burens en omwonenden niet doorwerkt in een onveilig gevoel. Op een enkeling na ervaren alle respondenten enige vorm van overlast van de burens of omwonenden, uiteenlopend van zo nu en dan geluidsoverlast tot burenruzies. Deze gevallen van overlast leiden voor respondenten tot hinder, irritatie of een afname van het woongenot, maar in weinig gevallen tot een onveilig gevoel. Deze uitkomst verklaart tevens waarom sommige respondenten overlast ervaren van kwetsbare bewoners, maar dit hen geen onveilig gevoel geeft. Zij zien geen relatie tussen de aanwezigheid van kwetsbare bewoners en de mate waarin zij zich veilig voelen in de buurt. In tegenstelling zelfs: de meeste respondenten staan overheersend positief tegenover de komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners. Enkel wanneer een bewoner persoonlijk overlast ervaart van een kwetsbare bewoner ervaart hij of zij de komst en aanwezigheid van deze groep bewoners als negatief. Hoewel de aanwezigheid van kwetsbare bewoners afbreuk doet aan het woongenot van de bewoner lijkt het dus geen gevolgen te hebben voor de mate waarin bewoners zich veilig voelen in de buurt.

Uit onderzoek van Kullberg en Ras (2017, p. 311) blijkt dat huurders van sociale huurwoningen veelal te maken hebben met een laag inkomen en een voorziening in het sociale domein omtrent jeugdzorg, Wmo en werkloosheid. De sociale problematiek in corporatiewoningen is dan ook groot. Opvallend is dat juist mensen uit dit sociaalzakkere milieu begripvol reageren op de aanwezigheid van kwetsbare bewoners in de buurt. De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat bewoners in Burghplan vanwege hun eigen 'kwetsbare positie' meer begrip kunnen opbrengen voor de problemen en kwetsbaarheid waar kwetsbare bewoners mee te maken hebben. Linders (2007) verklaart dit met het principe 'soort zoekt soort', dat door auteurs als McPherson, Smith-Lovin en Cook (2001) en Cabrera en Najarian (2013) wordt aangehaald in het verklaren van sociale netwerken zoals vriendschappen of relaties tussen burens. Dit principe blijkt ook te bestaan in het geven en ontvangen van sociale steun. In Linders' (2007) onderzoek naar de rol van sociale netwerken bij het geven van informele zorg blijkt dat het vaak niet de weerbare burgers zijn die kwetsbare burgers ondersteunen. Hoewel de politieke discours ervan uitgaat dat weerbare personen hulp bieden aan kwetsbare personen, wordt solidariteit juist vooral gevonden tussen kwetsbare burgers onderling. Zij begrijpen elkaars problemen beter en zien elkaar in sommige gevallen als lotgenoten.

5.2 Sociale cohesie

In dit onderzoek is sociale cohesie onderzocht door te kijken naar de mate van sociale interactie en participatie met andere buurtbewoners, de mate waarin bewoners gelijkgerichte opvattingen hebben over de buurt en de mate waarin bewoners zich identificeren met de buurt. In de volgende deelparagrafen worden deze drie dimensies besproken. Ook wordt aangegeven hoe de aanwezigheid van kwetsbare bewoners in relatie staat tot de dimensies. Als afsluiting van deze paragraaf volgt het antwoord op de tweede deelvraag: Hoe ervaren bewoners in Burghplan de sociale cohesie in de buurt en in hoeverre zien zij een relatie met de aanwezigheid van kwetsbare bewoners?

5.2.1 Sociale interactie

De mate van sociale interactie en participatie is gemeten door te vragen naar het soort contact dat bewoners hebben met anderen in de buurt en de hulpbereidheid ten aanzien van burens en omwonenden. Ook wordt in deze paragraaf de bekendheid met burens en omwonenden besproken aangezien uit de interviews is gebleken dat respondenten het hebben van sociale interacties met burens en omwonenden in relatie brengen met de mate waarin zij bekend zijn met buurtgenoten.

Positieve en negatieve interacties

Uit de interviews blijkt dat buurtbewoners op verschillende manieren contact hebben met elkaar. Dit contact tussen bewoners bestaat voor het grootste gedeelte uit elkaar groeten en eventueel een praatje maken. Drie respondenten geven aan dat zij via de honden contact hebben met andere buurtbewoners. Tijdens het wandelen met de hond komen zij andere bewoners tegen en maken zij regelmatig een praatje. Het hebben van een hond is volgens hen de reden dat zij veel mensen in de buurt kennen. Respondenten geven aan dat het contact met andere bewoners over het algemeen van lichte aard is met weinig diepgang. Dit past bij het beeld dat Dautzenberg et al. (2008) in hun onderzoek schetsen van de interactievorm waarin bewoners elkaar slechts kort ontmoeten of groeten. Een bewoner zegt hierover het volgende:

“We komen niet bij elkaar over de vloer. Als we elkaar toevallig tegenkomen, dan wordt er wel even stilgestaan en gepraat, maar we voeren geen diepgaande gesprekken.”

- Bewoner 9 (man, 55 jr.)

Contact met andere mensen in de buurt gaat in de meeste gevallen dus niet verder dan een kort praatje. Toch geven alle respondenten aan dat zij het belangrijk vinden om dit soort contact met andere bewoners te hebben. Het geeft hen het idee dat zij niet anoniem wonen in de buurt, maar dat zij andere bewoners in de buurt kennen en dat andere bewoners hen ook kennen. De meeste respondenten waarderen het om in een buurt te wonen waar contact met buurtgenoten mogelijk is, maar waar het niet opgedrongen wordt. Het respecteren van andermans privacy is voor respondenten belangrijk aangezien zij zelf ook veel waarde aan hun eigen privacy. Burghplan wordt door meerdere respondenten dan ook omschreven als een buurt waar veel bewoners op zichzelf zitten. Terwijl de ene respondent dit als prettig ervaart ...

“Wat fijn is in deze buurt is dat je ook kunt zeggen: het is allemaal leuk, maar nu heb ik even behoefte aan tijd en ruimte voor mezelf. Dan wordt dat jou niet aangerekend en kun je vijf minuten later net zo goed bij diezelfde buurman of buurvrouw aankomen om bijvoorbeeld een ei te lenen.”

- Bewoner 14 (vrouw, 39 jr.)

... geeft de andere respondent aan graag meer contact met andere bewoners te willen.

“Ik mis aanloop in deze buurt. dat ze eens op de koffie komen. Het rustige in de buurt is fijn, maar als er eens iemand op de koffie komt dan is dat ook hartstikke fijn.”

- Bewoner 1 (vrouw, 62 jr.)

Een klein deel van de respondenten heeft wel degelijk diepgaand contact met andere bewoners. Zo spreken zij bijvoorbeeld af om gezamenlijk iets te ondernemen of gaan ze bij elkaar op de koffie. Dautzenberg et al. (2008) benoemen dat zulke interacties meer diepgang kennen. In Burghplan komt dit soort contact met name voor tussen directe burens. Uit de resultaten blijkt dan ook dat het contact tussen buurtbewoners sterker is naarmate bewoners dichterbij elkaar wonen. Dit verklaart in grote mate waarom respondenten het contact met de burens als prettig ervaren, maar weinig tot geen contact hebben met andere buurtbewoners. Aangezien het contact met buurtgenoten die vlakbij wonen het sterkst is, zijn bewoners ook het meest bekend met directe burens en omwonenden. Dit uitgebreide en meest diepgaande contact tussen directe burens maakt het lastig om te spreken van Burghplan als één buurt. De leefwereld van buurtbewoners is namelijk veel kleiner dan de gehele buurt. Bewoners beleven hun buurt als de straat of het blok woningen waar zij wonen. De rest van de buurt is voor veel respondenten onbekend. Aangezien de leefwereld van bewoners niet groter is dan de eigen straat lopen de meningen over de buurt in grote mate uiteen. Dit verklaart ook waarom respondenten in de Moreelselaan een andere soort buurt omschrijven dan bewoners in andere delen van Burghplan. Over het algemeen geldt dat hoe dichterbij bewoners in de buurt van de Moreelselaan wonen, hoe negatiever zij de veiligheid in de buurt ervaren.

Niet alleen het contact tussen buurtbewoners is sterker naarmate zij dichterbij elkaar wonen, ook de kans op een negatieve interactie blijkt groter. Wanneer respondenten te maken hebben met een ruzie of onenigheid dan gaat het altijd over een conflict tussen directe burens. Zo heeft bewoner 8 (vrouw, 67 jr.) zoveel last van haar buurman dat dit heeft geleid tot een burensruzie. De twee hebben geen contact meer met elkaar, maar de problemen zijn hiermee niet opgelost. Bewoner 1 (vrouw, 62 jr.) had in het verleden goed contact met haar buurman, maar vanwege verschillende verwachtingen hebben de burens inmiddels geen contact meer met elkaar. Het merendeel van de respondenten probeert problemen met burens, bijvoorbeeld door overlast, onderling op te lossen voordat deze escaleren. Zij doen dit door persoonlijk op elkaar af te stappen en de situatie bespreekbaar te maken. In sommige gevallen blijft de ruzie of overlast voortbestaan en een klein deel van de respondenten geeft aan dat het in zulke gevallen aan de woningcorporatie is om de onderlinge problemen tussen burens op te lossen.

Hulpbereidheid

De helft van de respondenten noemt voorbeelden van gevallen waarin zij de burens hebben geholpen. De manieren waarop deze hulp wordt geboden lopen uiteen. Zo neemt bewoner 13 (vrouw, 33 jr.) regelmatig postpakketjes aan voor de burens, heeft bewoner 3 (man, 89 jr.) zijn Syrische burens geholpen met Nederlandse les en krijgt hij zelf hulp van de burens in het bijhouden van de tuin en houdt bewoner 2 (vrouw, 46 jr.) een oogje in het zeil wanneer haar buurman op vakantie is. Niet alle respondenten helpen andere buurtbewoners in de buurt. Echter komt dit in alle gevallen niet voort uit de onwil om een ander te helpen. Uit de resultaten komt namelijk naar voren dat buurtbewoners aangeven voor elkaar klaar te staan mocht de ander hulp nodig hebben. Respondenten geven aan dat de ander maar aan hoeft te bellen, of op een andere manier hulp hoeft te vragen, en dan zal hij of zij klaarstaan. Ook verwachten respondenten dat andere buurtbewoners hen zouden helpen mochten zij hierom vragen. Dit betekent dat hoewel niet alle bewoners elkaar op dit moment helpen zij hier wel voor openstaan. Een bewoner zegt hierover het volgende:

“Ik sta wel klaar voor mijn burens. Je moet het toch samen doen, want je woont naast elkaar.”
- Bewoner 7 (man, 46 jr.)

Een deel van de respondenten geeft aan dat zij openstaan voor het helpen van een ander, maar zij als gevolg van het lichte contact tussen bewoners niet bekend genoeg zijn met andere buurtbewoners in de buurt om te kunnen inschatten wie een helpende hand zou kunnen gebruiken. Zo geeft bewoner 11 (vrouw, 46 jr.) aan dat zij 's avonds vaak te veel eten kookt. Zij zou hier graag iemand anders blij mee willen maken in plaats van dat dit eten in de container verdwijnt, maar weet door haar beperkte contact met andere buurtbewoners niet wie zij zou kunnen helpen. Ook geven sommige respondenten aan dat zij moeite hebben met het aanbieden van

hun hulp aan anderen. Zij willen zich niet te veel bemoeien met de ander en geven aan het lastig te vinden een balans te vinden in het bieden van hulp en het betreden van de anders privacy.

Al met al bestaan de interacties tussen buurtbewoners uit vluchtig, licht contact, zoals een praatje maken en elkaar groeten op straat. Respondenten geven aan dat zij dit soort contact waarderen. Hun privacy wordt niet betreden, maar zij hebben wel het gevoel dat zij bekend zijn met andere bewoners in de buurt. Dit draagt bij aan een bepaalde mate van sociale controle dat de veiligheidsbeleving ten goede komt, zoals besproken in paragraaf 5.1.1. Hoewel het merendeel van de respondenten weleens overlast ervaart van burenen of omwonenden heeft slechts een beperkt deel ruzie met de burenen. Bewoners lossen problemen onderling op. Respondenten geven aan dat zij hun burenen graag willen helpen, maar zij in veel gevallen niet weten wie hulp nodig heeft. Ook zoeken zij constant naar een balans tussen het helpen van de ander zonder zich te veel te bemoeien. Tot slot komt uit de resultaten naar voren dat de leefwereld van buurtbewoners relatief klein is met als gevolg dat de sociale cohesie op straatniveau, of zelfs woningblokniveau, sterker is dan op buurtniveau. Mensen hebben contact en zijn bekend met directe burenen in de straat of in het huizenblok, maar met andere buurtbewoners is vrijwel geen sprake van contact. Dit resultaat komt overeen met onderzoek van Dekker en Bolt (2005) waarin wordt aangegeven dat sociale cohesie kan variëren tussen verschillende schaalniveaus. Als gevolg hiervan lopen de ervaringen over de buurt van bewoners uit verschillende delen van Burghplan zeer uiteen.

5.2.2 Gelijgerichte opvattingen

Het hebben van dezelfde opvattingen is gemeten door te vragen naar de manier waarop bewoners met elkaar omgaan en de manier waarop zij omgaan met overlastsituaties. Om een prettige omgang tussen burenen te waarborgen, is het volgens respondenten van belang om rekening te houden met elkaar, maar ook om tolerant te zijn naar elkaar toe. Bewoner 14 (vrouw, 39 jr.) houdt rekening met haar burenen door haar jonge kinderen erop te wijzen niet te veel lawaai te maken. Tegelijkertijd verwacht zij van haar burenen dat zij accepteren en begrijpen dat kinderen soms druk zijn en lawaai maken en dat zij ze niet altijd rustig kan houden. Van bewoner 15 (vrouw, 28 jr.) mag de muziek van de burenen in het weekend best wat harder, maar doordeweeks vindt zij dat er grenzen zijn. Ook is de tolerantie van respondenten naar andere bewoners toe hoog. Bewoners begrijpen en accepteren incidentele activiteiten die tot overlast leiden. De balans tussen geven en nemen wordt hierin gezocht en in de meeste gevallen gevonden. Een bewoner zegt hierover het volgende:

“Je kunt niet de hele tijd stilletjes in je huis blijven zitten zodat je de burenen niet tot last bent. Ik wil in mijn eigen woning mezelf kunnen zijn. Maar als je last van mij hebt, kom dan naar mij toe. Dan pas ik me aan, daar sta ik altijd voor open.”

- Bewoner 7 (man, 46 jr.)

In lijn met het belang om rekening te houden met elkaar noemen twee respondenten het bestaan van zogenaamde spelregels in de buurt. Voor een goede omgang tussen burenen is het belangrijk dat bewoners zich aanpassen aan de regels in de buurt en zich hieraan houden. De omgang tussen burenen verloopt het prettigst wanneer zij hetzelfde over de regels in de buurt denken. Het gaat hier om ongeschreven regels met betrekking tot het omgaan met elkaar en het doen en laten van bewoners in de straat. Regels kunnen per straat verschillend zijn. Situaties waar bewoners zich niet aanpassen aan de regels of geen rekening houden met de regels kunnen leiden tot overlast of burenruzies. Eén respondent geeft aan dat de regels duidelijker zijn geworden nu zij een langere tijd in de straat woont. Zij heeft zich aangepast aan de reeds geldende regels in de straat terwijl burenen zich hebben gevormd naar de regels die zij persoonlijk stelt. Een voorbeeld hiervan is de regel dat 's avonds na een bepaalde tijd de burenen rekening houden met haar kleine kinderen die dan in bed liggen te slapen. Nieuwkomers in de straat kunnen dus ook nieuwe regels toevoegen. De spelregels van de straat worden beïnvloed door het komen en gaan van bewoners en zijn daardoor continue aan verandering onderhevig.

5.2.3 Identificatie met de buurt

Identificatie met de buurt is gemeten door te vragen naar de mate waarin bewoners zich thuis voelen in de buurt. De mate waarin bewoners zich thuis voelen in de buurt is volgens Bolt en Torrance (2005) een indicatie voor de binding met de buurt. Uit de resultaten van dit onderzoek komt allereerst naar voren dat het ontbreken van interacties met andere buurtbewoners geen indicatie hoeft te zijn voor de mate waarin respondenten zich thuis voelen. Hoewel uit voorgaand onderzoek blijkt dat het hebben van weinig vrienden en sociale contacten bijna automatisch resulteert in een mindere identificatie met de buurt (Bolt & Van Kempen, 2013, p. 392), voelen zowel respondenten die regelmatig contact hebben met andere buurtbewoners als respondenten die weinig contact hebben met anderen een band met Burghplan. Bewoner 15 (vrouw, 28 jr.) heeft weinig contact met andere buurtbewoners, maar geeft desondanks aan dat zij zich thuis voelt in de buurt. Haar gevoel thuis te zijn in de buurt wordt ingegeven door het gevoel dat zij zichzelf kan zijn in haar woonomgeving. Ook andere respondenten relateren het thuis voelen in de buurt met de mate waarin zij zichzelf kunnen en durven zijn. Een bewoner zegt hierover het volgende:

Interviewer: "Voelt u zich thuis in deze buurt?"

Bewoner 14 (vrouw, 39 jr.): "Ja, want ik kan hier gewoon mezelf zijn. Als ik strak in mijn kantoor pak de straat overga dan krijg ik niet meer of minder aanspraak van burens (...) Ik merk geen verschil in hoe ik gezien word. Dat vind ik heel prettig."

Daarnaast blijkt uit de verhalen van respondenten dat de woonduur geen indicatie hoeft te zijn voor de mate waarin respondenten zich thuis voelen in de buurt. Zowel respondenten die al een lange tijd in de buurt wonen als nieuwkomers geven aan dat zij zich thuis voelen. Een veelgehoorde reactie van bewoners die al langere tijd in Burghplan wonen, is: "Ik voel me thuis in deze buurt, anders was ik hier niet zo lang blijven wonen." Een andere bewoner beschrijft het wonen in de buurt als "heel eigen." Zij geeft hiermee aan dat het kennen van de omgeving en de mensen die daar wonen voor haar bijdraagt aan het gevoel thuis te zijn in de buurt. Een deel van de oudere respondenten vindt het lastig om aansluiting te vinden met nieuwkomers. Zo geeft bewoner 6 (vrouw, 76 jr.) aan dat zij in het verleden veel contact had met andere bewoners in de straat, maar sinds die bewoners zijn verhuisd heeft zij dit contact niet kunnen vervangen door contact met relatieve nieuwkomers. Zij voelt zich hierdoor minder verbonden met de buurt. Dit is een voorbeeld van wat Kleinhans en Bolt (2014) een verbintenis als gevolg van een gedeelde geschiedenis noemen.

Een enkeling voelt zich niet thuis in de buurt. Voor één respondent heeft dit te maken met de woning zelf. De gebreken aan de woning zorgen ervoor dat zij zich niet thuis voelt. Zij zou dan ook het liefst verhuizen naar een andere woning, maar bij voorkeur in dezelfde buurt. Een andere respondent die zich niet thuis voelt, geeft aan dat dit aan de buurt Burghplan ligt. Zij is niet tevreden met de buurt en vindt het vervelend dat haar kinderen in deze buurt opgroeien. Ook deze respondent geeft aan te willen verhuizen, bij voorkeur naar een ander gedeelte van Eindhoven. Wat deze voorbeelden laten zien, is dat de wens om te verhuizen kan voortkomen uit het gevoel je niet thuis te voelen in de buurt. Ook blijkt uit de verhalen van bewoners dat thuis voelen een persoonlijke en individuele zaak is. Zo geeft bewoner 13 (vrouw, 33 jr.) aan dat haar woning haar thuis is. Waar die woning staat, maakt voor haar niet zo veel verschil. Volgens deze bewoner begint het thuis voelen bij jezelf.

5.2.4 Relatie kwetsbare bewoners

In de omgang met buurtgenoten, waaronder kwetsbare bewoners, vinden respondenten het belangrijk om rekening te houden met elkaar en een bepaalde mate van tolerantie te tonen. Het idee heerst dat iedereen een plek verdient in de buurt. Een bewoner zegt hierover:

"Je moet elkaar laten zijn wie je bent."

- Bewoner 2 (vrouw, 46 jr.)

Dit betekent niet dat iedereen contact heeft met of hulp biedt aan kwetsbare bewoners. De frequentie van sociale interacties is lager dan met andere buurtgenoten. Respondenten die wel contact hebben met kwetsbare bewoners geven aan dat dit contact vergelijkbaar is met het contact met andere burenen namelijk elkaar groeten op straat of een kort gesprek voeren. Zoals Bredewold et al. (2014) aangeeft in haar onderzoek lijkt oppervlakkig en begrensd contact beter te passen bij de mogelijkheden van kwetsbare bewoners. Hoewel het soort contact vergelijkbaar is, geven respondenten aan dat het een moeilijke groep is om contact mee te krijgen. Vanwege een bepaald “gebrek aan sociale vaardigheden” kost het respondenten meer moeite om contact te krijgen met kwetsbare bewoners. Ook tasten zij af wat voor soort contact zij kunnen hebben met deze bewoners. De mate waarin kwetsbare bewoners contact kunnen en willen maken, staat hierbij centraal. Met de een wordt een korte groet uitgewisseld op straat terwijl met de ander een langer gesprek te voeren is. Een bewoner zegt hierover het volgende:

“Die vrouw is zo in de war af en toe. Als zij gesprekken voert in zichzelf, dan ga ik niet met haar in gesprek. Ik heb al gemerkt dat ik dat gewoon niet moet doen. Dan wordt het voor haar heel lastig. Anders is het gewoon wel: hoi, hoe is het met je?”

- Bewoner 12 (vrouw, 48 jr.)

Naast licht contact tussen buurtbewoners en kwetsbare bewoners geeft een klein deel van de respondenten aan dat zij kwetsbare bewoners ook helpen met bepaalde zaken. Hier kan het gaan om een oogje in het zeil houden of advies geven met betrekking tot het zoeken van de juiste hulp. Het gaat hier dus om een andere vorm van hulp bieden dan bij andere burenen en omwonenden het geval is. Opvallend is dat respondenten aangeven dat zij kwetsbare bewoners helpen aangezien zij dit zelf willen. Zij ervaren dit niet als een verplichting of een verwachting van anderen. Overigens erkennen respondenten dat zij niet alle problemen kunnen of willen oplossen. Een bewoner zegt hierover:

“Je hoeft hun problemen volgens mij niet op te lossen, als je maar accepteert dat iedereen er mag zijn.”

- Bewoner 5 (vrouw, 59 jr.)

Hoewel aanvankelijk verondersteld werd dat de komst van kwetsbare bewoners een verstoring in de mate van homogeniteit in de buurt veroorzaakt (Bolt & Torrance, 2005, p. 19) weergeven de resultaten een ander beeld. Buurtbewoners en kwetsbare bewoners in Burghplan blijken minder verschillend van elkaar te zijn aangezien zij ieder op hun eigen manier ‘kwetsbaar’ zijn. Deze mate van homogeniteit in de buurt komt het hebben van dezelfde leefstijl en gelijkgerichte opvattingen ten goede. Ook komt het de mate waarin bewoners zich thuis voelen in de buurt ten goede. Het hebben van gelijkgerichte opvattingen en een identificatie met de buurt liggen dan ook niet onder druk door de komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners.

Al met al verlangt de aanwezigheid van kwetsbare bewoners een ander soort buurmanschap van bewoners. De resultaten geven aan dat dit geen gevolgen heeft voor de mate van gelijkgerichte opvattingen in de buurt en een identificatie met de buurt, maar het zorgt wel degelijk voor andere vormen van sociale interacties met kwetsbare bewoners. Om zo goed mogelijk rekening te houden met kwetsbare bewoners vinden respondenten het belangrijk om op de hoogte te zijn van iemands kwetsbaarheid. Wanneer zij op de hoogte zijn, vinden zij het bovendien gemakkelijker om te accepteren dat het contact met deze bewoners in mindere mate voorkomt of minder soepel verloopt. Ook zorgt meer informatie, bijvoorbeeld over de aard van de problematiek, ervoor dat bewoners gedrag van kwetsbare bewoners kunnen plaatsen en hier beter mee om kunnen gaan. Dit komt overeen met eerder onderzoek van Hudson-Allez en Barret (1996) waarin zij stellen dat bewoners positiever tegenover de aanwezigheid van kwetsbare bewoners staan wanneer zij op de juiste wijze zijn geïnformeerd. Echter wordt deze informatie vanwege privacyoverwegingen meestal niet met burenen en omwonenden gedeeld. Dit heeft negatieve gevolgen voor de mate waarin buurtbewoners in staat zijn om kwetsbare

bewoners te ondersteunen en voor de mate waarin (directe) burens kunnen worden ingezet om een oogje in het zeil te houden.

In het rekening houden met elkaar is het belangrijk dat buurtbewoners zich aan bepaalde spelregels in de buurt houden. Wanneer buurtbewoners ervaren dat kwetsbare bewoners zich niet aan de regels houden en daardoor overlast veroorzaken, zijn zij minder positief over en minder tolerant naar kwetsbare bewoners. In situaties die uit de hand (dreigen te) lopen, worstelen respondenten met de kwestie waar zij aan de bel kunnen trekken. Hiermee worden gevallen bedoeld waar sprake is van overlast, maar ook gevallen waar burens het noodzakelijk vinden om een welzijnsorganisatie in te schakelen. De wil om andere bewoners te helpen is aanwezig, maar respondenten weten niet voldoende waar zij met hun zorgen terecht kunnen. Het zou respondenten daarom helpen wanneer door de betrokken partijen, zoals de gemeente, woningcorporatie en welzijnsorganisatie, zichtbaarder werd gemaakt waar zij terecht kunnen met hun klachten, vragen en zorgen.

5.2.5 Deelconclusie II

In deze paragraaf volgt het antwoord op de tweede deelvraag: Hoe ervaren bewoners in Burghplan de sociale cohesie in de buurt en in hoeverre zien zij een relatie met de aanwezigheid van kwetsbare bewoners? De sociale cohesie in Burghplan is onderzocht door te kijken naar de mate van sociale interactie, het hebben van gelijkgerichte opvattingen over de buurt en een identificatie met de buurt. Uit de resultaten komt naar voren dat bewoners vluchtig contact hebben met elkaar en elkaar alleen helpen wanneer het echt nodig is. Bewoners ervaren dit als een goede omgang tussen burens en omwonenden. Zij zijn graag op zichzelf en waarderen het wanneer andere bewoners dit respecteren. Bewoners houden rekening met elkaar, maar handhaven daarnaast een bepaalde mate van tolerantie. Ook lossen zij onderling hun problemen op. Bewoners die meer en diepgaander contact willen met hun burens zorgen zelf dat dit tot stand komt. Slechts een enkeling zou meer contact met de burens willen hebben dan nu het geval is.

De sociale cohesie wordt niet als negatiever ervaren door de aanwezigheid van kwetsbare bewoners. Wel geven respondenten aan dat de aanwezigheid van kwetsbare bewoners een ander soort buurmanschap van hen verlangt. Contact leggen met kwetsbare bewoners wordt als moeilijker ervaren dan met andere burens en omwonenden. Een praatje maken of helpen in de tuin is niet altijd voldoende. Ook moeten bewoners meer moeite doen om interacties tot stand te brengen. Zoals in onderzoek van Bredewold et al. (2014, p. 12) ook naar voren komt, komen relaties tussen buurtgenoten met en zonder een beperking niet spontaan tot stand. De aanwezigheid van kwetsbare bewoners zorgt dus niet voor meer contact tussen bewoners, maar wel voor een ander soort contact en verschillende interacties. Op de mate van gelijkgerichte opvattingen en een identificatie met de buurt lijkt de aanwezigheid van kwetsbare bewoners geen gevolgen te hebben. Buurtbewoners zijn in staat zich vanwege hun eigen 'kwetsbaarheid' te identificeren met kwetsbare bewoners waardoor de mate van homogeniteit in de buurt niet onder druk komt te staan.

5.3 Actieplan bijzondere burens

Het actieplan bijzondere burens is ingezet met als doel om de veiligheidsbeleving en sociale cohesie (met betrekking tot de contacten met kwetsbare bewoners en de hulpbereidheid) van buurtbewoners in Burghplan te verbeteren. Hier werd naar gestreefd door bewoners allereerst te informeren over hun bijzondere burens met behulp van vier ontwerpen in de openbare ruimte met bijbehorende informatiestickers. In deze laatste paragraaf wordt ingegaan op het actieplan aan de hand van het beantwoorden van de derde deelvraag: Hoe reageren buurtbewoners op het actieplan 'bijzondere burens'?

5.3.1 Reactie actieplan

Het merendeel van de respondenten heeft minimaal één van de ontwerpen gezien. De meest gehoorde reactie is dat respondenten het bankje hebben gezien aangezien dit ontwerp voor hen het meest in het oog springt. Het zebrapad, de boomsteun en het fietsenrek worden minder vaak genoemd. Hoewel de ontwerpen de aandacht van respondenten hebben getrokken, zijn de meeste respondenten zich niet bewust van de

boodschap die via deze ontwerpen wordt overgebracht. Gehoorde reacties van respondenten zijn: “ik dacht dat het een kunstproject was door studenten”, “volgens mij vraagt het ontwerp aandacht voor de veiligheid bij het zebrapad” en “de ontwerpen vallen op, maar ik heb eerlijk gezegd niet stilgestaan bij het doel.” Slechts twee respondenten weten waar de ontwerpen voor zijn bedoeld en voor welk thema deze ontwerpen aandacht vragen. Deze respondenten geven allebei aan dat zij de informatiestickers hebben gelezen en het onderwerp hebben besproken met anderen. Een bewoner zegt hierover:

“Het zet je wel even aan het denken. Toen wij langs dit bankje kwamen zeiden we: hé, dat [4 op de 10 zit weleens met psychische problemen] is best wel veel.”

- Bewoner 13 (vrouw, 33 jr.)

Dit resultaat geeft aan dat het zien van de ontwerpen niet voldoende is om te begrijpen waar het project om draait. Het is noodzakelijk dat bewoners ook de bijbehorende informatiestickers lezen en het onderwerp bespreken met anderen. Onderzoek van Huang, Koster en Borchers (2008) naar *social design* in de openbare ruimte toont aan dat mensen van een dynamische ervaring houden. Zij zijn daarom eerder geneigd om video's te bekijken dan tekst of stilstaande beelden. Ook de ontwerpen vallen onder een dynamische ervaring. Zo kan het bankje nog steeds worden gebruikt om op te zitten en is het fietsenrek nog geschikt om fietsen in te zetten. Deze dynamische ervaring helpt te verklaren waarom de ontwerpen beter worden bekeken dan de toegevoegde informatie.

Het doel van het actieplan was het informeren van buurtbewoners over hun bijzondere burens zodat een hogere hulpbereid onder bewoners, meer informele sociale controle in de buurt en een verbetering van de veiligheidsbeleving werden bereikt. De resultaten uit dit onderzoek geven echter aan dat het actieplan niet bij heeft gedragen aan dit doel aangezien de bedoeling van het actieplan niet voldoende is overgekomen op buurtbewoners. Er bestaat een gat tussen het zien van de ontwerpen en de bewustwording van het doel. Deze koppeling wordt door de bewoners waarmee is gesproken niet gemaakt, waarschijnlijk aangezien het merendeel de informatiestickers niet leest. Ondanks dat het bewustzijn over het doel van het project achterblijft, geeft het merendeel van de respondenten aan dat zij het belangrijk vinden dat er aandacht wordt besteed aan het thema bijzondere burens. Dit kan volgens hen bijdragen aan het samenbrengen van mensen in de buurt. Dit komt naar voren in de volgende reactie van een bewoner:

“Ik denk dat aandacht voor dit onderwerp mensen meer één maakt. Dat is hier weinig. Juist omdat mensen op zichzelf zitten.”

- Bewoner 6 (vrouw, 76 jr.)

Ook is het volgens respondenten een thema dat niet iedereen begrijpt, maar dat wel speelt in de buurt. Juist daarom verdient het onderwerp volgens hen aandacht. Slechts één respondent is negatief over het project. Dit heeft ermee te maken dat deze bewoner vindt dat de woningcorporatie haar geld moet besteden aan het verbeteren van de woningen in plaats van aan projecten omtrent de leefbaarheid in de buurt. Deze mening wordt overigens niet gedeeld door andere respondenten; zij zien wel degelijk de meerwaarde van het project en het informeren van buurtbewoners over kwetsbare bewoners in de buurt.

5.3.2 Deelconclusie III

In deze slotparagraaf volgt het antwoord op de derde deelvraag: Hoe reageren buurtbewoners op het actieplan ‘bijzondere burens’? Het merendeel van de respondenten heeft minimaal één van de vier ontwerpen gezien. De ontwerpen stonden tijdelijk in de buurt. Het is daarom de vraag of een langere plaatsing ertoe had geleid of meer bewoners de ontwerpen hadden gezien. Hoewel het merendeel van de respondenten de ontwerpen heeft gezien, is slechts een enkeling zich bewust van het doel. Om het doel te kunnen begrijpen blijkt het noodzakelijk om de informatiestickers te lezen en hierover in gesprek te gaan met anderen. Om tot het antwoord op de deelvraag te komen, buurtbewoners reageren overwegend positief op de aandacht die bestaat

voor het thema omtrent kwetsbare bewoners in de wijk. Zij vinden het belangrijk dat hier aandacht aan wordt besteed aangezien zij denken dat het mensen meer één maakt en (nog) meer begrip creëert voor kwetsbare bewoners. In de uitvoering van het actieplan is gekozen voor het plaatsen van vier ontwerpen in de buurt. De resultaten geven aan dat deze ontwerpen de aandacht hebben getrokken van buurtbewoners, maar niet als sterkste aspect van het actieplan worden gezien. Het zijn niet de ontwerpen die bewoners enthousiast maken over dit actieplan bijzondere burens, maar aandacht voor dit thema op zich.

Hoofdstuk 6: Conclusie

In dit hoofdstuk komen de conclusie en aanbevelingen naar voren van dit onderzoek naar de veiligheidsbeleving en de perceptie van de sociale cohesie van bewoners in Burghplan als gevolg van de aanwezigheid van kwetsbare bewoners. Aan de hand van de resultaten en de antwoorden op de deelvragen (in hoofdstuk 5) wordt een antwoord geformuleerd op de centrale vraag. Daarnaast worden in de discussie de resultaten van dit onderzoek besproken in relatie tot vergelijkbare onderzoeken. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van aanbevelingen voor vervolgonderzoek en beleid. Dit hoofdstuk sluit af met een reflectie op het onderzoeksproces en de aanpak.

6.1 Beantwoording van de centrale vraag

Het extramuraliseringsbeleid is erop gericht kwetsbare bewoners zoveel mogelijk onderdeel te laten worden, zijn en blijven van de maatschappij. In de praktijk betekent dit dat kwetsbare bewoners vaker zelfstandig in de buurt zullen wonen in plaats van in een zorginstelling. Beleidsmakers verwachten veel van burens en buurtgenoten als het aankomt op de ondersteuning en (re)integratie van kwetsbare bewoners, maar een buurt die mogelijkheden biedt voor participatie mist in veel gevallen (Bredewold, 2014). Vanuit dit oogpunt was het van belang om het samenwonen van buurtbewoners en kwetsbare bewoners verder te bestuderen. Dit is in dit onderzoek gedaan aan de hand van de volgende centrale vraag: Hoe ervaren buurtbewoners de veiligheid en sociale cohesie in Burghplan en hoe is de aanwezigheid van kwetsbare bewoners hierop van invloed?

Deze centrale vraag is beantwoord aan de hand van interviews met buurtbewoners van Burghplan. Uit de resultaten blijkt dat bewoners in Burghplan de buurt als een relatief veilige buurt ervaren. Op basis van de buurtmonitor Eindhoven, met vrij lage veiligheidsscores, was dit niet de verwachting. De ervaringen van buurtbewoners blijken echter genuanceerder dan de monitor waardoor een ander beeld naar voren komt. Volgens de respondenten heeft dit met name te maken met de sociale controle die heerst in de buurt. Bewoners waarderen deze controle en het zorgt voor hen voor een veilig gevoel. Een klein deel van de bewoners geeft aan zich wel eens onveilig te voelen in de buurt. Dit gevoel overheerst niet, maar is wel aanwezig. De verwachting op basis van de literatuur (Van Bergeijk et al., 2008; Houben, 2008; Pleysier & Deklerck, 2006) was dat ook overlast door de burens leidt tot een onveilig gevoel. Echter wijzen de resultaten hier niet op. Overlast van de burens leidt voor buurtbewoners tot hinder en irritatie, maar niet tot een onveilig gevoel. Dit resultaat verklaart ook waarom een klein deel van de bewoners overlast ervaart van kwetsbare bewoners, maar zich niet onveilig voelt door hun aanwezigheid. Veiligheidsproblematiek die speelt in Burghplan staat volgens bewoners niet in relatie tot de aanwezigheid van kwetsbare bewoners. De meeste bewoners reageren juist overwegend positief op de komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners in de buurt, met name wanneer zij persoonlijk geen last ervaren van deze groep. Het beeld overheerst dat iedereen een plek verdient in de maatschappij en dus ook in de wijk. Een deel van de buurtbewoners in Burghplan heeft persoonlijk te maken met een vorm van sociale problematiek. De resultaten tonen aan dat bewoners vanuit hun eigen kwetsbaarheid begripvol reageren op de kwetsbaarheid van kwetsbare bewoners. Dit begrip en besef vanuit de kant van buurtbewoners zorgt ervoor dat de aanwezigheid van kwetsbare bewoners niet nadelig uitwerkt op de veiligheidsbeleving van buurtbewoners.

Daarnaast wordt de sociale cohesie als voldoende beschouwd door bewoners. De relaties tussen bewoners zijn zwak van aard en hulp wordt alleen geboden wanneer dit noodzakelijk is. Buurtbewoners zijn redelijk bekend met elkaar, maar vooral met de directe burens. Dit betekent dat relaties tussen bewoners sterker zijn naarmate bewoners dichterbij elkaar wonen. Buurtbewoners hebben over het algemeen niet veel contact met kwetsbare bewoners die in de buurt wonen. Het merendeel geeft aan deze bewoners te willen helpen, maar dat zij in de meeste gevallen niet weten wie hulp kan gebruiken en hoe zij deze hulp kunnen aanbieden. Ook is

de bekendheid met kwetsbare bewoners lager dan met andere buurtgenoten aangezien niet alle bewoners zich bewust zijn van deze groep in de buurt. De aanwezigheid van kwetsbare bewoners verlangt van bewoners dus een ander soort buurmanschap dan zij gewend zijn. De sociale cohesie in Burghplan is volgens bewoners niet sterk en met kwetsbare bewoners is het contact, de hulpbereidheid en de bekendheid over het algemeen nog minder ontwikkeld dan met andere buurtgenoten. Al met al zorg de aanwezigheid van kwetsbare bewoners voor een ander soort contact en omgang tussen burens. Terugkomend op de centrale vraag heeft de aanwezigheid van kwetsbare bewoners dus geen gevolgen voor de veiligheidsbeleving, maar deels wel voor de perceptie van de sociale cohesie van buurtbewoners.

6.2 Discussie

In deze paragraaf worden een aantal resultaten van dit onderzoek besproken die opvallend zijn in relatie tot de literatuur. Op basis van de literatuur (Bredewold et al., 2014; Dekker & Bolt, 2005) was de verwachting dat wanneer kwetsbare bewoners in een buurt wonen dit kan leiden tot een verandering in de bestaande sociale cohesie met name aangezien contact met deze groep in het algemeen minder soepel en vanzelfsprekend verloopt. Deze zwakkere sociale cohesie kan vervolgens doorwerken in een hoger gevoel van onveiligheid onder buurtbewoners vanwege een gebrek aan publieke familiariteit. Uit de resultaten blijkt dat deze verwachting in Burghplan slechts deels opgaat. Kwetsbare bewoners in de buurt dragen inderdaad niet bij aan een sterkere sociale cohesie, maar het gebrek aan bekendheid met kwetsbare bewoners zorgt niet voor een onveilig gevoel. Dit verschil met eerder onderzoek zou kunnen worden verklaard door het begrip dat bewoners opbrengen voor kwetsbare bewoners. Ondanks dat zij niet heel bekend zijn met kwetsbare bewoners zorgt het begrip naar deze groep bewoners ervoor dat bewoners zich niet onveilig voelen.

Verder is het opvallend dat in dit onderzoek naar voren is gekomen dat het merendeel van de buurtbewoners vrij positief tegenover de komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners staat terwijl in de media juist geluiden te horen zijn dat bewoners last en extra druk ondervinden van kwetsbare bewoners in de buurt. Ook het onderzoek van Studio 1:1 (Zoutendijk & Visser, 2016) waarop het actieplan bijzondere burens is gebaseerd, constateert dat bewoners in Burghplan zich onveilig voelen door de aanwezigheid van kwetsbare bewoners. De negatieve gevolgen van de extramuralisering winnen als maatschappelijk vraagstuk aan terrein. Echter overheersen negatieve verhalen en ervaringen met name in de media en komen deze niet zodanig naar boven in de resultaten van dit onderzoek. In de media bestaat de kans dat negatieve verhalen worden uitvergroot terwijl in een onderzoek zoals het deze doorgaans met meerdere bewoners wordt gesproken waardoor een genuanceerder beeld naar voren komt. Dit verklaart ook het verschil met het onderzoek van Studio 1:1, waarin een andere onderzoeksmethode werd gebruikt door mensen op straat aan te spreken en vragen te stellen in plaats van een diepte-interview af te nemen bij mensen thuis. De resultaten van dit onderzoek dragen dan ook bij aan het verkrijgen van een genuanceerder beeld over de gevolgen van de extramuralisering en tonen aan dat het samenwonen van kwetsbare bewoners en buurtbewoners in de praktijk geen negatieve gevolgen of problemen hoeft op te leveren.

Het is tot slot van belang te benadrukken dat hoewel buurtbewoners geen uitvoerig contact met elkaar hebben dit niet betekent dat bewoners ontevreden zijn met deze situatie. Ondanks dat de resultaten het beeld schetsen dat de sociale cohesie in Burghplan laag is, moet worden stilgestaan bij het feit dat bewoners dit persoonlijk niet als nadelig ervaren. Bovendien lijkt licht en oppervlakkig contact beter te passen bij de sociale mogelijkheden van kwetsbare bewoners en bij de manier waarop buurtbewoners de relaties met elkaar graag onderhouden, zoals onderzoek van Bredewold (2014, p. 164) ook concludeert. Zo geven de resultaten aan dat bewoners de sociale controle als positief ervaren, zij graag op zichzelf zijn en het belangrijk vinden om een stukje privacy te hebben. Bewoners zorgen voor elkaar wanneer dit nodig is, maar bemoeien zich niet te veel met elkaar. Dit betekent dat de sociale cohesie in Burghplan voortkomt uit het in stand houden van de juiste balans tussen het helpen van de burens en het behouden van een gepaste afstand. Dit komt ten goede aan de sociale controle en de mate waarin bewoners hiermee tevreden zijn. Dit resultaat komt overeen met

onderzoek van Kleinhans en Bolt (2013) naar sociale cohesie in buurten, waarin zij concluderen dat oppervlakkige, maar vriendelijke, interacties in de buurt cruciaal zijn voor het bestaan van sociale controle.

6.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Uit dit onderzoek komen verschillende resultaten naar voren die aanleiding bieden voor vervolgonderzoek. Ten eerste is het van meerwaarde om dit onderzoek te herhalen onder een andere onderzoeksgroep. In dit onderzoek is uitsluitend gesproken met bewoners in de sociale huursector. Uit onderzoek van Kullberg en Ras (2017) blijkt dat zij in grote mate te maken hebben met een laag inkomen en een voorziening in het sociale domein. De onderzoekers stellen dat de sociale problematiek onder deze groep hoog is. Het begrip dat buurtbewoners opbrengen voor kwetsbare bewoners in de buurt is in dit onderzoek verklaard vanuit hun persoonlijke 'kwetsbaarheid' door sociale problemen, in lijn met eerder onderzoek van Linders (2007). Aangezien buurtbewoners en kwetsbare bewoners beiden kwetsbaar zijn, lijken zij op elkaar. Vanuit dit 'soort zoekt soort' principe verklaart Linders (2007) de onderlinge solidariteit tussen buurtbewoners en kwetsbare bewoners. De verwachting is dat een ander beeld naar voren komt wanneer wordt gesproken met bijvoorbeeld bewoners van koopwoningen aangezien zij in mindere mate persoonlijk te maken hebben met sociale problemen. Het is daarom waardevol om te onderzoeken hoe zij tegen de komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners aankijken en hoe de aanwezigheid van deze groep van invloed is op hun veiligheidsbeleving en perceptie van de sociale cohesie.

Bovendien biedt vervolgonderzoek onder een andere onderzoeksgroep mogelijkheden om de resultaten te generaliseren. Door bepaalde methodologische keuzes is informatie verloren gegaan. Het was gezien de tijd immers niet mogelijk om dit onderzoek gelijktijdig in verschillende buurten uit te voeren, de resultaten te vergelijken en zo de generaliseerbaarheid te vergroten. Op dit moment zijn de resultaten van dit onderzoek toepasbaar in vergelijkbare buurten als Burghplan, dat wil zeggen buurten met een hoog aandeel sociale huurwoningen en vergelijkbare buurtkenmerken. In vervolgonderzoek zou een andere onderzoeksgroep kunnen worden onderzocht zodat de mogelijkheid om de resultaten te generaliseren wordt vergroot.

Tot slot is het interessant om in vervolgonderzoek de nadruk te leggen op de directe burens van kwetsbare bewoners. Zo kan via een andere manier worden onderzocht hoe de extramuralisering in de praktijk uitwerkt en waar volgens de burens verbeterpunten liggen. Hoewel in dit onderzoek in Burghplan ook gesproken is met directe burens van kwetsbare bewoners is het lastig om hier conclusies op te baseren aangezien het slechts om een klein aantal burens gaat. Ook was een deel van de respondenten zich niet bewust van de aanwezigheid van kwetsbare bewoners in de buurt waardoor het lastig is om op basis van hun ervaringen tot verbeterpunten te komen. Vervolgonderzoek zou zich daarom exclusief kunnen richten op de verhalen en ervaringen van directe burens om nog inzichtelijker te krijgen hoe het samenwonen van kwetsbare bewoners en directe burens verloopt en op de juiste manier kan worden begeleid.

6.4 Aanbevelingen voor beleid

Naast aanbevelingen voor vervolgonderzoek brengt dit onderzoek ook aanbevelingen voor beleid naar voren. Ten eerste komt in de resultaten naar voren dat bewoners niet voldoende op de hoogte worden gebracht over het feit dat kwetsbare bewoners in hun buurt (komen) wonen met een matige integratie en ondersteuning tot gevolg. Om dit te verbeteren moeten partijen meer informatie vrijgeven aan burens en omwonenden over kwetsbare bewoners in de buurt. Hierbij valt te denken aan informatie over de aard van de problematiek, maar ook informatie over welke bewoners in de buurt kwetsbaar zijn en hulp of steun kunnen gebruiken. Respondenten geven aan dat zij het waarderen deze informatie te hebben, omdat het hen kan helpen in het begrijpen van iemands problemen en het ondersteunen van kwetsbare bewoners. Ook blijkt uit de resultaten dat respondenten het lastiger vinden om met afwijkend gedrag om te gaan wanneer zij niet weten dat de ander psychische problemen of een verstandelijke beperking heeft. Wanneer zij weten dat iemand kwetsbaar is, zijn zij toleranter naar deze bewoner. Deze informatie neemt de mogelijke last overigens niet weg, maar

zorgt wel dat bewoners het gedrag van een kwetsbare bewoner kunnen plaatsen en hier beter mee om kunnen gaan. Een betere informatievoorziening is niet alleen nuttig voor burens en omwonenden, ook de verschillende partijen kunnen hiervan profiteren. Zo kunnen de (directe) burens worden ingezet om een oogje in het zeil te houden of te waarschuwen wanneer problemen optreden. In beleid moet hierop worden ingespeeld door burens en omwonenden actiever mee te nemen wanneer kwetsbare bewoners in een buurt komen wonen. De betrokken partijen, zoals de gemeente, woningcorporatie en welzijnsorganisaties, moeten nagaan in welke mate zij kunnen voldoen aan het bieden van meer informatie aan burens en omwonenden zonder de privacy van de kwetsbare bewoner in kwestie te schenden.

Daarnaast moeten lokale partijen op het gebied van wonen, zorg en welzijn, waaronder de gemeente, welzijnsorganisaties en woningcorporaties, afspraken maken over waar buurtbewoners terecht kunnen met hun klachten, vragen of zorgen omtrent kwetsbare bewoners. Welzijnsorganisaties geven op dit moment geen informatie vrij aan buurtbewoners over kwetsbare bewoners die in de buurt komen wonen vanwege privacyoverwegingen. Ook gemeenten en woningcorporaties mogen deze informatie niet delen. Dit heeft tot gevolg dat bewoners vervolgens niet weten bij welke partij zij terecht kunnen wanneer zij last hebben van of zich zorgen maken over kwetsbare bewoners. Het is daarom van belang dat duidelijk wordt waar buurtbewoners aan de bel kunnen trekken. Hierbij kan worden gedacht aan het ontwikkelen van één centraal telefoonnummers waar bewoners met klachten, vragen of zorgen omtrent kwetsbare bewoners terecht kunnen.

Tot slot stond in dit onderzoek naar het samenwonen van kwetsbare bewoners en buurtbewoners de buurt centraal. Echter blijkt uit dit onderzoek dat het lastig is om te spreken van één buurt aangezien de leefwereld van bewoners kleiner is dan de buurt. Verschillende gebieden van de buurt worden door bewoners anders ervaren en beschreven. De resultaten van dit onderzoek geven aan dat bewoners zich identificeren met een kleiner gebied dan de hele buurt, zoals de straat of het woningblok. Ook het contact met de directe omwonenden is sterker en frequenter dan met andere buurtgenoten. De buurt valt als het ware uiteen in meerdere micro leefwerelden die anders worden ervaren door bewoners. Toch wordt in beleidsplannen vaak de nadruk gelegd op de hele buurt. De resultaten uit dit onderzoek geven aan dat moet worden stilgestaan bij de vraag in hoeverre het nuttig is om beleid te vormen voor de hele buurt wanneer bewoners zich verbonden voelen met een kleiner gedeelte. Daarom moet beleid de nadruk leggen op een lager schaalniveau waar bewoners zich verbonden mee voelen zodat beleidsplannen beter aansluiten bij de specifieke problemen die spelen in een gedeelte van de buurt.

Hoofdstuk 7: Reflectie

Er wordt tevreden teruggekeken op het onderzoeksproces en de totstandkoming van de resultaten. Desondanks kan gereflecteerd worden op een aantal punten. Ten eerste bestaat het risico dat respondenten sociaalwenselijke antwoorden hebben gegeven wanneer in de interviews werd gevraagd naar de komst en aanwezigheid van kwetsbare bewoners. Buurtbewoners schetsen een vrij positief beeld over het zelfstandig wonen van kwetsbare bewoners in de buurt. Het merendeel geeft aan dat zij achter dit beleid staan, dat kwetsbare bewoners welkom zijn in de buurt en dat zij zich niet onveilig voelen door hun komst en aanwezigheid. Bewoners die overlast ervaren van kwetsbare bewoners reageren echter negatiever op het wonen van kwetsbare bewoners in de buurt. Het blijft dus de vraag in welke mate bewoners daadwerkelijk achter het beleid staan om kwetsbare bewoners in de buurt op te nemen en in welke mate zij sociaalwenselijke antwoorden geven. Wanneer zij daadwerkelijk geconfronteerd worden met kwetsbare bewoners als (directe) buren geven sommige bewoners aan dat zij wel degelijk problemen hebben met het beleid om kwetsbare bewoners op te nemen in de buurt. Het is dus van belang dat hier in het interpreteren van de resultaten rekening mee wordt gehouden aangezien bewoners een andere reactie kunnen hebben wanneer zij in de praktijk worden geconfronteerd met kwetsbare bewoners terwijl zij in eerste instantie aangeven hier geen problemen mee te hebben.

Daarnaast speelt de kwestie of de keuze voor een kleiner onderzoeksgebied andere resultaten had opgeleverd. Er wordt in dit onderzoek gesproken over de buurt Burghplan, maar tijdens het onderzoek is duidelijk geworden dat het moeilijk is om van één buurt te spreken. In uiteenlopende delen van Burghplan wordt door respondenten dusdanig verschillend over de buurt gesproken dat het lastig is om op basis van vijftien interviews te spreken voor de hele buurt. Door nu te spreken voor de hele buurt Burghplan komt de representativiteit van dit onderzoek mogelijk in het geding. Overigens wil dit niet zeggen dat de keuze voor een relatief groot onderzoeksgebied moet worden afgeschreven. Kwetsbare bewoners wonen immers verspreid over de buurt wat het lastig maakt om slechts naar een beperkt gedeelte van de buurt te kijken. Met de inzet van een groter onderzoeksgebied worden ook verschillen tussen straten en gebieden zichtbaar. Bovendien is in dit onderzoek naar voren gekomen dat Burghplan een verzameling van straten is in plaats van één buurt en dat de leefwereld van buurtbewoners relatief klein is. Dit inzicht zou met een kleiner onderzoeksgebied waarschijnlijk niet naar voren zijn gekomen.

Tot slot is het de juiste keuze gebleken om het gewicht van het actieplan bijzondere buren te beperken. Dit onderzoek draaide om het samenwonen van buurtgenoten en kwetsbare bewoners, en de mogelijke invloed hiervan op de veiligheidsbeleving en sociale cohesie. Aanvankelijk stond aan de beginfase van dit onderzoek dit gehele onderzoek in het teken van het actieplan bijzondere buren. Vanwege de tijdsplanning van het actieplan en dit onderzoek bleek dit echter niet haalbaar. Daarom is bewust de keuze gemaakt om het actieplan als deelvraag te integreren in plaats van als hoofdonderwerp. Achteraf gezien is dit de juiste keuze geweest. In de interviews is namelijk gebleken dat maar weinig respondenten het doel van het actieplan hebben meegekregen. Dit onderzoek had waarschijnlijk niet succesvol afgerond kunnen worden wanneer het onderwerp zich uitsluitend richtte op het actieplan bijzondere buren.

Literatuurlijst

- Aedes (2017a, 11 september). Woningcorporatie: betere aanpak overlast verwarde bewoners nodig. Verkregen van <https://www.aedes.nl/artikelen/klant-en-wonen/bijzondere-doelgroepen/verwarde-personen/corporatiemonitor-personen-met-verward-gedrag-2017.html>
- Aedes (2017b). *Corporatiemonitor. Verwarde personen*. Den Haag: Aedes Kenniscentrum.
- Alphen, L. M. van, Dijker, A. J. M., Borne, B. H. W. van den & Curfs, L. M. G. (2010). People with intellectual disability as neighbours: towards understanding the mundane aspects of social integration. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 20, 347-362.
- Alphen, L. M. van, Dijker, A. J., Bos, A. E., Borne, B. van den, & Curfs, L. M. (2012). The influence of group size and stigma severity on social acceptance: The case of people with intellectual disability moving into neighborhoods. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 22(1), 38-50.
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Goede, M. de, Peters, V. & Velden, T. van der (2013). *Basisboek Kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Baba, Y. & Austin, D. M. (1989). Neighborhood environmental satisfaction, victimization, and social participation as determinants of perceived neighborhood safety. *Environment and Behavior*, 21(6), 763-780.
- Basolo, V. & Strong, D. (2002). Understanding the neighborhood: From residents' perceptions and needs to action. *Housing Policy Debate*, 13(1), 83-105.
- Beckhoven, E. van & Kempen, R. van (2002). *Het belang van de buurt. De invloed van herstructurering op activiteiten van blijvers en nieuwkomers in een Amsterdamse en Utrechtse buurt*. Utrecht: Nethur.
- Bergeijk, E. van, Kokx, A., Bolt, G. & Kempen, R. van (2008). *Helpt herstructurering? Effecten van stedelijke herstructurering op wijken en bewoners*. Delft: Uitgeverij Eburon.
- Blöbaum, A. & Hunecke, M. (2005). Perceived danger in urban public space: The impacts of physical features and personal factors. *Environment and Behavior*, 37(4), 465-486.
- Boeije, H., 't Hart, H. & Hox, J. (2009). *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Bolt, G. & Kempen, R. van (2013). Introduction special issue. Mixing neighbourhoods: Success or failure?. *Cities*, 35, 391-396.
- Bolt, G. & Torrance, M. (2005). *Sociale cohesie en stedelijke herstructurering*. Utrecht: Nethur.
- Bredewold, F. H. (2014). *Lof der oppervlakkigheid: Contact tussen mensen met een verstandelijke of psychiatrische beperking en buurtbewoners* (Proefschrift). Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Bredewold, F., Tonkens, E. & Trappenburg, M. (2014). Mensen met een beperking als burens. Over aandacht, hulp en zorg tussen mensen met een verstandelijke of psychiatrische beperking en buurtgenoten. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 53(3), 91-103.
- Bruinsma, G., Pauwels, L., Weerkan, F. & Bernasco, W. (2013). Social disorganization, social capital, collective efficacy and the spatial distribution of crime and offenders. *British Journal of Criminology*, 53, 942-963.

- Buurtmonitor Eindhoven (2018). Databank Eindhoven in Cijfers. Verkregen van <https://eindhoven.buurtmonitor.nl/>
- Cabrera, J. F. & Najarian, J. C. (2013). Can New Urbanism Create Diverse Communities? *Journal of Planning Education and Research*, 33(4), 427-441.
- CBS (2015). Uitgaven aan veiligheidszorg. Verkregen van <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/aanvullende%20onderzoeksbeschrijvingen/uitgaven-aan-veiligheidszorg>
- Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid [CCV] (2018). *Focus op veiligheid. Een kennismaking met lokaal veiligheidsbeleid voor (nieuwe) raadsleden*. Utrecht: CCV.
- Cheshire, L. & Buglar, S. (2016). Anti-social or intensively sociable? The local context of neighbour disputes and complaints among social housing tenants. *Housing Studies*, 31(6), 729-748.
- Cheshire, L. & Fitzgerald, R. (2015). From private nuisance to criminal behaviour: Neighbour problems and neighbourhood context in an Australian city. *Housing Studies*, 30(1), 100-122.
- Cook, J. R. (1997). Neighbors' perceptions of group homes. *Community Mental Health Journal*, 33(4), 287-299.
- Dautzenberg, M., Kolner, C. & Soomeren, P. van (2008). *Sociale samenhang: mythe of must? Misvattingen, dilemma's en beleidsimplicaties*. Amsterdam: DSP-groep.
- Dautzenberg, M. (2009). *Thuisvoelen in de buurt. Een kwalitatieve verkenning naar de beleving van sociale samenhang in de wijk*. Amsterdam: DSP-groep.
- Dekker, K. & Bolt, G. (2005). Social cohesion in post-war estates in the Netherlands: Differences between socioeconomic and ethnic groups. *Urban Studies*, 42(13), 2447-2470.
- Dijker, A., Alphen, L. van, Bos, A., Borne, B. van den & Curfs, L. (2011). Social integration of people with intellectual disability: insights from a social psychological research programme. *Journal of Intellectual Disability Research*, 55(9), 885-894.
- Dorvil, H., Morin, P., Beaulieu, A. & Robert, D. (2005). Housing as a social integration factor for people classified as mentally ill. *Housing Studies*, 20(3), 497-519.
- Elffers, H. & Jong, W. de (2004). *"Nee, ik voel me nooit onveilig". Determinanten van sociale veiligheidsgevoelens*. Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.
- Gemeente Eindhoven (2014). *Analyse en opgaven actiegebieden 2015 t/m 2018*. Verkregen van https://www.eindhoven.nl/sites/default/files/2017-06/Actiegebieden_Rapport_2015_definitief.pdf
- Gemeente Eindhoven (2017a). *Beleidskader Veiligheid 2018 – 2021*. Eindhoven: Gemeente Eindhoven.
- Gemeente Eindhoven (2017b). *Analyse Burghplan ten behoeve van gebiedsvisie buurtontwikkeling en huisvesting bewegingsonderwijs*. Verkregen van https://eindhoven.raadsinformatie.nl/document/5453400/1/17bst00845 - Bijlage 2 - Buurtanalyse_Burghplan
- Gemeente Eindhoven (2017c). *Raadsvoorstel sportaccommodatie VMBO-scholen Burghplan*. Verkregen van https://eindhoven.raadsinformatie.nl/document/5453498/1/17bst00845 Raadsvoorstel_sportaccommodatie_VMBO-scholen_Burghplan
- Gibson, C. L., Zhao, J., Lovrich, N. P. & Gaffney, M. J. (2002). Social integration, individual perceptions of collective efficacy, and fear of crime in three cities. *Justice Quarterly*, 19(3), 537-564.

- Hanrath, C. (2016). Verward in de wijk. *Nursing*, 22(12), 20-25.
- Hoof, F. van, Knispel, A., Erp, N. van, Overweg, K., Place, C. & Vugt, M. van (2012). *Trendrapportage GGZ Ambulantisering. Deel 1: Organisatie, structuur en financiering*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Houben, L. (2008). Ernstige overlast en verloedering in de eigen woonbuurt. *Bevolkingstrends*, 73-79.
- Houwelingen, H. van & Nieuwenhuis, M. (2017, 21 februari). Steeds vaker incident met verward persoon. Verkregen van <https://www.ad.nl/binnenland/steeds-vaker-incident-met-verward-persoon~a1b46395/>
- Huang, E. M., Koster, A. & Borchers, J. (2008). Overcoming assumptions and uncovering practices: When does the public really look at public displays? *International Conference on Pervasive Computing*, 228-243.
- Hudson-Allez, G. & Barrett, J. (1996). Attitudes to people with intellectual disabilities moving into ordinary houses: What the neighbours say. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 9, 1-16.
- Huygen, A. & Meere, F. de (2008). *De invloed en effecten van sociale samenhang. Verslag van een literatuurverkenning*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Iersel, J. van & Leidermeijer, K. (2016). *Vergrijzing en extramuralisering op de woningmarkt: senioren en groepen met beperkingen*. Amsterdam: RIGO Research en Advies BV.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House.
- Kearns, A. & Forrest, R. (2000). Social cohesion and multilevel urban governance. *Urban Studies*, 37(5-6), 995-1017.
- Kempen, R. van & Bolt, G. (2009). Social cohesion, social mix, and urban policies in the Netherlands. *Journal of Housing and the Built Environment*, 24(4), 457-475.
- Kempen, R. van & Wissink, B. (2014). Between places and flows: towards a new agenda for neighbourhood research in an age of mobility. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 96(2), 95-108.
- Klaveren, S. van, Triest, N. van & Meijer, A. (2018). *Zelfstandig wonen na beschermd wonen of opvang*. Den Haag: Platform31.
- Kleinhans, R. & Bolt, G. (2014). More than just fear: On the intricate interplay between perceived neighborhood disorder, collective efficacy, and action. *Journal of Urban Affairs*, 36(3), 420-446.
- Koops, K. & Kwekkeboom, M. H. (2005). *Vermaatschappelijking van de zorg. Ervaringen en verwachtingen van aanbieders en gebruikers in vijf gemeenten*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kullberg, J. & Ras, M. (2017). Wonen en omgeving. In: R. Bijl, J. Boelhouwer & A. Wennekers (red.), *De sociale staat van Nederland 2017* (pp. 307-334). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Linders, L. (2007). Niet de sterkste schouders. *Sociale Interventie*, 16(2), 13-24.
- Loewen, L. J., Steel, G. D., & Suedfeld, P. (1993). Perceived safety from crime in the urban environment. *Journal of Environmental Psychology*, 13(4), 323-331.
- Mangold, W. (2014). Design and Social Responsibility. Verkregen van <http://peopleplacespace.org/frr/design-and-social-responsibility/>
- McPherson, M., Smith-Lovin, L. & Cook, J. M. (2001). Birds of a feather: Homophily in social networks. *Annual Review of Sociology*, 27(1), 415-444.

- Meere, F. de, Kroes, W. & Huygen, A. (2013). *Wat social design vermag. Verkenning van de mogelijkheden om eenzaamheid tegemoet te treden*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Mollenhorst, G. (2015). Neighbour relations in the Netherlands: new developments. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 106(1), 110-119.
- Michaux, E., Groenen, A. & Uzieblo, K. (2017). Unwanted behaviors and nuisance behaviors among neighbors in a Belgian community sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(13), 1967-1994.
- Nagtzaam, H. (2018, 11 april). Aedes: 'Vergeet de bureen niet'. Verkregen van <https://www.aedes.nl/artikelen/klant-en-wonen/bijzondere-doelgroepen/verwarde-personen/aedes-vergeet-de-bureen-niet.html>
- Nieuwenhuis, J., Völker, B. & Flap, H. (2013). "A bad neighbour is as great a plague as a good one is a great blessing": On negative relationships between neighbours. *Urban Studies*, 50(14), 2904-2921.
- Nieuwenhuis, M. (2018, 27 februari). Politie luidt noodklok: recordaantal incidenten verwarde personen. Verkregen van <https://www.ad.nl/binnenland/recordaantal-incidenten-met-verwarde-personen-kijk-hier-waar~a9a3a9ac/>
- Oppelaar, J. & Wittebrood, K. (2006). *Angstige burgers? De determinanten van gevoelens van onveiligheid onderzocht*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Pain, R. (2001). Gender, race, age and fear in the city. *Urban Studies*, 38(5-6), 899-913.
- Parkes, A., Kearns, A. & Atkinson, R. (2002). What makes people dissatisfied with their neighbourhoods?. *Urban Studies*, 39(13), 2413-2438.
- Pattillo, M. E. (1998). Sweet mothers and Gangbangers: Managing crime in a black middle-class neighborhood. *Social Forces*, 76, 747-774.
- Pleysier, S. & Deklerck, J. (2006). Over hondenpoep en hangjongeren. Een verkennend onderzoek naar overlastfenomenen in parken en groenzones. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 5(1), 5-20.
- Piat, M. (2000). The NIMBY phenomenon: Community residents' concerns about housing for deinstitutionalized people. *Health & Social Work*, 25(2), 127-138.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. In: R. T. LeGates & F. Stout (red.), *The City Reader* (pp. 134-142). London: Routledge.
- Ross, C. E. & Jang, S. J. (2000). Neighborhood disorder, fear, and mistrust: The buffering role of social ties with neighbors. *American Journal of Community Psychology*, 28(4), 401-420.
- Sampson, R. (2004). Neighbourhood and Community. *New Economy*, 11(2), 106-113.
- Sampson, R. J. (2009). Disparity and diversity in the contemporary city: social (dis)order revisited. *The British Journal of Sociology*, 60, 1-31.
- Shaw, C. R. & McKay, H. D. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas*. Chicago: University of Chicago Press.
- Sigelman, C., Spanhel, C. L. & Lorenzen, C. (1979). Community Reactions to Deinstitutionalization; Crime, Property Values, and Other Bugbears. *Journal of Rehabilitation*, 45(1), 52.
- Sint Nicolaas, S. (2017, 17 juni). 'Soms wordt de situatie explosief en kunnen wij niets doen'. Verkregen van <https://demonitor.kro-ncrv.nl/artikelen/soms-wordt-de-situatie-explosief-en-kunnen-wij-niets-doen>
- Studio 1:1 (2018). *Tijdelijke ontwerpen: 'bijzondere bureen'*. Rotterdam: Studio 1:1.

- Taylor, R. B. & Hale, M. (1986). Testing alternative models of fear of crime. *The Journal of Criminal Law and Criminology* (1973-), 77(1), 151-189.
- Veen, S. van (2017, 11 september). The good, the bed and the ugly. Verkregen van <https://www.dejongepsychiater.nl/themas/recht/1057-the-good-the-bed-and-the-ugly>
- VROM (2004). *Leefbaarheid van wijken*. Den Haag: Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu.
- Wellman (1979). The community question: the intimate network of East Yorkers. *American Journal of Sociology*, 84(5), 1201-1231.
- Wiesel, I., Bigby, C. & Carling-Jenkins, R. (2013). 'Do you think I'm stupid?': urban encounters between people with and without intellectual disability. *Urban Studies*, 50(12), 2391-2406.
- Wilson, J. Q. & Kelling, G. L. (1982). Broken windows. *Atlantic Monthly*, 249(3), 29-38.
- Woonbedrijf (2018). Vastgoed Informatie Model. Verkregen van <http://woonbedrijf.vastgoedinformatiemodel.nl/>
- Zoutendijk, L. & Visser, E. (2016). *0-meting 'zachte data' in Burghplan & Limbeek*. Rotterdam: Studio 1:1.

Bijlagen

Bijlage 1: Topiclijst buurtbewoners in Burghplan

Ik ben Daniëlle Bouwmans en ik studeer Sociale Geografie in Utrecht. Voor mijn afstudeerscriptie doe ik onderzoek naar de veiligheid in Burghplan en de ervaring van buurtbewoners. De onderwerpen die ik graag wil bespreken in dit interview zijn uw oordeel over de veiligheid in de buurt, contact met de burens en kwetsbare bewoners in de buurt. Ik wil u erop wijzen dat er zorgvuldig met uw antwoorden zal worden omgegaan en deze worden geanonimiseerd. Vervolgens heb ik nog de vraag of ik het interview mag opnemen, dit geeft mij de mogelijkheid om het achteraf uit te typen. Geeft u hiervoor uw toestemming? Heeft u nog een vraag voordat we beginnen met het interview?

> Persoonskenmerken

Leeftijd

Geslacht

Etnische achtergrond (geboorteland respondent en ouders)

Gezinssituatie

Dagelijkse activiteit

Woontduur

> Veiligheid

Algemene oordeel buurt

- Kunt u mij uitleggen wat voor soort buurt dit is?
- Hoe vindt u het om in deze buurt te wonen?
- Wat vindt u van de veiligheid in Burghplan?

Veiligheidsbeleving

- Voelt u zich wel eens onveilig in Burghplan?
 - o Waarom wel/niet?
 - o Waar en wanneer?
- Wat maakt deze buurt onveilig?
 - o Wat geeft u een onveilig gevoel in deze buurt?
 - o Waar wordt uw beeld over de onveiligheid in Burghplan door bepaald?
Bijvoorbeeld: verhalen van anderen / persoonlijke slachtofferervaringen
- Wat maakt deze buurt veilig?
 - o Wat geeft u een veilig gevoel in deze buurt?
 - o Wat kan er volgens u gedaan worden om de veiligheid in de buurt te verbeteren?

> Kwetsbare bewoners

Introductie: Vroeger woonden mensen die extra zorg of begeleiding nodig hadden vaak buiten de stad, soms in speciale instellingen. Tegenwoordig wonen mensen die extra zorg of begeleiding hebben, juist vaak in gewone woonwijken. Je kunt hierbij denken aan mensen met een psychische aandoening of een (licht) verstandelijke beperking.

Gevolgen

- Heeft u het idee dat er in deze buurt kwetsbare bewoners wonen? Waarom wel/niet?
- Wat voor gevolgen heeft het voor u dat er kwetsbare bewoners in de buurt wonen?
- Heeft u het idee dat er (indirect) iets van u wordt verwacht?
 - o Antwoord ja: Wat denkt u dat er verwacht wordt? Is dat haalbaar voor u?

- Antwoord nee: Waarom niet?
- Wat is uw ervaring met overlast door kwetsbare bewoners?
 - Kunt u daar een voorbeeld van noemen?
- Heeft de aanwezigheid van kwetsbare bewoners in de buurt invloed op hoe veilig u zich voelt?

Actieplan

- Wat vindt u van de ontwerpen in de buurt? Waarom?
- *Doel actieplan: Met de ondersteuning van ontwerpen en straatstickers worden buurtbewoners geïnformeerd over kwetsbare bewoners in de buurt om zo een gesprek op gang te brengen. De ontwerpen hebben als doel om bewoners te informeren over kwetsbare bewoners in de buurt zodat een gebrek aan kennis en een onveilig gevoel afnemen.*
- In hoeverre is dit doel zo op u overgekomen?
- Hoe vindt u het dat er aandacht is voor dit thema?
 - Zorgt meer kennis voor meer begrip?

> Sociale cohesie

Mate van prettig met elkaar omgaan

- Voelt u zich thuis in de buurt? Waar blijkt dat uit?
- Hoe gaan mensen in de buurt met elkaar om?
- Wanneer is iemand voor u een goede buur?
 - Kunt u daar een voorbeeld van noemen?
- Wat is uw ervaring met overlast door de burens of omwonenden?
 - Kunt u daar een voorbeeld van noemen?
 - Heeft dit invloed op hoe veilig u zich voelt? Hoe?

Mate van bekendheid met elkaar

- Hoe goed kent u uw burens?
- Wanneer heeft u contact met uw burens?
- In hoeverre heeft u contact met kwetsbare bewoners in de buurt?
 - Heeft u enig contact met hen?
 - Wat voor soort contact is dit?
 - Hoe ervaart u dit contact?

Mate van hulpbereidheid

- Wanneer helpen mensen in de buurt elkaar?
 - Kunt u daar een voorbeeld van noemen?
- Wanneer was de laatste keer dat u een van uw burens heeft geholpen?
- Helpt u mensen die kwetsbaar zijn of een beperking hebben?
 - Waarom wel/niet?
 - Wat voor soort hulp is dit?
 - Hoe ervaart u deze hulp?

Dit was mijn laatste vraag. Als u geen verdere vragen of opmerkingen heeft, dan wil ik u hartelijk danken voor uw tijd en medewerking.

Bijlage 2: Codeboom NVivo

Uit het analyseren van de interviews, het coderen en het constant vergelijken van de verschillende codes is een structuur ontstaan in de NVivo codeboom met vier hoofdcodes namelijk: 1) sociale cohesie, 2) kwetsbare bewoners in de buurt, 3) veiligheidsbeleving en 4) wonen in Burghplan. Onder deze hoofdcodes hangen verschillende subcodes. Zo horen de subcodes 'sociale verbondenheid' en 'sociale contacten' bijvoorbeeld onder de hoofdcodes sociale cohesie. In bijlage 2a zijn de vier hoofdcodes afgebeeld. Deze hoofdcodes zijn opgesteld in lijn met de deelvragen en de belangrijkste theoretische concepten in dit onderzoek. Bijlage 2b, 2c, 2d en 2e geven de subcodes behorend bij iedere hoofdcodes weer.

Bijlage 2a: Hoofdcodes NVivo

Naam	Bestanden	Referenties
▼ ● Sociale cohesie	15	227
▶ ● Sociale verbondenheid	15	114
▶ ● Sociale contacten	15	113
▼ ● Kwetsbare bewoners in de buurt	15	146
▶ ● Reactie op aanwezigheid	13	87
▶ ● Project Bijzondere Buren	15	37
▶ ● Bewustzijn aanwezigheid	14	22
▼ ● Veiligheidsbeleving	15	101
▶ ● Onveilig gevoel in de buurt	14	65
▶ ● Veilig gevoel in de buurt	12	36
▼ ● Wonen in Burghplan	15	97
▶ ● Negatieve ervaringen	15	70
▶ ● Positieve ervaringen	11	27

Bijlage 2b: Subcodes bij de hoofdcode sociale cohesie

Naam	Bestanden	Referenties
▼ ● Sociale cohesie	15	227
▼ ● Sociale contacten	15	113
● Bekendheid met buren	7	11
● Mensen zijn op zichzelf	9	19
▼ ● Negatieve interacties	9	22
● Burenruzie	4	9
● Geen contact	5	7
● Moeizaam contact	2	6
● Privacy	2	3
▼ ● Soort contact	15	58
● Buren groeten	12	17
● Buurtactiviteiten	5	10
● Praatje maken	11	28
● Via de hond	3	3
▼ ● Sociale verbondenheid	15	114
▼ ● Binding met de buurt	12	22
● Thuis voelen	10	13
● Woonduur	5	9
● Hulpbereidheid	15	61
▼ ● Omgang met buren	12	31
● Aan de regels houden	2	2
● Dezelfde soort mensen	8	13
● Rekening houden	9	16

Bijlage 2c: Subcodes bij de hoofdcode kwetsbare bewoners in de buurt

Naam	Bestanden	Referenties
▼ ● Kwetsbare bewoners in de buurt	15	146
▼ ● Bewustzijn aanwezigheid	14	22
● Bewust	10	17
● Niet bewust	4	5
▼ ● Project Bijzondere Buren	15	37
● Negatief t.o. project	1	2
● Ontwerpen gezien	10	13
● Ontwerpen niet gezien	5	5
● Positief t.o. project	12	17
▼ ● Reactie op aanwezigheid	13	87
▼ ● Negatief	11	32
● Geen contact	10	13
● Negatief t.o. komst	3	5
● Overlast	3	7
● Vooroordelen	4	7
▼ ● Positief	11	55
● Contact	6	13
● Contact met de zorg	2	5
● Kwetsbare burenen helpen	5	19
● Positief t.o. komst	7	18

Bijlage 2d: Subcodes bij de hoofdcodes veiligheidsbeleving

Naam	Bestanden	Referenties
▼ ● Veiligheidsbeleving	15	101
▼ ● Onveilig gevoel in de buurt	14	65
● Inbraak woning	9	16
● Eigen kwetsbaarheid	4	11
● Verkeer	6	10
● Rare types	3	7
● Overlast jongeren	4	6
● Oordeel onveilige buurt	5	5
● Overlast burens	3	5
● Gebrek aan privacy	1	2
● Verhalen van anderen	2	2
● Overlast katten	1	1
▼ ● Veilig gevoel in de buurt	12	36
● Oordeel veilige buurt	10	10
● Sociale controle	5	10
● Poort in de gang	4	7
● Eigen verantwoordelijkheid	3	6
● Bekend met de buurt	1	2
● Kwaliteit woning	1	1

Bijlage 2e: Subcodes bij de hoofdcode wonen in Burghplan

Naam	Bestanden	Referenties
▼ ● Wonen in Burghplan	15	97
▼ ● Negatieve ervaringen	15	70
● Overlast buren	13	28
● Gebreken aan woning	8	12
● Moreelselaan	4	9
● Niet gehoord worden	2	6
● Afval op straat	3	4
● Slechte reputatie van buurt	4	4
● Opvoedklimaat	1	2
● Sociale problematiek	2	2
● Sociale samenstelling	2	2
● Minder winkels	1	1
▼ ● Positieve ervaringen	11	27
● Ligging buurt	8	12
● Groene buurt	4	5
● Locatie woning	3	4
● Rustige woonplek	2	4
● Gemengde buurt	1	2